

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 16.

## Lördagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Levinson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående pension å allmänna indragningsstaten åt pressombudet i Berlin G. Blomquist ävensom åt efterlevande till vissa inom utrikesförvaltningen förut anställda personer.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 11 innevarande månad, företaga val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Detta förslag antogs.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att landshövding *Hj. Hammarskjöld* till följd av sjukdom är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under de närmast följande dagarna.

Uppsala den 6 mars 1925.

*Ivar Thorling,*  
leg. läkare.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 15, andra lagutskottets utlåtande nr 8 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, angående utförande av vissa nybyggnads- och förbättringsarbeten beträffande ekonomibyggnader vid statens vårdanstalt å Vengarn för alkoholister;

nr 83, angående tilläggspension åt f. d. förste förmannen S. Persson Lindgren m. m.;

nr 84, angående utvidgad pensionering av sjuksköterskor; samt

nr 85, angående pensionsrätt för vissa befattningshavare vid statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa.

Dyrtidstillägg  
åt befattnings-  
havare i  
statens tjänst.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen den 2 januari 1925 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1925—1926 hade Kungl. Maj:t — jämte det Kungl. Maj:t under de särskilda huvudtitlarna föreslagit upptagande å riksstaten för förenämnda budgetår av erforderliga anslag till dyrtidstillägg, att utgå enligt nu gällande allmänna grunder för sådant tillägg åt befattningshavare i statens tjänst — under återopande av det vid propositionen under rubrik »III. Övriga för flera huvudtitlar gemensamma frågor» fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen förklara, att i fråga om bestridande av kostnaderna för dyrtidstilläggen vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, flottans pensionskassa samt statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. ävensom vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar skulle för budgetåret 1925—1926 gälla vad i sådant hänseende blivit för budgetåret 1924—1925 beslutat.

I enlighet med grunderna för riksdagens remiss av statsverkspropositionen hade utskottet i förevarande utlåtande behandlat denna framställning med undantag av de delar, som berörde befattningshavare under jordbruksdepartementet och pensions- och indragningsstaterna.

I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 83 av herr *E. J:son Thulin* och nr 154 av herr *C. Winberg* m. fl. samt inom andra kammaren nr 200 av herr *A. Forssell* och nr 216 av herr *E. Hage* m. fl.

Ifrågavarande motioner hade hänvisats, i vad de angingo pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt de rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Herr *Thulin* hade i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i grunderna för dyrtidstillägget för statens befattningshavare, att dyrtidstillägg skulle utgå även å den del av avlöning, som överstege 800 kronor i månaden för reglerade och 650 kronor i månaden för oreglerade tjänster eller att ifrågavarande gräns åtminstone måtte höjas till den tidigare i ifrågavarande avseende fastställda gränsen eller till 1,250 kronor i månaden för reglerade och 1,000 kronor i månaden för oreglerade tjänster.

I den av herr *Winberg* m. fl. väckta motionen, vilken var likalydande med den inom andra kammaren av herr *Hage* m. fl. väckta motionen, hade hemställts, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i årets statsverksproposition angående allmänna grunder för dyrtidstilläggets utgående till befattningshavare i statens tjänst, dock med nedanstående ändringar:

1) Stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, skulle utgå.

2) Utöver barntillägget och det procentuella dyrtidstillägget till befattningshavare skulle utgå ett fast bottenlägg, med 10 kronor per månad för befattningshavare i de s. k. icke nylönereglerade verken och 8 kronor per månad för befattningshavare i de nylönereglerade verken, dock att bottenlägg och barnlägg tillsammans ej finge uppgå till högre belopp än det procentuella tillägget för motsvarande tid.

3) Uppginge avlöningen för befattningshavare i icke nylönereglerat verk till mera än 620 kronor i månaden samt i nylönereglerat till 750 kronor i månaden,

skulle å den del av avlöningen, som överstege nämnda belopp, dyrtidstillägg icke utgå.

Herr *Forssell* hade i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen måtte dels besluta, att nu gällande bestämmelser rörande begränsning av dyrtidstillägget uppåt måtte upphävas, dels ock anvisa härför erforderliga medel.

*Dyrtidstillägg  
åt befattningshavare i  
statens tjänst.  
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, måtte besluta, att i fråga om bestridande av kostnaderna för dyrtidstilläggen vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar samt statens vattenfallsverk, ävensom arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar skulle för budgetåret 1925—1926 gälla vad i sådant hänseende blivit för budgetåret 1924—1925 beslutat;

b) att herr *Winbergs* m. fl. och herr *Hages* m. fl. berörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att herr *Thulins* och herr *Forsells* förenämnda motioner ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Herr *Winberg*: Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet har jag och några ledamöter till av denna kammare väckt en motion i detta ärende, och en liknande motion har framförts även i andra kammaren av herr *Hage* m. fl. I dessa motioner göra vi icke mera vittgående yrkanden annat än beträffande endast två punkter: dels avskaffande av den särskilda beskärningen för befattningshavare, som äro under 25 år och icke ha barn, av deras rätt till dyrtidstillägg och dels tillskapandet av ett s. k. bottentillägg, som i någon mån, om också icke i samma utsträckning som förut, skulle återföra förhållandena till vad de voro, innan 1923 års riksdag verkställde en beskärning.

Som man finner har utskottet icke ansett sig kunna gå med på dessa yrkanden, men det kunde kanske ändå vara skäl i att erinra om, att när 1923 års riksdagsbeslut om beskärning av dyrtidstilläggen kom till stånd, var det under motivering av det ur statsfinansiell synpunkt alldeles särskilt exceptionella läge, som då var rådande. Det förefaller då, som om det skulle vara starka skäl att tillmötesgå de ganska billiga krav, som framförts i här ifrågavarande motion, då man dock icke kan säga, att det statsfinansiella läget längre är så förtvivlat, som man ansåg det vara 1923. Jag skall lämna därhän, huruvida det ens var tillräckligt såsom motivering till att vidtaga de ändringar, som då gjordes i de bestämmelser, som riksdagen tidigare ansett rättvisa beträffande statstjänarnas dyrtidstillägg.

Jag skall inte nu ingå på någon längre motivering för den ståndpunkt, motionärerna i denna fråga intagit. Men vad som förvånat mig, trots allt, är att se, att inom statsutskottet icke funnits en enda ledamot, som ansett skäligen att fullfölja de krav, som framförts i dessa motioner, vilka icke äro begränsade till någon viss partipolitisk åskådning, utan om vars krav man var mycket enig inom hela arbetarrepresentationen, i riksdagen åtminstone. Det har väckt en viss förvåning, säger jag, att icke en enda ledamot inom utskottet ansett det nödigt att i form av reservation låta de i motionerna framförda yrkandena komma fram till riksdagen. Emellertid är det ju kanske en följd av den under senare tiden iakttagna utvecklingen, att man visserligen ibland är med om att motionera på vissa punkter, men man tar det inte så pass allvarligt, att man fullföljer motionen, då man sitter i utskottet och behandlar saken. Jag kommer för ögonblicket inte ihåg, om någon av statsutskottets ledamöter var med bland motionärerna — det lämnar jag därhän — arbetarrepresentanterna

*Dyrtidstillägg* i utskottet veta i alla händelser, att man inom de grupper, som de representera, *åt befattnings-* var ganska enig om dessa krav.  
*havare i*  
*statens tjänst.*

(Forts.)

Under sådana förhållanden torde det vara tämligen lönlöst att uppträda i en fråga som denna, och jag konstaterar sålunda, att det torde för framtiden vara ännu mera lönlöst att motionera i frågan, då alla tyckas vara så fullkomligt överens om att ingenting är att göra. Jag vill emellertid påpeka, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i sin proposition dock yttrat, att ett tillmötesgående av de krav, som redan innan propositionen utarbetades framförts av de olika personalorganisationerna i de punkter, jag här nämnt, skulle enligt hans mening ingalunda stöta på oöverstigliga statsfinansiella svårigheter. Nu har utskottet räknat ut, att ett tillmötesgående av dessa krav skulle kräva en merutgift av mellan 11 och 12 miljoner kronor. Jag skall här inte alls ingå på att yttra mig om, huruvida siffran är exakt eller inte. Jag utgår nämligen ifrån, att om kraven äro befogade, kan det inte hjälpas, om deras bifallande medför en sådan utgiftsökning.

Då jag, herr talman, anser, att de krav, som framförts i den av mig m. fl. här i kammaren väckta motionen, äro fullt befogade — de torde väl inte heller komma att utan vidare släppas av de personalgrupper, som beröras av dem — och då jag inte i likhet med statsutskottet kan anse det omöjligt att tillmötesgå dem, nödgas jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av mig m. fl. i denna kammare avgivna motionen.

**Herr Lindblad:** Jag skall endast be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan. Vi ha i detta avseende följt Kungl. Maj:t, som inte har velat vidtaga någon förändring i de nu utgående dyrtidstilläggen för den kommande budgetperioden. Det har förelegat motioner, som ha avsett olika jämkningar dels för den högre tjänstepersonalen, dels för den lägre, och alldeles uppenbart är ju, att om man vidtagit en ändring för den ena gruppen, skulle därefter genast krav ha framställts från den andra gruppen, och man hade då kommit in i samma cirkelgång som förut, och ständiga krav skulle framställas om förändringar i de utgående dyrtidstilläggen.

Då ingenting har inträffat, sedan dessa dyrtidstillägg fastställdes, av beskaffenhet att motivera en ändring i desamma, har utskottet varit mycket enligt om att för i år stanna vid status quo, och jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

**Herr Winberg:** Gent emot herr Lindblads uttalande, att nu vidtagna förändringar i ena riktningen skulle verka orättvist åt andra håll och vice versa, vill jag dock erinra om, att de förändringar, som gjordes 1923, verkade framför allt alldeles särskilt orättvist för *de lägre grupperna* och att våra yrkanden sålunda endast skulle vara ägnade att återföra förhållandena till den mera rättvisa proportion mellan de olika grupperna, som var rådande före 1921.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Winbergs i ämnet väckta motion; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om anslag till nedschaktning av dubbel-spårsanläggningen m. m. å Hässleholms bangård;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste postiljonen E. G. Samuelsson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadestånds- och ersättningsbelopp; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanlutningar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående lagbestämmelser rörande giltighet av avtal om leverans av elektrisk ström till fastighet, som under avtals-tiden byter ägare; och

nr 11, i anledning av väckt motion om viss lagstiftning rörande avtal om upplåtelse av mark för elektriska ledningar eller andra för distribution av elektrisk energi behövliga anläggningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta, dels ock i ämnet väckta motioner. *Ang. ändring i den s. k. införsellagen.*

Genom en den 31 december 1924 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 10, som behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:ten, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft nedannämnda inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 76, av herr *von Koch*, och

nr 179, av herr *Winberg*; samt

inom andra kammaren:

nr 175, av herr *Molander*, och

nr 262, av herr *Samuelsson* m. fl.

I den av herr *von Koch* väckta motionen hade yrkats, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förevarande förslag, att 7 § 1 stycket — därest icke ifrågavarande bestämmelse hellre ansåges böra få sin plats i 7 § 2 stycket — erhöles följande lydelse:

Varder införsel beviljad, förordne utmätningssmannen, huru stort belopp av avlöningen skall, i den mån densamma förfaller, innehållas till gäldande av underhållsbidraget, med föreskrift tillika huru stort belopp av avlöningen som den underhållsskyldige må vid varje avlöningstillfälle själv uppbära, samt att innehållande må ske, endast i den mån återstående delen av avlöningen därtill förslår.

Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.  
(Forts.)

I den av herr *Samuelsson* m. fl. väckta motionen och i den därmed likalydande motion, som väckts av herr *Winberg*, hade yrkats:

1) att riksdagen måtte, med underkännande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, för sin del antaga vid motionerna fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande snarast möjligt av sådana ändringar i gällande lagstiftning, att för av arbetsgivare enligt införsellagen innehållet belopp skulle i händelse av arbetsgivarens konkurs åtnjutas förmånsrätt jämlikt 17 kap. 3 § handelsbalken eller annat lagrum i samma kapitel.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta;

2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna, i vad de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1), ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av, utom annan, herr *Rogberg*, som på anförda skäl inom utskottet hemställt, att utskottet måtte föreslå, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition och de i ärendet väckta motionerna icke måtte av riksdagen bifallas.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Åkerman*: Herr talman! I fråga om föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 12 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet förordade lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställanden under punkterna 1 och 2 föredragas i ett sammanhang, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utskottsutlåtandet i dess helhet samt att lagtexten ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Det av utskottet förordade lagförslaget.*

6 §.

Godkändes.

7 §.

Denna paragraf lydde:

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)*

Varder införsel beviljad, förordne utmätningssmannen, huru stort belopp av avlöningen skall, i den mån densamma förfaller, innehållas till gäldande av underhållsbidraget, med föreskrift till-

*(i utskottets förslag:)*

Varder införsel beviljad, förordne utmätningssmannen, huru stort belopp av avlöningen skall, i den mån densamma förfaller, innehållas till gäldande av underhållsbidraget, med fö-

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)*

lika, att det vid varje avlöningstillfälle innehållna beloppet dock ej må överstiga viss angiven procent av då förfallande avlöning.

Det belopp, som skall innehållas, må ej sättas så högt, att den underhållsskyldige kommer att sakna medel till underhåll för sig själv eller för make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, som icke av honom åtnjuta underhållsbidrag. Med hänsyn till den underhållsskyldige åliggande hyresbetalning eller andra särskilda omständigheter må vad av avlöningen skall innehållas kunna bestämmas till olika belopp för särskilda avlöningstillfällen inom viss tidsperiod.

Beviljas införsel till gäldande av bidrag åt flera underhållsberättigade, och förslår ej därtill det belopp, som må innehållas, varde detta belopp fördelat mellan de underhållsberättigade i förhållande till bidragens storlek.

**Herr Rogberg:** Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag vid detta lagförslag tecknat en reservation, däri jag hemställt om avslag på Kungl. Maj:ts proposition och de i ärendet väckta motionerna. Det är ju så, att införsel enligt lag kan meddelas dels för indrivning av underhållsbidrag och dels för indrivning av utskylder. Nu gäller det ändrade bestämmelser beträffande det belopp, som får indrivnas, och vidare i någon mån formaliteterna vid själva förfarandet.

Denna lag om införsel är av den beskaffenhet, att den övervägande angår fattigt folk, och då överensstämmer det med svensk rättsåskådning och svensk lag i allmänhet, att man icke får gå för hårt åt den fattige. Detta är också tillgodosett i den nu gällande lagen på det sätt, att det är föreskrivet, att vid bestämmande av införsel utmätningssmannen skall tillse, att den underhållsskyldige eller den, som häftar för utskylder, icke blottställes på de medel, som äro erforderliga för underhåll av honom och hans familj.

Nu har inom riksdagen blivit påstått, att denna lag verkar för hårt, och detta påstående föranledde förra årets riksdag att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Skrivelsens resultat blev förstas närmast en undersökning, och denna undersökning har åter enligt den proposition, som nu föreligger, resulterat däri, att det är konstaterat, att lagen övervägande fungerar väl, i det flertalet utmätningssmän följa den praxis, att de vid införseln bestämma införselbeloppet till viss procent av den vid varje avlöningstillfälle utfallande avlöningen. Emellertid säger departementschefen i propositionen med all försiktighet, att det förekommer inom vissa industridistrikt i landsorten, att anmärkningar kunna riktas mot utmätningssmannens handhavande av lagen. I sin skrivelse förra året tänkte riksdagen på denna möjlighet och antydde därför i skrivelsen, att enskilda missbruk vid lagens handhavande måhända skulle kunna avhjälpas på administrativ väg. Kungl. Maj:t har emellertid nu föreslagit lagstiftningssvågen. Då jag tror, att man kommer fram lika gott på den administrativa vägen och svenska folket, så vitt jag förstår, för närvarande är ganska uttröttat på den myckna lagstiftningen, har jag ansett, att jag kan vidhålla den mening, jag hyste förra året, nämligen att de för-

*(i utskottets förslag:)*

reskrift tillika att vid varje avlöningstillfälle visst angivet belopp, motsvarande vad den underhållsskyldige kan anses behöva till underhåll för sig själv och för make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, som icke av honom åtnjuta underhållsbidrag, skall förbehållas den underhållsskyldige, samt att förty innehållande må ske endast i den mån avlöningen överskjuter sistnämnda belopp. Vad av berörda överskott sålunda skall innehållas må, med hänsyn till den underhållsskyldige åliggande hyresbetalning eller andra särskilda omständigheter, kunna bestämmas till olika belopp för särskilda avlöningstillfällen inom viss tidsperiod.

Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.

**(Forts.)**

*Ang. ändring i den s. k. införsellagen.* bättringar beträffande utmätningens förfarande, som kunna vara behöfliga, må man söka främst vinna på den administrativa vägen.

(Forts.)

Men Kungl. Maj:t, som för sin del icke föreslagit annat än ett lagfästade av den praxis, som utmätningens flertal följt, har enligt utskottets uppfattning icke gått nog långt, utan utskottet för sin del går ett steg vidare och säger, att utskottet i avsikt att tvinga utmätningsmännen till än större noggrannhet vid sitt förfarande föreslår, att vid införselbeslutet det alltid skall av utmätningsmannen angivas ett belopp såsom vid varje avlöningstillfälle fritt från införsel. Detta innebär, att utmätningsmannen i ett förfarande, som till sin natur bör vara summariskt, tvingas till två rätt besvärliga åtgärder: den ena att bestämma det belopp, som skall vara införselfritt, och det andra att bestämma själva införselbeloppet.

Nu kan denna av utskottet föreslagna bestämmelse i ännu högre grad än den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen leda till ojämnheter vid lagens tillämpning. Det går lätt att komma till olika beslut vid fall, som se likartade ut, ty de kunna mycket väl trots utseendet vara olikartade. Men sådant föranleder missnöje hos allmänheten. Om t. ex. en avlöning, såsom ofta händer, utgår med ett visst fast belopp t. ex. för vecka och vidare med ett visst ackordspris, när ett bestämt arbete blivit utfört, kan det lätt hända, att införseln bestämmes till mindre, än som vore lämpligt eller rättvist för det tillfälle, då ackordssumman utfaller, för att nu inte tala om det möjliga fall, att om t. ex. avlöningen utgår för vecka och utmätningsmannen finner den lön, som motsvarar fem arbetsdagar, böra vara fri från införsel men vad som motsvarar en dags veckolön skall vara föremål för införsel, vederbörande helt enkelt inte arbetar så mycket, att han kommer upp till det belopp, som skulle kunna införselvägen uttagas. Jag tror sålunda, att försiktigheten bjuder att ställa sig tveksam både i förhållande till den av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen och ännu mera i förhållande till den av utskottet föreslagna.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta sammanhang även tala om 21 §. Vid införsel för underhållsbidrag, skall enligt nu gällande lag utmätningsmannen skriftligen underrätta den underhållsskyldige om ansöknings om införsel. Ett sådant underrättelseförfarande är icke föreskrivet vid införsel för utskylder. Frågan om underrättelse även i detta fall har varit uppe, men har avvisats. Man har funnit sådant opraktiskt. Nu har emellertid Kungl. Maj:t ansett, att en underrättelse om blivande införsel jämväl för utskylder kan hava det goda med sig, att den, som resterar för sina utskylder, kan få tillfälle att för utmätningsmannen framhålla de omständigheter, vilka kunna vara av betydelse för att bestämma det belopp, som skall genom införsel utfås. Men detta måste väl ändå anses tämligen obehöfligt. Om svenska folket under senare tiders rika lagstiftningsarbete icke kunnat följa med lagstiftningen fullkomligt, så är det dock en sak, som var man vet, och det är den, att om han inte betalar sina utskylder, har han över sig hotet av utmätning eller införsel, och var man vet vidare, att någon tid förflyter från uppörsstämmorna intill den dag, då uppörslängderna lämnas för verkställighet till utmätningsmannen. Var man vet också, att om han fruktar införsel, han kan självmant gå till utmätningsmannen för att redogöra för de förhållanden, som kunna föranleda utmätningsmannen att bestämma införselbeloppet högre eller lägre. Att ge en särskild underrättelse, såsom Kungl. Maj:t och i sak även utskottet — ty utskottet använder egentligen endast andra uttryck än Kungl. Maj:t — föreslagit, kommer därför icke att föranleda gäldenären eller den resterande till att göra någon anmälan hos utmätningsmannen men väl att uppväcka förargelse hos honom, och framför allt skulle det föranleda utmätningsmännen till en skriftväxling eller ett skrivande, som i hög grad måste inkräkta på deras övriga arbete och kanske tvinga dem att påfordra extra hjälp i sin tjänst i övrigt.



liksom det skulle leda till, att lagen blir mycket mindre effektiv, än den nu är. Och riksdagen hade dock i sin skrivelse skarpt framhållit, att lagens effektivitet icke finge på något sätt äventyras eller nedsättas.

*Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen*

(Forts.)

Jag vill också framhålla, ehuru jag icke i den delen vill rikta någon anmärkning mot utskottet, att frågan om ett rationellare uppborädsförfarande är under utredning, och det kunde då verkligen förelegat skäl att med hänsyn till detta låta denna sak vila och icke nu upptaga densamma och, som utskottet föreslagit, bifalla den kungl. propositionen.

Ja, herr talman, med herr talmannen tillåtelse har jag yttrat mig över båda paragraferna. Jag har ju möjlighet öppen att beträffande 21 § framdeles framställa yrkande. I detta ögonblick anhåller jag att få yrka avslag på här ifrågavarande 7 §.

**Herr Åkerman:** Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag. Den föregående ärade talaren nämnde, vad vi väl alla äro ense om, att lagen vilar på den förutsättningen, att man skall inte gå för hårt fram emot den fattige. Det är ju alldeles riktigt, därom äro vi ju alla ense. Nu tillägger den föregående talaren, att denna nödiga försiktighet är redan tillräckligt tillgodosedd genom den gällande lagstiftningen och att den undersökning, som är gjord, skulle ha bevisat, att det endast vore i vissa distrikt, vissa industricentra, där man kunde haft anledning till missnöje. Jag tror dock, att den ärade talaren ser alldeles för ljust på denna sak, ty de klagomål, som ha inkommit, äro dock av den beskaffenhet, att man inte kan underlåta att taga hänsyn till dem.

Nu är det ju inte meningen att på något sätt minska lagens effektivitet, ty jag behöver väl inte försäkra, att inom utskottet har det inte funnits någon som helst sympati för den verkliga skattesolkaren. En sådan person gör ju mycken skada, icke minst mot sina egna klassbröder, därför att han vältrar över på dem, vad han själv borde betala. Någon som helst sympati för den sortens folk har alltså inte funnits inom utskottet. Men vad man har önskat, det är att genom lagens förändrade avfattning skarpare än nu är förhållandet framhäva för utmätningsmännen nödvändigheten av att i varje särskilt fall klargöra för sig vederbörande gäldenärs ekonomiska förhållanden. Det är därför utskottet har valt den vägen att föreskriva, att utmätningsmannen skall fastställa ett existensminimum, som icke får tillgripas vid införsel. Det är ju visserligen alldeles riktigt, att redan nu måste ju utmätningsmannen för sig själv klargöra, vad han anser att en gäldenär behöver för att leva, men det blir ju på ett mycket mera schablonmässigt sätt, som det sker nu, än om denna lag blir antagen, ty då tvingas utmätningsmannen på ett mycket tydligare sätt av lagen att i varje särskilt fall tänka sig för och klargöra för sig vilket existensminimum, som är behöfligt.

Den föregående ärade talaren sade, att förfarandet måste vara summariskt. Javäl, men det får ju icke vara så summariskt, att ej utmätningsmannen för sig själv klargör de faktiska förhållandena. Vidare var den föregående talaren orolig för, att det skulle bli en viss ojämnhet vid tillämpningen. Ja, det kan naturligtvis aldrig undvikas. En sådan ojämnhet föreligger redan nu och kommer även hädanefter att föreligga. Men man får ju hoppas, att utmätningsmannen genom att taga reda på, huru saken verkligen ligger, i de flesta fall kommer att träffa det rätta. Det finns ju så många detaljer att taga hänsyn till, att även om det kan synas vara en ojämnhet, kan det i alla fall från utmätningsmannens sida vara rättvist avvägt.

Vidare nämnde den föregående ärade talaren, att han befarade, att införandet av existensminimum skulle kunna leda till skolkning i arbetet, så att vederbörande gäldenär, då han fann, att han hade rättighet att taga undan så och så mycket, skulle låta bli att arbeta under den återstående tiden. Jag får verkli-

Ang. ändring  
i den s. k.  
införelsen.  
(Forts.)

gen säga, att jag helt enkelt icke förstår detta skäl. Jag kan nämligen icke tro, att det på arbetsplatserna går till på det sättet, att en arbetare får vara borta en dag, då det icke smakar honom att deltaga i arbetet, utan han får nog hänga i, vare sig han tycker det är trevligt eller icke. Att det skulle finnas sådana, som spekulerade i att försöka smita från arbetet för att klå kronan på några riksdaler, har jag verkligen svårt att fatta.

Den föregående ärade talaren vände sig mot det underrättelseförfarande, som nu skulle införas. Ja, men såväl utskottet som Kungl. Maj:t hava försökt gå en gyllene medelväg mellan de önskemål, som blivit framställda, nämligen å ena sidan intet underrättelseförfarande alls och å den andra ett ovillkorligt underrättelseförfarande. Nu lär det ju förhålla sig så, att det i varje trakt finnes en stamtrupp av personer, som låta bli att betala sina utskylder. Det lär vara desamma år ifrån år, säges det. Jag vet icke, om detta påstående är något överdrivet, men det ligger väl ändå något i den uppgiften, att det ofta är samma personer, som komma igen gång efter annan. De äro av utmätningssmannen kända för att icke vilja betala sina utskylder och dem behöver han icke bry sig om att underrätta. Vidare finnas andra undantagsfall, som göra underrättelseförfarandet till en ren parodi. I dessa fall har utskottet lämnat utmätningssmannen fritt att låta bli att underrätta, men utskottet har vidtagit den ändringen i lagtexten att den mera skarpt framhåller att det endast skulle vara i verkliga undantagsfall, då omständigheterna föranleda ett undantag, som utmätningssmannen skulle få underlåta detta underrättelseförfarande.

Den föregående talaren pekade också på en pågående utredning. Ja, för det första veta vi icke, när denna utredning blir färdig, och för det andra är att märka, att denna utredning gäller blott skatteväsendet. Den rör blott skatterna, under det att denna lag handlar även om underhållsbidrag, och sålunda icke kommer att beröras av utredningen. Att på den grund vänta med denna lagstiftning anser jag sålunda icke böra komma i fråga. Det är med denna lag som med många andra, att det viktigaste är lagens tillämpning. Man får hoppas, att efter de ändringar, som jag antar bliva i dag beslutade, utmätningssmännen komma att förfara ändå omsorgsfullare än förut.

Någon skarp skillnad i sak mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag anser jag för min del icke föreligger. Det kan sägas mycket gott även om Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har föredragit att skriva om lagtexten, på sätt herrarna se, därför att med den metod, som utskottet förordar, blir det ännu skarpare än genom Kungl. Maj:ts skrivsätt inskäppt hos utmätningssmännen, att de måste klargöra för sig vederbörande gäldenärs personliga förhållanden.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Winberg:** Jag tillät mig förra året att väcka en motion i denna fråga, och till min överraskning fann jag, att första lagutskottet — vill jag minnas — så gott som enhälligt tillstyrkt åtgärder i det syfte, jag och en motionär i andra kammaren föreslagit. Detta är ju så pass ovanligt, att man kunde förstummas, och jag gjorde ju också detta vid behandlingen av frågan i denna kammare. När jag emellertid fått tillfälle att studera vad Kungl. Maj:t sedan föreslagit med anledning av riksdagsskrivelsen, kände jag något bättre igen de så att säga »normala» förhållandena, ty det blev icke så, som man möjligen gick och inbillade sig, att resultatet skulle bliva. Nu vill jag villigt medgiva, att utskottet i någon mån har gått i riktning mot ett bättre innehåll, än vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Innan jag går in på detta, skulle jag vilja säga ett par ord med anledning av herr Rogbergs anförande. Han började med att proklamera den inom svensk rättsuppfattning rådande grundsatsen, att man icke skall gå hårt åt de fattiga.

Men den märkvärdiga tillämpningen av denna rättsgrundsats från hans sida var den, att det vore fullkomligt onödigt att vidtaga några ändringar eller jämkningar i nuvarande förfarings sätt på det område, varom nu är fråga, och detta trots att säkerligen herr Rogberg likaväl som vi alla andra veta, att det har förekommit rent av upprörande fall i detta avseende. Det blir då en sanning med mycket stor modifikation, att den allmänna rättsuppfattningen är, att man icke går för hårt åt de fattiga. Herr Rogberg fann, att det är alldeles onödigt t. o. m. med underrättelseförfarandet. Ej ens denna rätt vill han sålunda, att man skall föreslå, att man, innan man berövar en person en större eller mindre del av hans avlöning, så skall han åtminstone erhålla underrättelse någon tid före åtgärdens tillgripande. Jag har fått mig bekant en hel del fall, som äro rent av upprörande, men det tjänar naturligtvis ingenting till att anföra dessa, ty jag tror icke, att någon på allvar vill göra gällande, att införsellagens tillämpning på en hel del håll har varit sådan, att mot densamma icke skulle kunna resas befogade anmärkningar.

Nu har, såsom jag förut nämnt, utskottet så att säga skärpt ordalydelsen beträffande utmätningsmannens skyldighet att se till, att det blir ett existensminimum, som icke får inbegripas i vad som skall utmätas. Nu är det emellertid otillfredsställande med varje sådant här generellt uttalande, att det blir utmätningsmannen, som rent personligen skall avgöra, huru mycket som kan och bör tagas av vederbörandes avlöning genom tillämpande av införsel, och det är i denna punkt, som det alltjämt är otillfredsställande. Jag vill naturligtvis icke göra gällande, att utmätningsmännen i allmänhet gå till väga på ett sådant sätt, att det kan sägas, att de icke följa andemeningen i lagstiftningen, men redan den omständigheten, att det förekommer ett flertal sådana fall i olika landsdelar, pekar på nödvändigheten att få mera klara och strikta bestämmelser i detta avseende. Det går icke i längden att överlåta alltför mycket åt utmätningsmännens subjektiva omdöme, ty det är många saker som inverka. Det är mycket mänskligt, att utmätningsmännen så fort som möjligt vilja komma ifrån hela affären och att de icke vilja gå under halvår och taga ut mindre summor, trots att vederbörande befinna sig i ett sådant ekonomiskt läge, att man rättvisligen icke kan taga mer än ett mycket blygsamt belopp. Det är ganska naturligt, anser jag, att det förefinnes ett sådant intresse på deras sida, och därför menar jag, att det icke är riktigt eller just av lagstiftningen att ställa dem inför denna frestande uppgift utan att hava tillräckligt klara bestämmelser att hålla sig till. Det enda riktiga vore naturligtvis att försöka åstadkomma några normerande grunder, som å ena sidan toge hänsyn till vederbörandes avlöningsbelopp och å den andra till de skattebelopp, som det är fråga om att indriva. Jag medger gärna, att saken är ganska komplicerad och att man givetvis icke kan komma med alltför detaljerade föreskrifter i detta avseende. Men man skulle väl kunna komma med något så när normerande föreskrifter, en ram, inom vilken utmätningsmannen hade att tillämpa sin rent subjektiva uppfattning. Det är vad jag anser fullkomligt nödvändigt. Eljest kommer även i fortsättningen, trots att utskottet har i rätt så bestämd form sagt ifrån vad det är utmätningsmannens skyldighet att taga hänsyn till, att bli hans personliga uppfattning, som kommer att göra sig gällande.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att utskotts förslaget innehåller just vad som verkligen bort komma fram i fråga om normerande bestämmelser, avsedda att förhindra uppenbara missförstånd, kan jag ju tillåta mig att säga, av lagbestämmelserna. fastän dessa ju äro så flytande, att man knappast kan tala om missförstånd, ty de lämna rum åt vilket tolkningssätt som helst. Men det har i alla fall förefunnits sådana förhållanden i det praktiska förfarandet, som enligt min mening icke bort ifrågakomma.

Jag anser som sagt, att utskottets förslag icke täcker vad som därvidlag bort

Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.  
(Forts.)

*Ang. ändring i den s. k. införsellagen.* (Forts.) komma fram, men i sakens nuvarande läge är det väl tämligen svårt att komma längre. Då jag vidare finner utskottets förslag i alla fall vara att föredraga framför Kungl. Maj:ts, får jag väl vara tacksam, därest utskottets förslag skulle vinna riksdagens godkännande.

Herr statsrådet **Levinson:** Herr talman! Jag vill endast med ett par ord ange regeringens ställning i de två punkter, i vilka utskottets förslag skiljer sig från den kungl. propositionen.

Den förnämsta av dessa punkter är ju den, som avser den bestämmelse i 7 §, som införts i syfte att trygga gäldenärens existensminimum. Kungl. Maj:t hade i detta avseende föreslagit, att en viss procent skulle bestämmas, som vid varje avlöningstillfälle skulle högst få avdragas från avlöningen. Härigenom skulle uppenbarligen vinnas, att i den mån avlöningen för gäldenären efter införselbeslutets meddelande nedginge, skulle också själva det belopp, som finge på grund av införsel innehållas, i motsvarande mån nedgå. Kvar står emellertid med Kungl. Maj:ts formulering, att i den mån avlöningen sjunkit till eller under existensminimum för gäldenären, komme ändock en viss del att avdragas å avlöningsbeloppet. Härpå har nu utskottet, såvitt jag förstår, tagit sikte och för att förebygga en sådan konsekvens i stället föreslagit, att utmätningssmannen skall föreskriva, att ett visst belopp skall såsom motsvarande gäldenärens existensminimum undantagas från innehållande vid varje särskilt avlöningstillfälle.

Kungl. Maj:t har givetvis haft jämväl denna utväg under överbäggande, men då man likväl stannat för den först angivna formuleringen, har detta berott dels på en önskan att erhålla en så enkel och lättillämpad regel som möjligt och dels också på en viss farhåga för, att en bestämmelse i den riktning, som utskottet nu förordat, möjligen skulle kunna bli schablonmässigt tillämpad samt att utmätningssmännen sålunda icke alltid skulle taga hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Emellertid har utskottets motivering ett sådant innehåll och paragrafen i övrigt en sådan avfattning, att det är att hoppas att utmätningssmännen skola göra sitt till för att tillbörlig hänsyn tages till omständigheterna i varje särskilt fall. Vid sådant förhållande vill regeringen ej motsätta sig utskottets förslag i denna del.

Beträffande den andra punkten, där utskottsförslaget skiljer sig från den kungl. propositionen, avser denna 21 §, i vilken föreskrives skyldighet för utmätningssmannen att underrätta sådana personer, gentemot vilka införsel för utskylder skall meddelas. I denna del syftar utskottets förslag endast till ett ytterligare framhävande av denna underrättelseplikt, och skiljaktigheten mellan utskottets förslag och den kungl. propositionen i denna del synes vara av överbäggande formell natur. Med hänsyn härtill är det givet, att regeringen icke heller i denna punkt har något att erinra, därest utskottets förslag antages.

Greve **Spens:** Herr greve och talman! I likhet med den ärade förste talarren skall jag be att få yrka avslag på såväl den kungl. propositionen som utskottets förslag. Riksdagen har ett par gånger begärt, att ett effektivare förfaringssätt skulle införas för uttagande av utskylder; och när utskyldsstrecket slopades i sammanhang med införandet av den allmänna rösträtten, uttalades från många håll, att det vore nödvändigt att se till, att utskylderna bleve effektivt uttagna. Nu tror jag för min del, att det föreliggande förslaget kommer att beröva bestämmelserna om utskyldernas uttagande en stor del av deras effektivitet. Jag tror icke, att man i stort sett med fog kan säga, att våra utmätningssmän gå för hårdhänt tillväga vid tillämpningen av införselförfarandet. En mycket stor del av dem, som icke betala sina utskylder annat än

efter införsel, torde vara skattevägrare av princip. Detta är åtminstone det allmänna uttalandet från utmätningsmännen i den ort, jag tillhör. Vid sådana tillfällen, då verklig fattigdom föreligger, torde utmätningsmännen icke tillgripa införseliförfarande annat än möjligen i rena undantagsfall — ty sådana kunna ju alltid förekomma. Men då böra besvär anföras hos högre myndighet. Eljest föreslå utmätningsmännen i regel avkortning av sådana skattebetalares utskylder.

*Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.  
(Forts.)*

Jag tror sålunda icke, att det är behövt att nu vidtaga någon ändring vare sig med avseende å 7 § eller med avseende å 21 §. Särskilt skulle den föreslagna ändringen av 21 § föranleda minskad effektivitet vid utskyldernas uttagande. I denna del hava så gott som samtliga myndigheter avstyrkt regeringens förslag. Men regeringen synes huvudsakligen hava fotat sin ståndpunkt på ett yttrande av landssekreteriatet, som å sin sida hört svenska grov- och fabriksarbetarförbundet. Landssekreteriatet och nämnda förbunds underavdelningar yttra, att i de större städerna hava utmätningsmännen i allmänhet tillmötesgått befogade önskemål från de skattskyldige, under det att på vissa industriorter å landsbygden anmärkningar kunnat riktas mot utmätningsmännens handhavande av ifrågavarande lag. Det är sålunda endast mot införseliförfarandet å landsbygden som anmärkningarna riktat sig.

Nu tror jag emellertid, att de föreslagna nya bestämmelserna framför allt komma att hava menligt inflytande på uppördsväsendet i städerna, där, såvitt jag vet, det icke har satts i fråga, att icke utmätningsmännen sköta sig fullkomligt klanderfritt. Det förhåller sig nämligen så, att dessa nya bestämmelser komma att i mycket hög grad tynga utmätningsmännen, och naturligtvis är detta fallet framför allt i de större städerna. Det har upplysts i den kungl. propositionen, att antalet underrättelser beräknas enbart i Stockholm till 100,000 och i Göteborg till 50,000. I Jönköping, som har omkring 30,000 invånare, förekommo, enligt vad stadsfogden där upplyst, under år 1923 9,730 ärenden om införsel för uttagande av utskylder. Enbart utsändandet av dessa underrättelser i brev, varom förslag här föreligger, innebär i och för sig ett väsentligt ökat arbete. Kommer så härtill, att i dessa underrättelser de skattskyldiga erinras, att de äga att muntligen eller skriftligen å stadsfogdekontoren göra invändningar mot införseliförfarandet, blir följden den, att om t. ex. endast en tiondel av dessa personer, som man ifrågasätter skulle bli föremål för införsel, skulle infinna sig å vederbörande stadsfogdekontor, skulle detta — då de i allmänhet äro ganska mångordiga, när de utveckla sina levnadsförhållanden — i oerhörd grad komma att upptaga stadsfogdarnas tid. Stadsfogdarna skulle därför icke medhinna att använda införseliförfarandet vid indrivningen av skatter, åtminstone icke i önskvärd grad. Då blir det för stadsfogden och magistraten att ingå till stadsfullmäktige med begäran om anslag för erhållande av ökat antal biträden på stadsfogdekontoret. Att erhålla ökat antal biträden på stadsfogdekontoren i den mån sådan ökning kräves, blir emellertid icke lätt, särskilt som i de större städerna socialdemokraterna i allmänhet utgöra majoriteten hos stadsfullmäktige. Och man vet ju, att även i övriga städer är det mycket svårt att hos stadsfullmäktige få anslag till nya tjänster.

Beträffande 21 § anser jag även, att utskottet gjort en försämring i Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit, att i de fall, där man icke utan avsevärd tidsutdräkt kan använda detta underrättelseförfarande, där skall det heller icke behöva tillämpas. Detta har utskottet ändrat, så att utskottet föreslagit, att endast där särskilda omständigheter föranleda undantag från lagens bestämmelser, där skall man undvika underrättelseförfarandet. Detta gör, att stadsfogdarna i allmänhet nödgas att i mycket större utsträckning enligt utskottets förslag använda underrättelseförfarandet, än om Kungl. Maj:ts förslag antages.

Ang. ändring  
i den s. k.  
införelselagen.  
(Forts.)

I fögderistäder och på landsbygden skola underrättelserna avsändas av landsfiskalerna. Även dessa bliva, särskilt där större industrier förekomma, mycket betungade av underrättelseförfarandet. Att erhålla anslag till erforderliga biträden åt dem blir icke heller lätt, och ökning av antalet tjänstemän bör icke ske, om det ej är alldeles nödvändigt. Jag kan ej inse, att det är mera nödvändigt att i förväg underrätta vid införsel än vid utmätning för uttagande av utskylder. Vid skatteindrivning genom utmätning behöver nämligen underrättelse ej ske.

Slutligen anser jag i varje fall, att det med hänsyn särskilt till det snart väntade betänkandet från uppbördssakkunniga — vilka naturligtvis även måste upptaga frågan om restindrivningen — är fullkomligt obehövt att nu vidtaga ändringar i den jämförelsevis nya restindrivningsförordningen, och jag anhåller således, herr talman, att få ansluta mig till herr Rogbergs avslagsyrkande.

**Herr Klefbeck:** Herr talman! Första lagutskottet måtte ha uttryckt sig bra ofullständigt i sitt betänkande att döma av den argumentering, som den siste ärade talaren kom med. Han ville, tycktes det, med all iver upprätthålla en effektiv indrivning av förfallna skattebelopp. Av hans yttrande skulle man då kunna få den föreställningen, att någon inom utskottet varit av annan mening i den frågan. Utskottet skrev förra året, och det har i utskottet i år icke förekommit någon annan mening, att det var ett önskemål, som icke fick eftersättas, att skatterna skulle effektivt komma in. När man således vill klandra förslaget från den synpunkten, menar jag, att detta klander alls icke träffar målet. Utskottets mening har alltid varit, att den synpunkten skall upprätthållas.

Det enda utskottet velat ändra är, att skatternas indrivande icke skall behöva medföra, att t. ex. en hufvader med stor familj skall behöva komma i svåra förhållanden och få stora bekymmer för sitt och familjens vanliga livsuppehälle. Hela skillnaden för utmätningsmännen förefaller oss därför bliva, att efter lagändringen den tid, under vilken de få gå och taga ut denna införsel, blir något mera utsträckt än den efter nu gällande bestämmelser är.

Såsom ett motiv för, att man egentligen icke borde ömma så mycket för nu nämnda personer, som man gör, anförde greve Spens, att i Jönköping hade man fått den erfarenheten, att dessa personer voro skattevägrare av princip. I utskottet framfördes en hel del andra erfarenheter icke blott från Stockholm utan också från andra håll, vilka vittnade om, att det fanns en hel del mycket aktningvärda och präktiga arbetare och även andra, som hade svårighet att på en gång lägga ut det skattebelopp, de hade att betala vid uppbördsstämman, var emot de funnit för sin vanliga hushållning betydligt bekvämare och fördelaktigare att genom införselinstitutet erlagga skatten medelst smärre inbetalningar, upprepade åtskilliga gånger. Det gäller sålunda icke, i huvudsak åtminstone — det var vittnesbördet från olika håll inom utskottet — skattevägrare av princip, utan vanligt folk, som hade svårt att på en gång erlagga sina skatter.

För övrigt vill jag påpeka, att såvitt jag minnes, herr Rogberg förra året var alldeles ensam inom utskottet för sin nyss framförda ståndpunkt, och i det utlåtande, som föreligger till behandling i dag, är han också på den punkten alldeles ensam. Utskottets alla övriga ledamöter hava i den delen gått på en gemensam linje.

Vad sedan herr Winbergs anförande beträffar, får jag säga, att jag blev rätt överraskad av det. Jag väntade, att utskottet skulle ha fått mycken ros av herr Winberg i stället för den sedvanliga kritiken. När han nu kom med sin kritik, så bottenade denna, såvitt jag förstod, däri, att han icke hade satt sig in i vad utskottet föreslagit. Hela hans argumentering riktade sig enligt min mening emot det nuvarande förfarandet och mot de förhållanden, som nu råda på

området men icke emot vad som kommer att inträffa, därest utskottets förslag blir antaget. Han sade t. ex., att utmätningsmannen skulle fortfarande få oinskränkt bestämma, huru mycket som skall tagas av en skattskyldigs avlöning, och uttalade i motsats härtill önskemål, att man borde taga hänsyn till gäldenärens avlöningsbelopp, och att några normerande föreskrifter borde lämnas utmätningsmännen om huru de skulle förfara. Utskottet har trots, att det just i sitt utlåtande givit uttryck åt allt detta. Vi ha velat inskränka utmätningsmannens obeskrivna rätt att förfara så, som han vill, och vi ha förmenat och skrivit i lagtexten till och med, att han skall taga hänsyn till de olika förhållandena för den skattskyldige, varjämte vi lämnat normerande föreskrifter, som skola begränsa godtyckligheten i utmätningsmannens förfarande i de olika fallen.

Likaså yttrade herr Winberg, att han skulle kunna föredra ett flertal uppörörande fall, huru det gått till vid indrivning. Men det är just för dessa uppörörande fall, som vi försökt sätta en gräns, och laga, att de icke vidare skulle upprepas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr von Sneidern:** Herr talman, mina herrar! Av den sista ärade talarrens anförande framgick, att man inom utskottet icke på något sätt ville inskränka lagens effektivitet, men ville söka på allt sätt åstadkomma en mjukare tillämpning av de ibland såsom hårda betraktade bestämmelserna i lagen. Jag är livligt övertygad om, att icke minst herr Klefbeck's avsikt och strävan varit att gå i den riktningen, men, så vitt jag kan finna, är det icke till motiven, man får se, utan det gäller att söka avgöra, huru lagen kommer att förhålla sig i tillämpningen.

Nu har från skilda håll även påpekats, att man bör vid indrivningsförfarandet söka skydda den svagare parten, att man bör söka skydda gäldenären, den fattige. Jag är alldeles av samma uppfattning. Men nu är det beklagliga, att man här i denna lag har sammanfört två olika kategorier av borgenärer, och den ena kategorien av dessa borgenärer är i skuldförhållandet icke den starkare parten utan i stället den svagare parten.

Denna lag har ursprungligen kommit till för att underlätta uttagandet av underhållsbidrag i en del familjeförhållanden, och det vanligaste förekommande fallet är, att en ogift moder för sitt barn begär understöd av en ogift fader. I detta förhållande är jag — och jag tror folk i allmänhet — av den uppfattningen, att det är borgenären, som är den svagare parten, och till vilken man har att taga största hänsyn. Men överallt vid frågans behandling hos Kungl. Maj:t och vid den tidigare förberedande behandlingen har det icke på mer än ett håll tagits sikte på, att man borde ha anledning att något tänka på existensmöjligheterna för denna borgenär, utan man tänker endast på existensmöjligheterna för gäldenären. Det enda undantag, jag funnit, är en motionär inom andra kammaren, herr Molander. Han har velat hava dessa uppmjukande bestämmelser, icke i 7 §, som behandlar gäldenären såsom barnafader, utan vill föra in dem i 21 §, där det är fråga om gäldenären såsom betalare av utskylder till den starkare parten i skuldförhållandet, stat och kommun. I händelse allenast i 21 § upptagits uppmjukande bestämmelser, skulle det aldrig ha fallit mig in, att även om ändringen möjligen är överflödig, göra någon invändning. Men då ändringen skett i 7 §:s bestämmelser, har jag icke kunnat underlåta att påpeka detta förhållande.

Jag vill vidare erinra om, att i den riksdagsskrivelse, som kom till stånd förra året, talades uteslutande om indrivning av utskylder och de felaktigheter, som därvid eventuellt kunde hava begåtts, och man begärde att i den

*Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.*

(Forts.)

*Ang. ändring i den s. k. införsellagen.*  
(Forts.)

delen få ändringar och jämkningar. Denna skrivelsens avfattning har märkligt nog icke observerats och iakttagits av Kungl. Maj:t utan Kungl. Maj:t har ändrat även den del av lagen, som handlar om indrivande av underhållsbidrag.

Nu står det i gällande lag talat om, att man skall tillse att existensmöjligheter finnas för gäldenären. Det finnes således redan bestämmelser i den delen, och det utgör en skyldighet för utmätningsmannen att taga hänsyn härtill. Allt, som nu kan tillkomma, innebär således en uppmjukning av nuvarande förhållanden, och då kan det icke hjälpas, att det blir till nackdel för den borgenär, som jag i detta fall anser vara den svagare.

Går man igenom den mångfald yttranden, som i denna fråga avgivits, är det från två skilda håll, de avgivits. De ha kommit dels från länsstyrelserna och dels från landsorganisationen och från ett till denna anslutet förbund. svenska grov- och fabriksarbetareförbundet. Vad länsstyrelsernas yttranden angår, hava dessa i regel, för att icke säga undantagslöst, gått i den riktningen, att de icke kunnat biträda den föreslagna lagändringen. Detta har i stor utsträckning varit beroende på insikten om den mycket omfattande ökning i arbetsbördan, som skulle bli resultatet för de utmätningskrävande tjänstemännen. Man har påpekat, hur det har förekommit ett liknande förfarande år 1918, då det i restindrivningsförrordningen föreskrevs, att det skulle utsändas underrättelser till gäldenären angående utmätning av utskylder, och det har påpekats, att av 100,000 rekommenderade försändelser, som utskickades här i Stockholm, blevo endast 10,000 mottagna av adressaterna, under det att 90,000 ligga kvar på posten. Är icke detta ett skäl för, att man söker undvika ett onödigt pappersväsende? Vill riksdagen gå in på en motsatt väg och påfordra ett dylikt i detta fall, kan man icke skylla på administrationen och säga att den icke vill försöka ett förenklat förfarande, utan då blir det på riksdagens eget ansvar som sådant sker.

Vad yttrandena från landssekretariatet och svenska grov- och fabriksarbetareförbundet beträffar, vill jag säga, att de uttalat sig synnerligen måttfullt och enligt min uppfattning nästan på alla punkter synnerligen förståndigt. Jag tror, att de önskemål, som av förbundet framställts, mycket väl skulle kunna hava tillgodosetts genom administrativa bestämmelser från Kungl. Maj:t, utan att man behövt gå till dessa lagändringar, vilka på annat håll, såsom jag sökt påpeka, verka försvagande på lagens effektivitet.

Jag vill beröra en punkt i dessa yttranden, där det anges, i vad mån miss- tag och missgrepp hava begåtts av utmätningsmännen. Jag vill naturligtvis icke ett ögonblick påstå, att aldrig någonsin sådana hava begåtts. Det vore ju orimligt, om så icke hade skett. Emellertid säger grov- och fabriksarbetareförbundet, att det har erfarenhet av, att myndigheterna på de flesta platser gått human- och hänsynsfullt tillväga och att någon anmärkning mot lagen och dess handhavande icke framställts. Det finnes dock, yttrar förbundet, ett icke ringa antal fall, då vederbörande kunna anses hava gått brutalt fram. Landssekretariatet åter påpekar, att dessa obehagliga förhållanden särskilt framträtt under de senare åren och särskilt då införsel i lön tillämpats för att utfå skatterestantier för år 1920. Ja, är det icke just här som skon klämmer! Även dessa företeelser med allt för skarpa åtgöranden hava i mycket varit kristidsföreteelser. Det har varit svårt att betala de högt uppdrivna skatterna, som åsattes på grund av de stora inkomsterna under krisåren, men som sedan indrivits då lönerna gått ned, och då även arbetslöshet på sina håll på ett fruktansvärt sätt inträffat. Hade det icke varit för Kungl. Maj:t antagligt och lämpligt för oss, att man avvaktat att se, huru förhållandena gestalta sig, då man kommer in i mera normala förhållanden, och att man inriktat sig på att eventuellt genom administrativa åtgär-



der giva utmätningsmännen direktiv, huru de i de särskilda fallen skulle förfara.

Nu har det påpekats av myndigheterna, att man i mycket få fall känner till, att några besvär kommit från dem, som träffats av införseliförfarandet, och att detta bör vara ett tecken på, att inhumanitet i mycket ringa utsträckning förekommit. Nu säger Kungl. Maj:t med anledning av detta, att Kungl. Maj:t föreställer sig, att uteblivande av besvär kan bero på saknad av insikt om besvärsförfarandet. Detta kan naturligtvis i vissa fall vara förhållandet, men jag vill då erinra om, att denna insikt i allmänhet icke saknas, då det gäller själva taxeringen och debiteringen. Det är ofantligt vanligt, att länsstyrelserna få mottaga mycket oformella skrivelser med anledning av de debetsedlar, som komma vederbörande till handa. Men såvitt min erfarenhet sträcker sig, har det aldrig kommit något sådant brev eller något sådant påpekande i anledning av det införseliförfarande, som sedan ägt rum såsom en följd av dessa debetsedlar. Jag tror dock, att vederbörande ännu bättre känna till, att besvärsinstansen över landsfiskalernas åtgöranden är länsstyrelsen.

Nu har det uppgivits, att skillnaden mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag icke är så stor, som från en del håll påståtts. Men vid valet mellan dessa två synes mig dock Kungl. Maj:ts förslag vara att förorda såsom det minst uppmjukande i fråga om 7 §, och då jag finner utsikterna klena att få igenom ett rent avslag på denna punkt, kommer jag att yrka bifall till den kungl. propositionen.

Vad 21 § beträffar, så föreligger, såvitt jag läst den rätt, en bestämd skiljaktighet mellan utskottet ståndpunkt och Kungl. Maj:ts, ty Kungl. Maj:ts ståndpunkt är den, att meddelandena till gäldenärerna skola bli undantagsfall. Det är bestämt utsagt åtminstone i lagrådets yttrande, och jag tror, att såsom propositionen är skriven, blir detta fallet. Däremot är det tydligt utsagt i utskottets förslag, att det blott skall vara i undantagsfall, som meddelanden *icke* skola lämnas. Jag hörde nyss, att det i utskottet var ett förslag uppe och det har även i en motion talats om att lämna vederbörande avskrift av själva införselbeslutet. Detta hade icke medfört så mycket besvär och kostnader, så att det hade jag för min del kunnat vara med om. Det är beklagligt, att man icke gått den vägen.

Vad angår slutligen den ändring, som av Kungl. Maj:t vidtagits utan riksdagens begäran, är den utan tvivel det värdefullaste i hela förslaget. Den har framkommit på initiativ av landsorganisationen och innebär, att, då utskylderna avdragits av arbetsgivaren, så häftar gäldenären icke vidare för dessa utskylder, även om staten går dem förlustig. Detta förslag är tydligen rättvist och gott.

Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

**Herr Lyberg:** Såvitt jag förstår, har den föregående ärade talaren i förra delen av sitt anförande pekat på omständigheter, vilka göra det ganska tvivelaktigt, om överhuvud taget en förändrad lagstiftning på nu ifrågavarande område för närvarande är behövlig. Det är också utan större entusiasm, som jag till sist anslutit mig till utskottets förslag i ämnet. Jag har därvid utgått ifrån, att, då första lagutskottet och riksdagen förra året intagit den ståndpunkten, att i de hänseenden, varom här är fråga, borde vidtagas vissa förändringar, riksdagen också skulle komma att nu fatta ett positivt beslut i sådan riktning. Jag har då ansett, att jag, som under inga förhållanden kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, trots betänkligheterna mot en ny lagstiftning borde medverka till förbättringar i detta förslag.

Jag kan icke förstå annat, än att vad det väsentligen här bör vara fråga om, det är att i själva lagtexten giva tydliga anvisningar till vederbörande

Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.  
(Forts.)

utmättningsman, så att han i varje särskilt fall gör klart för sig, vad som motsvarar vederbörande gäldenärs existensminimum. Detta kan utmättningsmannen icke göra utan att, med hänsyn tagen till alla i det föreliggande fallet inverkande omständigheter, fixera en viss siffra, som bör förbehållas gäldenären. Först därefter kan han eventuellt låta motsvarande belopp evalveras i viss procent av gäldenärens avlöning. Jag erkänner, att procentbestämningen i vissa fall kan ha sina fördelar, men det är enligt min mening också alldeles påtagligt, att många orättvisor och många nackdelar därigenom kunna uppstå, framför allt därför, att en arbetares avlöning i vissa fack ofta utgår med ganska skiftande belopp för olika tider. Fastställande av en procentsats medför då lätt, att under vissa tider får arbetaren icke kvar, vad som kan anses vara behövt till hans och familjens uppehälle, under det att han vid andra tillfällen får ett betydligt större överskott, än som kan vara behövt. Det är därför, jag nu anslutit mig till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vad jag för min del särskilt ställt mig betänksam emot var emellertid bestämmelsen om underrättelse till den skattskyldige enligt det kungl. förslaget och formuleringen av denna bestämmelse enligt 21 § i detta förslag. Bestämningen har en enastående elasticitet, även om man tänker på alla de elastiska bestämmelser vi ofta nu för tiden få in i våra lagar. Det säges nämligen i Kungl. Maj:ts förslag, att underrättelse skall icke lämnas, då »på grund av utmättningsmannens kännedom om gäldenärens förhållanden eller eljest sådant finnes vara obehövt eller ej lämpligen eller utan avsevärd tidsutdräkt kunna äga rum». Detta är, såvitt jag förstår, att lämna avgörandet helt och hållet åt godtycket. Då är det väl bättre att icke alls intaga någon bestämmelse i lagen. Bestämmelsen hade för den samvetsgranne utmättningsmannen — och jag förutsätter, att de flesta äro det — måst innebära, att han så gott som undantagslöst nödgats meddela underrättelse till de skattskyldige, under det att en utmättningsman, som icke är så samvetsgrann, kunnat saklöst inhibera avsändandet av underrättelser. I förebigående vill jag dock gentemot den förre ärade talaren erinra om, att dessa underrättelser icke skola skickas i rekommenderade brev och detta just därför, att rekommenderade brev av »miss-tänkt» natur ofta icke utkvitteras av adressaterna. Vad jag däremot ansett vanskligt är, att, såsom en talare förut också påpekat, dessa underrättelser nog i många fall komma att medföra högst betydande besvär och till sist rätt stora kostnader för de samhällen, som skola avlöna vederbörande utmättningsmän och deras biträden. För min del har jag därför sökt i utskottet lancera det förslaget, att utmättningsmannen skulle, i stället för att underrätta gäldenären om den blivande införseln, samtidigt med att han till arbetsgivaren sänder själva införselbeslutet medsända ett genomslag med anmodan till arbetsgivaren att låta detta komma vederbörande arbetare tillhanda. Det invändes däremot, att underrättelse kommer då icke att lämnas vederbörande skattskyldig om att införsel skall ske. Detta anser jag emellertid vara av jämförelsevis underordnad betydelse, ty om denna eventualitet är varje arbetare medveten, när han underlåtit betala skatten. Men vad han däremot kanske icke vet, det är, att beträffande införsel gäller detta exceptionella stadgande, som innebär, att utmättningsmannen själv är skyldig att eventuellt jämka på sitt beslut. Därför bör enligt mitt förmenande underrättelse om beslutet och om detta stadgande lämnas. Då det emellertid icke fanns möjlighet att vinna gehör för detta yrkande inom utskottet, och då utskottets förslag upptagit vissa rätt påtagliga riktlinjer, vilka utmättningsmannen har att vid underrättelsens meddelande följa, har jag ansett mig kunna släppa åtminstone en del av mina betänkligheter, och därför icke velat reservera mig mot utskottets hemställan.

Jag kan sålunda icke finna, att vad den siste ärade talaren i slutet av sitt anförande yttrade om det kungl. förslagets företrädare framför utskottets för-

slag är riktigt, och jag hemställer, ehuru som sagt utan entusiasm, om bifall till utskottets utlåtande.

*Ang. ändring  
i den s. k.  
införsellagen.  
(Forts.)*

**Herr Hederstierna:** Sedan det visat sig, att herr von Sneidern uppträtt här och varit mera konungsk än konungen själv och man på statsrådsbanken övergivit det kungl. förslaget och sällat sig till utskottet, skulle jag vilja säga några ord. Herr von Sneidern tycks inte vara kvar i kammaren, såvitt jag kan se, men om det skulle vara någon, som tagit intryck av vad han sagt, så vill jag säga, att han ju har rätt i sin anmärkning, att man skall ta hänsyn till existensminimum, icke blott i fråga om dem, som få införsel för skatt, utan även beträffande dem, mot vilka man riktar införselförfarandet på grund av att de ha barn utom äktenskapet eller andra, som de skola försörja. Om en person inte har mer än han behöver för sitt uppehälle, det vill säga existensminimum, så kan jag emellertid inte se, att det skall vara riktigt att ta ifrån honom det, vare sig han har att betala till det allmänna, stat eller kommun, eller till sina oäkta barn. Inte kan det väl vara lämpligt att ta existensminimum från en person för att ge åt en annan, som kanske inte ens har detta existensminimum? En av dem får falla till fattigvården, inte annat än jag kan förstå, och då är det lämpligare att låta den, som från början inte har något, drabbas därav, så att inte den andre kommer till fattigvården. Jag tycker det kan vara samma förhållande, vare sig det gäller oäkta barn eller stat och kommun, och landsorganisationen har i sitt utlåtande sagt, att den just känner till fall, då utmätningsmannen tagit brödet ur munnen på de äkta barnen för att ge det åt de oäkta. Det är icke precis något berömvärdt eller uppmuntransvärdt förfarande.

I fråga om förslaget på det hela taget, sådant det framställts av utskottet, vill jag säga, att jag icke har någonting emot det, och detta av den enkla anledningen, att på samma sätt, som det här föreslås, förfara vi för närvarande här i Stockholm. Precis så ha vi förfarit i många år, och så vitt jag vet må alla väl därav. Jag har inte hört talas om, att någon klagat. Utmätningsmannen tar vad han anser sig kunna ta av den skatteskyldige, och denne finner sig däri, och det vill jag hoppas skall bli förhållandet i landet i övrigt, då man kommer att förfara efter denna lag. Vi ha en icke så ringa erfarenhet på detta område här i Stockholm; det är nämligen mellan 60 och 70 % av skattebetalarna i Stockholm, som betala genom införsel. Det kunna herrarna tycka är mycket, och det förvånade mig också, då jag fick höra det, men så är det verkligen. Det är tydligt, att skattebetalarna själva finna, att ett sådant förfarande passar dem.

Herr von Sneidern gör nu anmärkning mot underrättelseförfarandet och tycker, att det skulle bli så mycket bättre på det sätt, som det kungl. förslaget innebär. För min del har jag svårt att begripa skillnaden, och det hade jag i utskottet också. Jag tycker inte, att det är så förfärligt stor skillnad mellan de båda uttryckssätten, och då majoriteten i utskottet ville ha det så här, hade jag ingen anledning att opponera mig mot det. Beträffande dessa 60 eller 70 procent, så vet utmätningsmännen, att de icke betala utan införsel, och bry sig därför inte om att underrätta dem, att det skall bli införsel, och så kommer man att förfara fortfarande.

När herr von Sneidern prisade landsorganisationen för den där märkvärdigheten, att den påpekat, att när man gjort införsel och tagit ifrån en arbetare en del av hans lön, skall staten icke ha något mer att fordra, så vill jag säga herr von Sneidern, att samma sak har framförts även av överståthållarämbetet, så även jag vågar ta åt mig av det berömmet.

Jag yrkar bifall till utskottsförslaget.

Ang. ändring  
i den s. k.  
införslagen.  
(Forts.)

**Herr von Sneidern:** Jag kom in i kammaren just nu och var blott närvarande under sista delen av herr Hederstiernas anförande, men jag är tvungen att replikera honom, då jag hört sägas, att han refererat något yttrande av mig och därvid framhållit, att man ej skulle ta maten ur munnen på de äkta barnen för att lämna de oäkta. Jag vill då erinra om, att jag endast talat om det allmännast förekommande fallet av underhållsbidrag, nämligen ogifta fäder, som ha att betala för sina egna barn. Därvid hyser jag större förbarmande med kvinnan än med mannen, och man har givitvis större möjligheter med de gamla bestämmelserna att skipa vad jag anser vara rättvisa.

**Herr Åkerman:** Även i det av herr von Sneidern anförda exemplet, är jag övertygad om, att det inte kommer att ställa sig så illa, som han ville göra gällande. Det är väl alldeles uppenbart, att i ett sådant fall kommer utnättningsmannen att pressa existensminimum något mera, just för att den ensamme karlen skall få göra rätt för sig och utge bidrag till sina oäkta barn. Men att beröva honom hans existensminimum tror jag är en dålig taktik; då kan han ju inte arbeta vidare och kan heller inte betala något till sina oäkta barn. Om man ställer honom på svältgränsen, så mister han sin arbetsförmåga. Så dessa farhågor av herr von Sneidern tror jag äro obefogade.

Jag vill erinra om, att bland de motioner, som föreligga här och som gjort ett starkt intryck på utskottet, är en motion av herr von Koch, vars arbete just på förbättrande av ställningen för de nödställda personer, som herr von Sneidern här berört, ju är känt och skattat. Han hade säkert aldrig satt sitt namn under en motion, där han kunnat äventyra just dessa hjälplösa ställning. Därför tror jag, att herr von Sneidern gör sig rätt så onödiga farhågor.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottsförslaget.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, dels på godkännande av den nu föredragna paragrafen enligt utskottets förslag, dels på paragrafens godkännande med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit, dels ock därpå att paragrafen skulle avslås; och förklarades propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

*Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.*

Godkändes.

*Utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2.*

Biföllos, i vad de ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Om  
avskaffande  
av riksdagens  
första  
kammare  
m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om avskaffande av riksdagens första kammare och införande av enkammarssystem.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 6, hade herr Spångberg m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta uttala sig för avskaffande av första kammaren och införande av ett enkammarssystem samt hos regeringen begära förslag till de ändringar i grundlagen, som på grund av detta beslut erfordrades.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet anført:

»Konstitutionsutskottet, som senast vid 1924 års riksdag avstyrkt förslag om införande av enkammarssystem, har ej funnit skäl att ändra denna sin

ståndpunkt och får alltså hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Winberg: Ja, herr talman, konstitutionsutskottet har, som vi finna, mycket enhälligt och mycket kortfattat och mycket enkelt yrkat avslag på den motion, som är väckt i fråga om enkammarsystemets införande, och under sådana förhållanden kan det naturligtvis inte vara tänkbart, att första kammaren skulle vara särskilt intresserad av denna fråga. Det är ju nämligen i regel så, att man inte gärna vill avskaffa sig själv. Jag skall därför inte heller ingå synnerligen mycket på det föreliggande problemet, men utskottets enhällighet föranleder mig i alla fall att på mitt blygsamma sätt framställa en förfrågan till representanterna för den mycket omtalade demokratien, hur de i verkligheten tänka sig den vidare utvecklingen av vårt politiska liv.

Det hjälper inte, att man tar denna sak litet skämtsamt och säger, att första kammaren inte gärna vill avskaffa sig själv. Det är i alla fall ett problem, som innehåller en realitet, och det skulle intressera mig att veta, hur man tänker sig den vidare politiska och ekonomiska utvecklingen, särskilt inom det socialdemokratiska partiet. Jag vet visserligen, att man anser, att vi nu ha fått demokrati i en sådan utsträckning, att vi kanske få hejda oss litet och vänta ett ögonblick. Men är det inte i alla fall så, att första kammaren representerar intressen, synpunkter och en utvecklingsståndpunkt, som inte ens överensstämma med de krav, som socialdemokraterna anse det nödvändigt att föra fram och som ovillkorligen måste komma till sin lösning förr eller senare? Räkna man verkligen med att kunna reformera första kammaren så, att den skall gå med på sådana beslut rörande vårt ekonomiska liv och vad därmed sammanhänger, som möjliggöra en efter socialdemokratisk uppfattning förnuftig samhällsordning? Ja, det skulle vara rätt så intressant att kalkylera litet i den vägen. Jag har roat mig med det vid ett par tillfällen och räknat ut, att om utvecklingen går som de sista 4—6 åren och vi alltså förutsätta, att vi alltjämt gå uppåt och öka arbetarrepresentanternas antal i första kammaren oavbrutet utan att det blir något återfall, så skulle vi, såvitt jag kunnat finna, möjligen i allra lyckligaste fall om 40 år ha en mycket knapp majoritet i första kammaren. Jag undrar, om socialdemokraterna äro villiga att fara ut till folket i landet och säga, att, om ni ligger i med iver i valarbetet och hjälper oss, så finns det utsikter till, att vi i lyckligaste fall om 40 år ha en eller två rösters majoritet i första kammaren. Detta är som sagt i lyckligaste fall, ty i regel är det så, att utvecklingen inte kontinuerligt går uppåt, utan det blir återfall, det har visat sig även under den korta tid, som gått de senaste åren. Är man så enig om, att den nuvarande representationsformen här landet är fullkomligt tillfredsställande, att man inte behöver ägna den saken det minsta intresse, trots det att man, om jag ej är illa underrättad, ändå där liksom i en del andra frågor fortfarande vidhåller sin gamla principiella uppfattning? Men om så är förhållandet, vilka möjligheter räknar man med? Anser man sig överhuvud taget ha kommit så långt man kan komma, så att inga vidare krav behöva uppställas, utan att man kan inrätta sig på det beståendes grund och endast bör ha för ögonen, att man innehar regeringsmakten och därigenom åstadkommer vad som är möjligt. Men då är det väl nödvändigt, att man också officiellt avskriver de punkter, som ännu allt fortfarande finnas på det socialdemokratiska programmet, ty det börjar verka litet egendomligt i längden att finna, att det råder en fullständig ööverensstämmelse mellan vad man teoretiskt, i programmet, utformar och vad man i det praktiska politiska arbetet går in för eller rättare sagt går emot och motarbetar. Jag skall inte nu vidare gå in i denna fråga, men nog vore det intressant för oss fåkunniga, som inte begripa något av dessa saker, att få veta, hur man bland demokratiens

Om  
avskaffande  
av riksdagens  
första  
kammare  
m. m.  
(Forts.)

Om  
avskaffande  
av riksdagens  
första  
kammare  
m. m.  
(Forts.)

representanter räknar med den politiska och ekonomiska utvecklingen i vårt land under den närmaste tiden.

Herr talman! Då jag anser, att det finns fullgoda skäl, icke minst på grund av erfarenheterna från den sista tiden, att söka komma bort från den oformlighet, som vårt tvåkammerssystem innebär beträffande de parlamentariska möjligheterna, tillåter jag mig att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om åvägbringande av en undersökning av verkningarna av det i Amerikas Förenta stater gällande rusdrycksförbudet; och

nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt Gällivare och Överluleå socknar för vissa av en förutvarande landsfiskal förskingrade medel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner angående höjning av tullen å färska päron och äpplen.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 59 i första kammaren av herr *Boberg* m. fl. och nr 88 i andra kammaren av herr *Norman* m. fl., hade föreslagits, att tullen å färska päron (stat. nr 107 D) och å färska äpplen (stat. nr 107 E i tulltaxan) måtte höjas med 20 öre per kilogram för tiden 1 september—1 januari varje år.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet under åberopande av vad däri anförts hemställt, att de likalydande motionerna I: 59 av herr *Boberg* m. fl. och II: 88 av herr *Norman* m. fl., angående höjning av tullen å färska päron och äpplen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wohlin*, *Boman*, *Lithander*, *Olsson* i Golvvasta, *Bengtsson* i Kullen, *Andersson* i Hedsta, *Clemedtson* och *Brännström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 59 av herr *Boberg* m. fl. och II: 88 av herr *Norman* m. fl. angående höjning av tullen å färska päron och äpplen, besluta, att under rubriken 107 a i gällande tulltaxa skulle införas följande anmärkning:

Anm. För päron och äpplen, hänförliga till rubriken 107 a, tillkommer under tiden 1 september—31 december 1925 en tilläggstull av 20 öre per kilogram.

**Herr Wohlin:** Herr andre vice talman, mina herrar! Frågan om tullen å färsk frukt har varit före här i riksdagen vid åtskilliga föregående tillfällen och senast för två år sedan tillstyrkte bevillningsutskottets majoritet, att tullsatsen å färska äpplen och päron skulle höjas under tiden september—december ifrågavarande år, en hemställan som bifölls av denna kammare. Det alltjämt aktuella spørsmålet om den svenska fruktodlingens svårigheter bottnar i de låga priser, som våra fruktodlare de senaste åren haft att räkna med, i förening med den högst betydande import av utländsk frukt, som särskilt under höstmånaderna i hög grad förminskat den svenska fruktens avsättningsmöjligheter. Att den utländska fruktimporten är betydande, torde vara allmänt bekant och framgår av följande siffror. Under år 1922 uppgick importen av päron till en mängd av 2,119,500 kg. och importen av äpplen till 4,412,491 kg., vilket gör sammanlagt 6,531,991 kg. Värdet av denna import utgjorde 4,154,716 kronor. År 1923 importerades 3,464,643 kg. päron och 10,045,010 kg. äpplen med ett sammanlagt värde å importen av 7,539,125 kronor. Och sistlidet år 1924 hade motsvarande siffror stigit till 5,051,741 kg. resp. 14,095,152 kg. med ett värde av 9,743,093 kronor. Den utländska frukt, som kommer hit, härstammar företrädesvis från Kalifornien och Tyrolen men jämväl från andra relativt avlägsna områden av världen. Man kunde vara böjd att tro, att dess konkurrensförmåga skulle vara mindre på grund av de långa avstånd den har att passera före ankomsten hit. Förhållandet är emellertid, som under tidigare debatter här framhållits, det motsatta, enär sjöfrakterna i regel ställa sig låga i jämförelse med de järnvägstransportavgifter, som skall betalas för den svenska frukten till och med på ganska korta distanser, men ännu mer, då fråga är om avsättning på avlägsnare områden inom landet.

Handeln här i landet med utländsk frukt är organiserad av ett mindretal större fruktimportörer, vilka ta emot frukten, ofta i konsignation, och vilka sedan utförsälja den till ett stort antal smärre frukthandlare, som i regel åtnjuta kredit från importörerna. Det uppgives, fastän jag icke själv kontrollerat uppgiften, att de större importörerna vid denna kredits beviljande fästa villkoret, att utförsäljaren i minut endast få sälja sådan utländsk frukt, som de erhålla från fruktimportörerna i fråga. Även om detta icke sker allmänt, torde det dock i åtskilliga fall förekomma, och uppenbart är, att ett sådant kreditsystem mellan de stora importörerna och detaljhandlarna, måste menligt inverka på de svenska fruktodlarnas möjligheter att få sin frukt försäld. Därtill kommer ytterligare, att de mellanhänder, som i regel finnas vid fruktförsäljningen, mången gång se sig nödsakade att för egen del beräkna en avsevärd del av det försäljningspris, som den svenska frukten betingar. Sålunda har för mig omnämnts ett fall, då väl sorterad och förpackad svensk frukt från Mälardalen betalades med ett pris av endast omkring 45 öre, medan utländsk frukt betalades med ett pris av 1 kr. 25 öre, och detta fastän den svenska frukten både i smak och näringsvärde var fullt jämförlig med den utländska. På den stora fruktmässa, som för några år sedan ägde rum på Stortorget i Stockholm, har likaledes av vederhäftig person uppgivits, att svensk frukt i medeltal betingade ett pris av 80 öre per kg., under det att importerad utländsk frukt betalades med 1:25. I detta fall var som bekant den svenska frukten av utmärktaste beskaffenhet samt väl sorterad och förpackad. Jag är icke så ensidig, att jag anser importen av utländsk frukt skadlig för landet, utan den är naturligtvis i viss utsträckning nödig och nyttig, särskilt under sådana år, då den inhemska fruktskörden icke kan täcka behovet. Emellertid anser jag de nuvarande förhållandena på marknaden för inhemska frukt otillfredsställande. Nu har härtill anmärkts, att huvudmetoden att förbättra möjligheterna för avsättningen av svensk frukt vore, att våra fruktodlare vinnlade sig om en bättre förpackning och sortering av sin frukt, och att om detta

*Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.*

(Forts.)

Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.  
(Forts.)

arbete väl nådde en högre grad av fullkomning, så skulle den svenska frukten bli fullt konkurrenskraftig gentemot den utländska. Det är alldeles riktigt, att denna verksamhet för bättre sortering och förpackning av den svenska frukten är av synnerligen stor betydelse, och det är också sant, att detta arbete ingalunda nått så långt, som önskvärt vore. Emellertid har detta förpacknings- och sorteringsarbete, åtminstone såsom prisförhållandena hittills gestaltat sig, visat sig möjligt huvudsakligen blott för de större fruktodlarna och fruktutförsäljningsföreningarna, under det att de tusentals smärre odlare, som ha frukt till avsalu, på grund av dyra arbetskostnader och låga försäljningspriser på frukt icke mera allmänt ansett sig ha råd att slå in på detta förpacknings- och sorteringsystem. Det är just i syfte att stödja arbetet i denna riktning, som vi önska en tillfällig mindre förhöjning av tullsatsen på frukt under höstmånaderna, då den svenska frukten företrädesvis avsåtes. Enligt min uppfattning torde från konsumenternas sida någon befogad invändning icke kunna resas mot detta förslag, framför allt med hänsyn till den betydande marginal mellan det pris, som fruktodlaren erhåller, och fruktutförsäljningspriset i minut. Den importerade utländska frukten, till stor del en lyxvara, blir något litet dyrare, men den svenska frukten kommer i marknaden i större mängder och priset på densamma i minut kommer icke att röna någon nämnvärd inverkan av tullökningen, allt under det odlarens ställning stärkes gentemot mellanhänderna stärkes ock likaså hans ställning gentemot de utländska fruktimportörerna.

Jag kan icke finna, att bevillningsutskottets majoritet i år har kunnat jäva utskottsmajoritetens ståndpunkt för två år tillbaka, då utskottet bland annat underströk dessa nu anförda synpunkter och uttalade sig till förmån för en dylik provisorisk tullförhöjning till skydd för den inhemska fruktodlingen. Innet principiellt protektionistiskt skäl kan anföras gentemot åtgärder av detta slag. Frågan är uteslutande en lämplighetsfråga och har sin givna betydelse för en mycket utbredd odling, som bedrivs av ett mycket stort antal odlare med oftast små ekonomiska resurser, men som genom sin fruktutförsäljning skulle få ett välbehövt stöd för sin ekonomi. Utskottets reserveranter hava dessutom ytterligare erinrat om den avvisande hållning, som riksdagen intagit till förslag om nedsättning av fraktsatserna för svensk frukt vid frakt speciellt till övre Sverige, och då man sålunda knappast för närvarande har någon förhoppning om att kunna på den vägen förbättra avsättningsmöjligheterna för den svenska frukten, gå tankarna så mycket naturligare tillbaka till de åtgärder, som för två år sedan vunno denna kammars bifall. Jag skulle till sist vilja påpeka, att en så doktrinär ståndpunkt, som man på många håll här i riksdagen brukar intaga till denna fråga, ingalunda är bestämmande i andra oss närliggande länder. Sålunda har man exempelvis i Norge, där det inhemska fruktodlareintresset dock icke är lika starkt som i Sverige, i augusti månad föregående år höjt tullsatsen för färska päron och äpplen från 12 till 30 öre under tiden augusti—december och under övriga tider av året från 12 till 15 öre, vartill kommer det sedvanliga norska tulltillägget på  $33\frac{1}{2}\%$ . Även i ett annat av våra grannländer, Finland, har man höjt tullskyddet för ifrågakvarande odlingsprodukter.

Med hänsyn till vad jag här anfört tillåter jag mig, herr andre vice talman, att yrka bifall till den vid ifrågakvarande betänkande fogade reservationen.

**Herr Örne:** Herr andre vice talman, mina herrar! Det är ett ganska svårt problem att säga, vad som bör göras för att garantera avsättning åt alstren av en sådan näring som fruktodlingen i landet Sverige. Våra klimatiska förhållanden och förutsättningar i övrigt äro nämligen sådana, att vi hava att räkna med mycket stora variationer ifrån år till år i tillgången på den ifråga-



varande varan. Tullen har ju nu emellertid den verkan, att den skärper tendensen till stegring av priset, när tillgången minskas. I de tider, då de svenska fruktodlarna i alla fall få en fullt tillfredsställande ersättning för sitt arbete på grund av bristen på frukt inom landet, kommer tullen och lägger ytterligare något därtill. Under de år, då fruktskörden är riklig och det icke finns möjlighet att avsätta all inom landet producerad frukt, verkar den icke på något sätt.

För min del kan jag icke tro, att fruktodlingen i Sverige skulle hava någon verklig fördel av genomförandet av den här tullen, och detta i all synnerhet som redan tillvaron av en tull främjar utsträckningen av fruktodlingen, genom att många människor tro, att fruktodlingen efter tullens höjning skall bliva lukrativ. Detta försvårar ytterligare situationen de år, då det är riklig fruktskörd. Däremot verkar ju tullen så, att den frukt, som behöves införas, oövilkorligen drabbas av tullens belopp. Det blir alltså endast fråga om en ny finansstull.

Beträffande den svenska fruktens konkurrensförmåga är det nog såsom utskottet säger, att man här väsentligen har att göra med ett problem om förpackning och avsättningsorganisation. Den stora fördelen med den utländska frukten är, att man kan köpa den på rak arm utan att hava sett den. De olika märkena äro ensartade, och då man köper en viss kvalitet, innan den blivit skeppad ifrån Californien, ja, kanske innan den ens är plockad ifrån träden, vet man, att man får en säljbar vara, en vara som ser ut ungefärligen som den gjorde föregående år. De eventuella skiljaktigheterna ha framkallats endast av de litet olika klimatiska förhållandena varje särskilt år. Men med den vanliga svenska frukten, massfrukten, om jag så får säga, förhåller det sig så, att man icke utan undersökning av varje parti kan veta, vad man får, då man köper den. Denna stora olägenhet kanske man kan komma ifrån genom att det uppstode ett särskilt fruktförpackaryrke här i Sverige. Detta skulle visserligen icke till en början öka odlarnas förtjänst, men så småningom göra den svenska frukten till en marknadsvara och efter hand göra det möjligt för odlarna att ernå högre pris. Jag vet icke, om vägen är framkomlig, men jag tror, att man måste söka sig fram på det sättet. Det behövs också någon, som ger fruktodlaren en viss handledning, då det gäller bestämmandet av sorter, så att man får tillräckliga kvantiteter i marknaden av just de sorter, som kunna avsättas.

Jag kan för min del icke se, att någon fördel skulle vara att vinna för en utveckling i denna riktning genom införandet av den av reservanterna föreslagna 20-örestullen under de sista månaderna varje år, och därför skall jag be, herr andre vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Boberg:** Ja, herr andre vice talman, jag å min sida måste beklaga, att den siste ärade talaren icke kan inse, att det skulle vara till någon förmån, om det förslag, som i motionen är framlagt och som av reservanterna är understruket, ginge igenom. När jag läste igenom bevillningsutskottets betänkanke, så önskade jag, att jag skulle fått alla fruktodlare i landet fotograferade. i det ögonblick de läste det betänkandet. Och ännu bättre skulle det varit att få veta allt, vad de tänkte i samband därmed, ty detta utlåtande är såsom den rike mannens ord till den fattige: »Gå bort och mätta dig och värm dig!» Det är ett mycket frikostigt råd, men då det icke innebär någon hjälp för dem det gäller, är det rätt kallt och innehållslöst.

Den siste ärade talaren sade, att när det är gott om frukt, så verkar tullen icke så mycket, ty då sjunka priserna i alla fall. När det blir litet frukt, så få fruktodlarna ett tillräckligt högt pris. Ja, när det är litet frukt blir det även, om odlaren får ett något högre pris för det lilla han har att sälja, rätt betydelselöst, därför att den, som skall odla frukt, måste räkna med att få inkomst av

*Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.*

(Forts.)

Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.

(Forts.)

sitt arbete, åtminstone så mycket, att de kostnader han haft bli ersatta, då det gäller att försälja den färdiga produkten.

Direktören för Experimentalfältet, Lind, upplyste för litet sedan, att år 1924 var ett rekordår med avseende på import av utländsk frukt. Då steg nämligen införseln av färska äpplen och päron till icke mindre än 19,213,441 kilogram eller bortåt 6 miljoner kilogram mera än 1923, som dock hade att uppvisa de högsta dittills kända importsiffrorna för dessa varuslag. Man ser härav, att utländsk frukt importerats i allt större och större mängd till landet. Den mognar ju förr, och svenskarna hava tyvärr en stor benägenhet att sätta det utländska framför det svenska, även om det svenska är bättre. Herr Örne sade, att utlänningarna förpacka frukten bättre och att man, då man köper deras frukt, vet, vilka sorter man köper o. s. v. Ja, jag vill påstå, att frukt inom vårt land förpackas numera på många håll lika bra som den frukt, som förpackas i utlandet och sedan skickas hit, och att man här i landet kan framdriva fruktsorter, som i arom, smak och värde kunna mäta sig med den utländska frukten, som ofta har tjocka skal och i många fall en fadd smak gentemot vissa svenska sorter. Men därför att folk icke känner till detta, tro de, att den utländska frukten är bättre, och det ligger ju närmare till hands att gå i frukt-handeln eller diversehandeln och köpa den importerade varan än att köpa den inhemska.

Nu understöder ju staten trädgårdsodling både direkt och indirekt här i landet. Man har uppmuntrat egnahemsinnehavare, småbönder och folk i allmänhet att plantera fruktträd i sina täppor och förespeglat dem en viss biinkomst om året därigenom. Men, mina herrar, denna inkomst blir egentligen en förlust, om det skall fortsätta på samma sätt som hittills. De träd, som odlarna planterat och kostat så mycket på, giva icke på långt när den ränta, som odlaren väntar. Dessutom angripas ju träden av kräfta och andra sjukdomar, de torka bort och förstöras av gnagare. År 1923 fördärvades tiotusental träd här i landet, träd, som kommit upp i den ålder, då de skulle bära frukt och i någon mån förränta sig. Allt detta måste en fruktodlare taga hänsyn till men det göra naturligtvis icke majoritetsherrarna i bevillningsutskottet, utan de säga, att det skall vara så och vara så. Så giva de goda råd. Men då man icke kan efterkomma deras råd, blir det i alla fall som den där rike manns råd. »Gå och mätta dig och värm dig!» och intet vidare.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av herr Wöhlín m. fl. vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

**Herr Bergman:** Den föregående ärade talaren yttrade, att det råd, som utskottet givit, är »ett fattigt och innehållslöst råd», som man icke kan följa, och som därför icke har något värde. Jag vill i det avseendet hänvisa till vad samma talare själv medgav i fortsättningen av sitt anförande, där han meddelade — om jag uppfattade honom rätt — att bättre förpackning och sortering har kommit till stånd på många håll och gjort god verkan. Rådet är således icke omöjligt att följa.

Jag ber vidare att få erinra om den utställning, som nyligen ägde rum i Göteborg, där, bland andra, norska fruktodlare förevisade produkter av sin odling, vilka, enligt kännarens uppgifter t. ex., om jag icke misstager mig, enligt herr Abelins åsikt, vilken torde vara en av våra främsta experter på detta område, lämnade många svenska fruktutställares alster långt bakom sig just beträffande de förhållanden, som utskottet påtalat. Om det har visat sig, att det går för sig i Norge att åstadkomma så förstklassig sortering och förpackning, så bör det icke vara omöjligare i vårt land.

Men då utskottet nu påpekat att frågan om avsättningsmöjligheter för goda svenska fruktsorter till stor del är en fråga om förpackningen och därjämte

en fraktkostnadsfråga, så vill jag ytterligare tillägga en sak, som knappast är mindre viktig, nämligen att det också är en fråga om reklamen. Detta är en sak, som gäller alla svenska varor. Svenska försäljare ha knappast ännu allmänt tillägnat sig den konst att reklamera för sina varor, som vore önskvärd. Gör tillräckligt verksam reklam för god svensk frukt! Gör man det, så får man säkerligen också bättre avsättning. Om det är så, som den siste ärade talaren sade, att den svenska frukten är fullt lika god och i många fall bättre än den utländska, skall en verksam reklam ovillkorligen med tiden allt mer åt densamma erövra marknaden.

Men den viktigaste synpunkten får för övrigt icke vara ett relativt fåtal handelsträdgårdars intresse utan den stora allmänhetens intresse att få så billig och god frukt som möjligt.

Det påpekas med rätta av utskottet, att frukt är »ett närings- och njutningsmedel, vars allmännare förbrukning är synnerligen eftersträfvansvärd». Jag vill understryka detta och framhålla, att alla åtgärder, som gå ut på att försvåra åtkomsten av sådana verkligt nyttiga närings- och njutningsmedel, böra undvikas. I det avseendet är det ju klart, att varma länder av naturen hava ett försteg framför sådana länder som vårt, ett försteg, som icke kan ändras på naturlig väg. Vi måste finna oss i vårt geografiska läge. Skall man åter försöka på konstlad väg ändra detta förhållande, så upprullar man hela det stora tullproblemet. Tullförhöjningar kunna ju icke undgå att fördyra produkterna, och en fördyring av frukten för svenska folkets flertal är icke i och för sig någon önskvärd åtgärd.

Vad som däremot är i högsta grad vårt uppmuntran och som glädjande nog visat sig gå framåt är den allmännare odling av frukt, som icke går ut på handel utan som går ut på att tillgodose husbehovet och den egna trevnaden. Planteringen av fruktträd omkring stugorna och hemmen i vårt land kan man med glädje se vara i tilltagande, och den bör på alla sätt uppmuntras. Den bidrager ju också i sin mån, på fullt naturligt sätt och utan tullåtgärder, att inskränka behovet av utländsk frukt.

Nu föreslås visserligen av reservanterna, vilkas talan här nyss fördes av den förste ärade talaren i denna fråga, herr Wohlin, en blott provisorisk tull, gällande för viss del av innevarande år. Detta förmildrar ju saken, men vid denna tidpunkt av året kan väl dock ingen med säkerhet säga, hur fruktskörden kommer att utfalla. Ifall det icke skulle bli en bra fruktskörd i år, så skulle man begå ett även ur principiella tullvänners synpunkt ödesdigert misstag genom att just nu sätta tull på frukt.

Jag ber att med hänvisning till vad som nu anförts och med hänvisning i övrigt till utskottets yttrande för min del få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Elisson**: När man läser detta utskottsbetänkande, finner man, att det enda råd eller den enda anvisning, som utskottet lämnar, är, att de svenska fruktodlarna skulle försöka att ordna det något bättre med förpackningen av sin vara och med organisationen av försäljningen. Men detta är ingenting nytt. Ty sedan 10 à 15 år tillbaka har det tillämpats i ganska stor utsträckning. Det är alltså något, som nu ej behöver påvisas, ty det vet nog varje fruktodlare. Men med de låga pris, som under de senare åren gällt på frukt, är det icke så lätt att lägga ner allt för mycket arbete på den svenska frukten. För övrigt är den utländska frukten icke alltid så väl förpackad, ty det är ofta så, att till fruktaffärer och fruktimportörer inkommer frukten i stora tunnor, icke alls väl förpackad.

Sedan vill jag säga, att det var en märkvärdig argumentation som herr Örne använde, då han framhöll, att en tull visserligen skulle fördyra frukten

*Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.*  
(Forts.)

Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.  
(Forts.)

för konsumenterna, men strax därpå yttrade han, att det icke skulle vara till fördel för fruktodlarna med en sådan där tillfällig tullförhöjning. Jag har svårt att fatta vad han menade; om han i sitt första yttrande avsåg, att det skulle bli en prisstegring, kan jag icke tro och kan jag icke fatta annat, än att de höjda prisen skulle vara till fördel för fruktodlarna. Och det är också det, som motionärerna velat framhålla, att just på den tid av året, då den svenska frukten föres i marknaden och försäljes, borde man se till, att icke det importerades frukt i så överväldigande mängd, att det håller prisen på sådan nivå, att det icke blir någon förtjänst för de svenska fruktodlarna. Ty när under så många år det här i Sverige lämnats anslag till uppmuntran av trädgårdsskötseln, och vi veta vilken betydelse denna har icke blott såsom den siste ärade talaren sade, för att den verkar till fördel och prydnad för det egna hemmet utan även därför att andra, som icke hava sådana små egna täppor men konsumera mycken frukt, åtminstone under denna tid av året kunna få sitt behov tillgodosett inom landet, så bör det tillses, att man icke behöver importera alltför mycket, och om det är såsom den siste ärade talaren framhöll så, att frukt är en hälsosam näring, som borde användas i större utsträckning än nu sker, bör man se till, att produktionen inom landet så mycket som möjligt uppmuntras, så att man åtminstone icke behövde importera allt, som behöves för hushållet. Jag kan därför icke fatta, då man nu påyrkar ett litet tullskydd, att det kan finnas någon, som sätter sig emot det. Ty det är väl icke så, att vi i vårt land endast böra tillse, att konsumenterna få det så billigt som möjligt, utan man bör också tillse, att de, som producera en vara, få sådana pris för densamma, att deras verksamhet bliver något så när lönande. Blir det icke så i detta fall, är det tydligt, att fruktodlingen kommer att gå tillbaka, och detta kan väl icke ligga i vare sig producenternas eller konsumenternas intresse.

I anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wohlin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och justerades en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;  
Nej — 54.

*Om höjning  
av tullen å  
färska päron  
och äpplen.  
(Forts.)*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för konstgjorda garvningsmedel.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående beredande av rätt till pension åt adoptivbarn till statstjänstemän;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion, i vad avser elfte huvudtiteln; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa icke-ordinarie befattningshavare vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om pensioner eller understöd åt vissa i riksdagens tjänst anställda befattningshavare samt änkor efter sådana befattningshavare.

#### *Punkten 1.*

I en inom första kammaren av herr *Clason* jämte tre av kammarens övriga ledamöter väckt motion nr 67 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till en var av notarierna i första kammarens kansli A. Göransson och friherre O. T. Hermelin skulle från och med månaden efter den, då han upphörde att uppbära arvode i riksdagens tjänst, få såsom årlig pension under hans återstående livstid utgå från riksgäldskontoret ett belopp av 1,800 kronor, att påföras förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

*Om  
pensioner åt  
två stenografer  
hos första  
kammaren.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 67, måtte medgiva, att till notarien i första kammarens kansli, kanslisekreteraren friherre Olof Tryggve Hermelin finge från och med kalenderåret näst efter det, varunder han sista gången tjänstgjorde hos riksdagen, under hans återstående livstid av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus utgå ett årligt understöd av ettusen fyrahundra kronor; samt

b) att förenämnda motion I: 67 i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om  
pensioner åt  
två stenografer  
hos första  
kammaren.  
(Forts.)

Herr **Clason**: Den föreliggande frågan gäller beredande av pension eller understöd åt två notarier i denna kammares kansli, av vilka den ene är 71 år gammal och har varit i kammarens tjänst under 40 år samt under sammanlagt 47 riksdagar, och den andre är 69 år och har tjänstgjort i kammaren under 43 år och under sammanlagt 50 riksdagar. Motionen, i vilken pension eller understöd åt dessa båda har yrkats, är framlagd i kammaren av dess förste vice talman och tre andra ledamöter av kammaren, de tre ledamöter, som under en följd av år haft förtroendet att tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning.

Nu har bankoutskottet endast delvis lyssnat till denna framställning; dels har det nedsatt pensionsbeloppet — och därom vill jag icke tvista med bankoutskottet, ehuru det nog finnes goda skäl för den summa motionärerna föreslagit — och dels har det också velat bevilja pension åt endast en av dessa båda. Kammaren torde dock av min nyss lämnade redogörelse finna, att de i stort sett äro fullkomligt likställda i fråga om tjänstgöring hos kammaren. De hava båda tjänstgjort under 40 år eller något mera, och under inemot 50 riksdagar, detta beroende på, att under vissa år även förekommit urtima riksdagar. Men icke dess mindre vill bankoutskottet nu göra skillnad mellan dem båda.

Såsom skäl anför utskottet först, att personalen hos riksdagen icke har fast anställning, utan endast en mer tillfällig anställning, att den antages efter behov vid varje riksdag och därför icke kan anses berättigad till pension. Ja, det sista är ju klart, någon formell rätt hava de icke; hade det varit förhållandet, hade motion icke behövt väckas. Men vad anställningens karaktär beträffar, skulle jag vilja betona, att om än dessa befattningar till formen i viss mån äro tillfälliga, äro de dock i realiteten permanenta. Kammaren har för varje år behov av dessa befattningar, kammaren kan icke reda sig utan dem; och de, som tjänstgöra vid dessa befattningar, kunna icke jämföras med extra ordinarie tjänstemän hos ämbetsverken, vilka tjänstgöra såsom ett slags gradpasserare för att man skall få kännedom om deras kvalifikationer att duga till ordinarie befattningshavare, utan de fullgöra en för varje år återkommande fullkomligt ordinarie uppgift, och de hava gjort det väl samt under vida längre tid än som vid vanliga statstjänster brukar krävas för att erhålla pension. Att dessa befattningar icke äro fastare, beror naturligtvis på att riksdagen själv icke arbetar under hela året, och därför anställer riksdagen sin personal på sätt och vis tillfälligt. Men denna tillfällighet är dock en tillfällighet, som i föreliggande fall, vad dessa båda beträffar, återkommit under mer än 40 år och under nära 50 riksdagar.

Men, säger utskottet, det skulle kunna bli ett farligt prejudikat. Jag vågar tro, att den faran icke alls föreligger. Så pass lång tjänstgöring och så pass krävande befattningar som det här gäller, tror jag icke man kan »befara» — om man nu vill använda detta uttryck — att framställningar om pension på här föreliggande grunder skulle komma att göras annat än i högst få undantagsfall och att riskerna därför icke äro synnerligen stora.

Så säger utskottet vidare, att då riksdagen tidigare beviljat sådana pensioner, har det berott på antingen att befattningshavarens verksamhet ansetts vara av särskild betydelse för riksdagens arbete eller att befattningshavaren befunnits vara i särskilt behov av något understöd. Det första av dessa motiv kan jag icke alls finna hålla streck. När riksdagen år 1920 beviljade pension åt tryckeriföreståndaren, som för övrigt endast under 30 år varit i riksdagens tjänst, icke i över 40 år såsom dessa, eller när riksdagen år 1923 beviljade pension åt registratorn i första kammaren, ja, då kan man icke med fog göra gällande, att dessa pensionerades verksamhet på något sätt varit mer krävande än de nu ifrågakvarande stenografernas. Jag har någon kännedom om den sistnämnda verksamheten och vågar påstå, att det är en mycket krävande verksamhet, och jag vågar påstå, att det är mycket lättare att få en befattning vare sig som

tryckeriföreståndare eller som registrator, besatt med lämplig person, än det är att få stenografplatser besatta. De tillhöra de mest krävande befattningar, som förekomma. För resten beviljades 1905 pension åt en person, som varit stenograf i andra kammaren.

När utskottet därefter går in på behovsprincipen, har jag svårt att i den punkten följa utskottet. Frågan är denna: har vederbörande tjänstgjort så länge och på sådant sätt, att han är värd något understöd på sin ålderdom, när tjänstgöringen börjar bli för tyngande? Man skall väl då icke inblanda den frågan, huruvida han dessutom tjänstgjort på annan, utom riksdagen stående, mer eller mindre maktpåliggande befattning, och sedan säga, att den ene skall hava pension, ty han har icke tjänstgjort på så maktpåliggande befattning som den andre och har därför från annat håll en lägre pension än den andre, utan man skall väl i detta fall, om riksdagen skall bevilja dem något understöd såsom ett erkännande för deras osedvanligt långa tjänstgöring, gå efter det arbete, som de faktiskt hava utträtt i *riksdagens* tjänst, och det arbetet har ju varit för båda, kan man säga, fullkomligt lika.

I enlighet härmed har riksdagen, såvitt jag kan förstå, handlat förut i ett par likartade fall. Riksdagen gav registratorn Geete en årlig pension, ehuru han förut hade 2,700 kr. i pension från annat håll, och riksdagen gav sekreteraren hos statsutskottet Stuart en årlig pension på 4,000 kr., ehuru han förut hade en större pension från annat håll, där han varit i tjänst. Och när riksdagen gav pension åt denna kammars sekreterare, von Krusenstjerna, och satte pensionen så, att den sammanlagd med den statspension, som han innehade, utgjorde 9,000 kr., så tillämpades icke heller då den behovsprincip, som det förefaller mig att man nu skulle vilja tillämpa, utan man ansåg, att, oberoende av vad vederbörande kunde hava från annat håll, riksdagen hade anledning att pensionera ifrågavarande befattningshavare för deras långa och ansträngande tjänstgöring i riksdagen, och det tyckes mig, att det är en princip, som man har all rätt att gå efter även nu.

Det är därför jag och mina medmotionärer väckt motionen, och jag kan icke förstå, att det ligger någon rimlighet i utskottets förslag, då utskottet vill, på grund av pension från annat håll, draga upp en åtskillnad mellan dessa två i stort sett med avseende å tjänstgöringens längd och i övrigt likställda stenografkamrater. Jag skall därför, med accepterande av den siffra utskottet stannat vid, be att få föreslå, att båda erhålla samma belopp och, med en liten ändring i utskottets kläm, således hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion I: 67 må medgiva att till envar av notarierna i första kammarens kansli Axel Göransson och friherre Olof Tryggve Hermelin må från och med kalenderåret näst efter det, varunder han sista gången tjänstgör i riksdagen, under hans återstående livstid av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus utgå ett årligt understöd av ettusen fyrahundra kronor.

**Herr Lindley:** Herr talman! Jag ber att få försäkra, att bankoutskottets aktning och varma känsla för ifrågavarande personer säkert är lika stor som den, som framträder hos motionärerna. Ifrågavarande befattningshavares långa och trogna tjänst är mycket berömvärd, men då vi trots detta erkännande likväl icke ansett oss böra gå med på att bifalla motionärernas yrkande, har det berott på att vi haft vissa principiella betänkligheter däremot. Den första stora betänkligheten vi haft i denna fråga är angående lämpligheten av att pensionera extra befattningshavare, som i allmänhet inneha annan befattning inom statens tjänst, från vilken de fått eller komma att åtnjuta vederbörlig ämbetspension. Efter vad vi förstå, är detta uppdrag, stenografuppdraget inom riksdagen, ganska eftersökt, just därför att vederbörande då komma i åtnjutande

Om pensioner åt två stenografer i hos första kammaren. }  
(Forts.)

Om pensioner åt två stenografer hos första kammaren.

(Forts.)

av större lön än den, som skulle utgå, om de endast skötte sina ämbetsbefattningar i respektive verk. Dessutom är det ju ett faktum, som icke kan förnekas, att denna tjänstgöring i riksdagen ger dessa befattningshavare en större allmänbildning och större insikt i den mångfald av frågor, som här förekomma, vilket även torde ha ett mycket stort inflytande på deras senare befordringsmöjligheter.

Jag skall också be att få fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att vi här i landet ha en oerhörd mängd extra befattningshavare, vilka på olika verksamhetsområden stå i statens tjänst, men vilka vi icke kunna pensionera eller ens giva understöd på alderdomen, trots deras mycket ansträngande och samhällsgagnande verksamhet. Det ligger då en mycket stor fara i att här göra undantag för riksdagens extra ordinarie personal, dessa personer, med vilka riksdagens ledamöter komma i mycket närmare personlig beröring, än de göra med dessa ute i landet placerade befattningshavare. Det är ju givet, att sådana avvikelser som här föreslagits skola framkalla besvikelse hos en mängd extra tjänstemän ute i landet, och de komma att betrakta den föreslagna dubbelpensioneringen såsom en orättvisa gentemot dem.

Motionärerna hava gentemot detta resonemang påvisat, att riksdagen förut givit pensioner åt sina tjänstemän, och den föregående talaren har änyo pekat på dessa fall som i motionen blivit omnämnda. I synnerhet är det fyra fall, man här pekar på, nämligen att 1913 års riksdag beviljade statsutskottets och statsrevisorernas sekreterare en pension på 4,000 kronor och att 1920 års riksdag beviljade föreståndaren för riksdagens tryckeri Velanders en liknande pension. Vidare beviljade 1921 års riksdag åt första kammarens sekreterare, von Krusenstjerna, en pension, som tillsammans med den från statsverket utgående skulle uppgå till sammanlagt 9,000 kronor, och slutligen beviljade 1923 års riksdag före detta registratörn Geete en fyllnadspension på 1,400 kronor. Föregående talare har ju påpekat, att denne person förut hade pension från statsverket eller, rättare sagt, från arméns pensionskassa av 2,400 kronor, jämte en annan pension från fortifikationens enskilda pensionsanstalt med 300 kronor. Det är dessa fall, som motionärerna åberopa såsom skäl för riksdagen att även i detta fall bevilja pensioner åt ifrågavarande befattningshavare. Men motionärernas yrkande innebär i realiteten en ganska stor avvikelse från de förut åberopade fallen, ty faktum är, och det kan icke förnekas, att ett bifall till yrkandet skulle öppna vägen för att *alla* riksdagens extra befattningshavare skulle bli pensionerade. Jag vill säga, att det är ju icke bara stenograferna som i detta fall skulle bli pensionsberättigade utan även alla andra tjänstemän som riksdagen tillfälligtvis behöver anlita, exempelvis: sekreterare hos de olika utskotten m. fl. skulle ju bli berättigade att uppbara pensioner vid sidan av de pensioner, som de eventuellt kunde hava från andra befattningar i statens tjänst. Visserligen ha vi här ifrågavarande tjänstemän varit anställda hos riksdagen under en mycket lång följd av år, men vi ha icke till vårt förfogande någon utredning, någon statistik, eller något annat, som utvisar, huru många dagar eller huru många timmar de i realiteten haft sysselsättning inom riksdagen. Finnes det emellertid en stadgad och utbredd mening för att dessa personer böra få åtnjuta tilläggspensioner för sitt arbete inom riksdagen, anser jag det vara förmånligare, att motionärerna framlägga ett allmänt yrkande, med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte företaga en utredning, huruvida vi här skola slå in på den vägen, att för det arbete, dessa personer utföra i riksdagen, bevilja dem särskilda pensioner.

Jag kan nämna, att under utskottsbehandlingen uppstod ganska stor tveksamhet om man i *något* hänseende skulle kunna tillmötesgå motionärernas framställning. Vi voro fullt medvetna om, att ett bifall till detta skulle göra det ännu svårare än det förut varit för bankoutskottet att tillbakavisa behjärtans-



värda krav, som i mycket stor mängd genom riksdagsmännens motioner framställas till riksdagen om pension eller understöd åt personer, som haft någon, om än tillfällig anställning i statens tjänst. I all synnerhet har detta gällt fallet Göransson, för vilken icke kunnat åberopas ömmande omständigheter. då han allaredan åtnjuter i pension 4,600 kronor såsom f. d. tjänsteman i arméförvaltningen, vilken pension genom dyrtidstillägg ökas till en summa av mer än 6,000 kronor, vadan inga starkare skäl kunna anföras för beviljandet av ett ytterligare tillägg genom en särskild tilläggs-pension för hans verksamhet inom riksdagen.

*Om pensioner åt två stenografer hos första kammaren.*  
(Forts.)

Vad fallet Hermelin beträffar, har utskottet låtit det goda hjärtat tala, i det att utskottet har ansett, att den pension, han har såsom amanuens — 1,350 kronor jämte dyrtidstillägg därå — är så pass ringa, att han torde ha svårigheter att nödortfigt draga sig fram, när han nu lämnar sin verksamhet i riksdagen. Av denna anledning har utskottet ansett sig i detta fall böra tillmötesgå motionärernas framställning genom att åt Hermelin tillstyrka, icke en pension, utan ett årligt understöd på 1,400 kronor. Visserligen kan man ju säga, att ett årligt understöd och en pension äro ungefär samma sak, men det ligger dock någon skillnad i benämningen. Understöd hava vi ju gång efter annan beviljat personer som icke varit pensionsberättigade, men som ha varit anställda i statens tjänst, exempelvis såsom postförare eller dylikt. Dessa personer ha i allmänhet tilldelats betydligt mindre understödsbelopp än vad här ifrågasatts; understöden ha merendels endast uppgått till 200 à 250 kronor eller till och med ännu lägre belopp. Vi hava därför ansträngt oss att söka tillmötesgå motionärerna så långt som det varit oss möjligt och äro fullständigt medvetna om att detta medgivande skall helt säkert i framtiden komma att medföra en hel del svårigheter, men vi hava likväl velat visa ett tillmötesgående mot stenografen Hermelin, vars utgående pensionsbelopp är så ringa, att han synbarligen har svårigheter att kunna livnära sig på denna pension.

Jag kan därför, herr talman, icke göra annat än yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Tengdahl:** Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord gentemot min ärade partivän herr Lindley. Han yttrade, att befattningarna såsom stenograf hos riksdagen äro ganska eftersökta. Det är nu en sanning med modifikation. De sökande till stenografplatser hos riksdagen, särskilt skickliga sådana äro icke alltid så synnerligen många, att vi precis ha någon uppsjö på dem. Kanslitillsättarna ha ju sökt slå in på den bogen att söka erhålla kanslister, som vore stenografikunniga, för att dessa vid behov skulle kunna rycka in såsom stenografer och sedermera bliva ordinarie stenografer. Särskilt minns jag detta från andra kammaren, där jag även fungerade såsom kanslitillsättare. Men även detta visade sig vara förenat med rätt stora svårigheter. Det har icke så sällan under de år, jag varit kanslitillsättare, hänt, att de avlagda stenografproven varit för svaga och att sökandena fått komma igen, om de överhuvud taget velat reflektera på att bli anställda här.

Att dessa befattningar äro ovanligt slitande, behöver man väl egentligen icke tvista om. Det kan vara slitande nog för oss riksdagsmän ibland att vara närvarande under långa debatter långt in på nätterna, men att det skall vara ändå mera slitande för stenograferna, som ha det otacksamma arbetet att så gott sig göra låter teckna upp allt vad vi säga, borde det icke behövas mycket eftertanke för att inse.

Herr Lindley yttrade, att arbetet såsom stenograf här i riksdagen ger en viss allmänbildning. Ja, det gör ju allt deltagande i en eller annan form i offentlig verksamhet, här i riksdagen eller på annat sätt, men vad det kan ha för inverkan på denna fråga har jag litet svårt att förstå. Under de år —

Om pensioner åt två stenografer hos första kammaren.

(Forts.)

det är nu 17 år — som jag haft nöjet att vara riksdagsman, har det ju förekommit ett och annat fall liknande det här föreliggande, och jag vill säga, att det aldrig, såvitt jag kan erinra mig, anslagits sådana toner som i det nu föredragna utskottsutlåtandet. Jag får verkligen säga, att jag till nöds skulle kunnat sätta mig in i ett resonemang, som gått på att motionen skulle avslås beträffande *bägge* de ifrågavarande tjänstemännen, men att taga upp den ene och lämna den andre kvar — den tanken har jag rysligt svårt att sätta mig in i. Och vid de föregående tillfällen, om vilka herr Clason erinrade, har ju ingen människa ett ögonblick tänkt på, hur en till en liten erkänsla föreslagen persons ekonomiska förhållanden i övrigt gestaltat sig. Inte tänkte man på det, exempelvis när vår högt förtjänte gamle sekreterare von Krusenstjerna pensionerades. Man lagade så, att han skulle få en pension, som tillsammans med den statspension, som alla visste, att han i varje fall skulle erhålla, komme att uppgå till ett visst belopp. Men inte var det någon enda människa, som då tänkte, att han ju gärna kunde reda sig på denna statspension, som han i alla fall skulle få, och att vi därför borde lämna honom utan ett sådant erkännande.

Jag förstår uppriktigt sagt icke herr Lindleys klagomål över att det icke finnes tillräckligt uttömmande statistik beträffande de båda ifrågavarande tjänstemännens arbete här i riksdagen. Det upplyses ju här, hur många år de varit med och hur många riksdagar de tjänstgjort, och att denna tjänstgöring innebär en oerhörd arbetsprestation, kan ingen människa betvivla. Men inte kan väl vare sig herr Lindley eller jag vara betjänta av att ha en statistik, som talar hava av ålder ansetts ankomma på riksdagen ensam, och att riksdagen skulle gå till Kungl. Maj:t och begära dess initiativ i en fråga, som tydligen tillhör riksdagen ensam, har jag ovanligt svårt att begripa.

Med avseende på ett annat yttrande, som herr Lindley fällde, vill jag också inlägga en gensaga. Han sade, att vi gärna kunde vända oss till Kungl. Maj:t och begära initiativ därifrån, hur man i allmänhet skall behandla sådana fall som de föreliggande. Jag kan verkligen inte fatta det snillrika i detta. Dessa frågor hava av ålder ansetts ankomma på riksdagen ensam, och att riksdagen skulle gå till Kungl. Maj:t och begära dess initiativ i en fråga, som tydligen tillhör riksdagen ensam, har jag ovanligt svårt att begripa.

Jag skall be att få förena mig med herr Clason i hans yrkande under framhållande av, att de fall, som kunna tänkas förekomma av liknande slag som de nu föreliggande, dock äro så sällsynta, att man borde kunna avgöra dem utan några alltför vidlyftiga debatter.

**Herr Vindahl:** Det är naturligtvis alltid mycket krångligt att få någon rätsida på pensionsfrågor av förevarande slag. Här är det i alla fall fråga om personer, som icke haft någon fast anställning i riksdagen utan varit mera tillfälligt anställda. Utgår man från denna synpunkt, kommer man till den slutsatsen, att man bör se till, att det arbete, som utföres, blir betalt, men i så fall och då dessa befattningshavare i regel därjämte innehava statstjänst, kan det väl icke gärna anses lämpligt, att de också skola erhålla särskild pension från statsverket för den tjänst de innehaft hos riksdagen. Dessa befattningar äro ju strängt taget icke annat än bisysslor, och i allmänhet bruka väl dessa icke medföra rätt till pension. Någon rätt till pension har icke heller någondera av de ifrågavarande befattningshavarna — om den saken äro vi fullkomligt ense. Men utskottet har velat behärta det förhållandet, att den ene efter ett helt livs arbete i statens tjänst, visserligen på en ej så framskjuten plats, erhållit en liten pension av riksdagen, och man har nu ansett, att det vore lämpligt att söka ge någon utfyllnad av denna pension. Det är det enda, som utskottet velat vara med om; i annat fall är jag livligt övertygad om att utskottet intagit den ståndpunkten, att framställningen borde avslås beträffande

*båda* tjänstemännen, vilket enligt mitt förmenande vore det allra riktigaste. Ty jag betonar, vad jag nyss sade, att det kan icke vara riktigt, att dessa bisysslor skola medföra särskild pension och särskild ställning.

Jag ber under sådana förhållanden, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om pensioner åt två stenografer hos första kammaren.*  
(Forts.)

**Herr Gustafsson, Karl:** Herr greve och talman, mina herrar! Jag har icke varit närvarande i utskottet vid detta ärendes behandling, men jag anser mig emellertid böra säga min mening i saken vid detta tillfälle.

Jag finner, att utskottet i detta betänkande har slagit in på en linje, som vi tillförne icke hava följt. Vi hava ju vid flera tillfällen beviljat dylik pension till personer, vilka haft långvarig anställning hos kamrarna, såsom förut blivit belyst av föregående ärade talare. Vid sådant förhållande finner jag i likhet med herr Tengdahl, att det är litet besynnerligt, att, då båda haft likvärdigt arbete här i kammaren, den ene skall upptagas men den andre lämnas kvar. Jag anser för min del, att det vore riktigare, att kammaren befölle det yrkande, som framställts av herr Clason.

Jag ber därför, herr talman, att till kammarens ledamöter få rikta en vädjan att i detta fall skipa den rättvisa, som omständigheterna må anses kräva.

**Herr Lindley:** Jag måste vidhålla, herr talman, att det dock föreligger en oerhörd skillnad mellan dessa olika åberopade fall. Det går ju för sig att bevilja pension åt en enstaka befattningshavare såsom kammarens sekreterare — ty det kan ju bara vara en — eller till och med en tryckeriföreståndare eller dylikt. Men så fort man beviljar pensioner mera generellt, så att det kan få tillämpning på en mängd befattningshavare, kommer det givetvis icke att bli enstaka undantagsfall utan en regel. Man slår då ovillkorligen fast, att dessa befattningshavare skola tilldelas dubbel pension, först pension i egenskap av statstjänstemän på olika områden, och därefter pension på grund av sin sysselsättning hos riksdagen. Är nu verkligen — det må jag fråga — svenska folket fullt på det klara med att det är den lämpliga vägen att gå? Jag tror icke det.

Herr Tengdahl yttrade, att det vore löjligt, att jag bett att få veta den tid, som dessa befattningshavare i realiteten varit sysselsatta här i riksdagen. Man säger, att det är en tidsperiod av 43 år, men riksdagstidens längd reducerar ju omedelbart, som envar torde inse, denna tid till en tredjedel. Jag förstår inte, att det skulle vara något löjligt i att man kräver att få veta den tid, som de verkligen varit sysselsatta med sitt arbete här. Jag skall tala om att beträffande alla de framställningar, som göras om understöd åt personer, som haft sysselsättning i statens tjänst ute i landet. skruter man, undersöker noggrant och lägger ihop, hur lång tid de varit anställda på olika håll. Har det endast varit fråga om tillfälligt arbete, så räknar man ihop dagarna och månaderna för att kunna bedöma anspråkens berättigande. Skulle då en helt annan princip få göra sig gällande, när det är fråga om arbete inom riksdagen? Men herr Tengdahl tycker, att det skulle vara fullständigt galet att förfara på samma sätt här.

Han betecknade också mitt yrkande på att riksdagen i detta fall skulle gå till Kungl. Maj:t såsom någonting snillrikt — han menade naturligtvis idiotiskt dumt. Jag kan nu icke vara med om ett sådant omdöme, ty ett faktum är, att ett insläende på denna väg blir ett ställningstagande i princip, som kommer att gälla alla de hos riksdagen anställda tjänstemännen. Jag anser då, att riksdagen redan från första början bör begära, att Kungl. Maj:t tager hand om denna fråga för att utreda, hur vi skola förfara i dessa fall och hur

Om  
pensioner åt  
två stenografer  
hos första  
kammaren.  
(Forts.)

det bör bli med sådana dubbelpensioner. Det är till införande av sådana pensionsprinciper, som denna motion i realiteten öppnar vägen, och det är därför utskottet har varit så betänksamt. Vi äro ganska rädda för att låta tvändsen få fritt spelrum, ty faktum är, att då skulle vi komma att få en massa svårigheter i framtiden, när någon gammal extra befattningshavare här i riksdagen på grund av ålder, sjukdom eller annan orsak nödgas lämna sin befattning.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

**Herr Winberg:** Man kan, herr talman, tvista om, huruvida riksdagen överhuvud taget skall slå in på att pensionera befattningshavare hos riksdagen, särskilt om de samtidigt haft anställning i statstjänst och på denna uppbära pension, men att anlägga enbart de synpunkter, som herr Clason här framhöll, att vi böra taga hänsyn till tjänstetiden och ingenting annat, det lär väl ändå icke vara omöjligt för riksdagen. Skall man överhuvud taget ge sig in på att komplettera pensionsförhållandena för dessa tjänstemän, kan det möjligen sättas i fråga att gå den väg, som utskottet nu synes hava slagit in på i ett fall, d. v. s. att riksdagen i de fall, då befattningshavarens pension i egenskap av statstjänsteman är så blygsamt tilltagen, att det verkligen behövs för hans existens efter avgången från tjänsten, ger ett tillskott till pensionen. Men att riksdagen skall lämna tjänstemännen särskild pension för det arbete, som de utföra vid tillfällig anställning här i riksdagen, vilket skulle ställa dessa befattningshavare i en dubbelt gynnsam ställning även såsom pensionärer, det kan det väl icke vara någon rim och reson i.

Herr Tengdahl framhöll, att de ifrågavarande tjänstemännen ha ett uppslitande arbete. Det är jag den första att erkänna, men det arbetet bör betalas under den tid, som de utföra det. Men de behöva väl icke mera mat, sedan de blivit pensionerade, därför att de under sitt arbete här varit lediga från den ordinarie tjänst, de innehåft.

Detta är en principiell fråga. Om riksdagen slår in på denna väg, finns det icke några hållpunkter, utan det blir endast känslöstämningar, som få avgöra, och det gör sig naturligtvis så vackert att här tala för de tjänstemän, som vi ha här i riksdagen, och att vi böra ge dem pension. Men det finns någonting, som kallas konsekvenser, och dem bör man också taga hänsyn till. Det finns andra befattningshavare i statens tjänst, som få arbeta kanske lika länge och lika tråget, om också på andra områden, vilka staten icke anser sig ha någon skyldighet att pensionera.

Jag anser således, att det längsta man kan sträcka sig till i detta fall — icke för att det är riksdagens skyldighet, utan för att skapa större möjlighet för vederbörande att uppehålla sig på statspensionen — är den utväg, som utskottet här valt i det ena fallet, att lämna ett tillägg, icke i form av pension, utan såsom ett bidrag för varje år.

Jag hemställer således, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

**Herr Clason:** Vad beträffar påståendet, att ett bifall till motionen skulle innebära, att man principiellt slår in på vägen till dubbelpensionering, kan jag icke se saken på sådant sätt. Det är verkligen för närvarande så, att, om en person kan tjänstgöra i två olika befattningar samtidigt och om båda dessa befattningar hava ordinarie karaktär, får vederbörande dubbel pension. Nu har jag betraktat dessa befattningar såsom i viss mån ordinarie på grund av deras egen karaktär — låt vara, att de på grund av riksdagens arbetsformer icke kunna tillsättas mer än för en riksdag i sänder.

Vad konsekvenserna angår, tror jag fortfarande, att de icke kunna bli farliga. Det talas om tjänstemän i riksdagens utskott etc. etc. Tror kammaren,

att vi någonsin få en utskottstjänsteman, som har suttit 40 år i ett utskott? Det skall vara ytterst sällan, som någonting sådant kan förekomma. Och jag får säga, att, om någon i 40 år varit sekreterare hos ett utskott, skulle jag icke det ringaste tveka att bevilja honom pension, likaväl som vi givit pension i ett föregående sådant fall.

*Om pensioner åt två stenografer hos första kammaren.*

(Forts.)

Jag begärde egentligen ordet för att be att få lämna ett par upplysningar med anledning av talet om arten av den tjänstgöring, det här gäller, och att man borde räkna ut arbetets omfattning i dagar och timmar. Dessa befattningshavare äro antagna för riksdag, och de tjänstgöra under riksdagen så mycket, som riksdagen kräver ut av dem. Notarierna i första kammaren hava alltid varit färre än i andra kammaren, därför att det har ansetts, att första kammarens debatter varit kortare. Emellertid befanns det för några år sedan, att denna regel icke alls gällde i samma utsträckning som tidigare, och man fick då lov att anställa ytterligare ett par. Vid mera arbetsfyllda riksdagar har man t. o. m. fått öka ut antalet ytterligare. Man kräver alltså av dessa stenografer så mycket tjänstgöring, som det överhuvud taget är möjligt att kräva ut av dem. Tjänstgöringen är ansträngande och besvärlig redan här i kammaren, men den är icke minst besvärlig därför, att utskrivningen, som tager många gånger längre tid än tjänstgöringen vid protokollet i kammaren, ofta får karaktären av övertids- och nattarbete, om utskriften skola bli färdiga i rätt tid. Det är därför icke rätt att räkna med de dagar och timmar, de här inne sitta vid protokollet. Jag vågar säga, att en timmes tjänstgöring vid protokollet här inne kan måhända medföra tio timmars arbete efteråt. Så är det faktiska förhållandet.

Jag tror fortfarande, att här icke föreligger någon som helst risk för ett farligt prejudikat. Jag kan icke heller finna, att det är rimligt, att, när man överhuvud taget vill ge ett understöd, göra den åtskillnad, som i detta fall är ifrågasatt.

**Herr Olsson, Oscar:** Den motivering, som herr Clason nu framförde, skulle ju möjligen kunna vara en motivering för att undersöka, huruvida den avlöning, riksdagen består stenograferna, är tillräckligt stor för det arbete, som utföres, men den saken har ju icke ifrågasatts i detta sammanhang. Faktiskt kommer, såvitt jag förstår, ett bifall till herr Clasons motion att innebära, att riksdagen här slår in på ett pensioneringsförfarande för vissa hos riksdagen tillfälligt anställda befattningshavare. Ett sådant förfaringsätt bör — det menar jag i likhet med utskottet — ske öppet efter utredning och icke på sätt, som nu är ifrågasatt. Kanske det riktigaste skulle vara, att efter den motivering, som herr Clason här framlagt, yrka avslag på alltsammans, när man är rädd för konsekvenserna, men jag får säga, att det bjuder mig emot. Jag anser också, att riksdagen bör ha tillfälle att pröva saken i varje särskilt fall, när det gäller gratifikationer eller pensioner, och då utskottet här lagt saken på ett sådant sätt, att ett bifall till dess förslag icke alls är av prejudicerande betydelse, tvekar jag icke att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Clason*, att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 67, måtte medgiva, att till en var av notarierna i första kammarens kansli, f. d. sekreteraren Axel Göransson och kanslisekreteraren friherre Olof Tryggve Hermelin finge från och med kalenderåret näst efter det, varunder han sista gången tjänstgjorde hos riksdagen, under hans återstående livstid av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus utgå ett årligt understöd av ettusen fyrahundra kronor.

Om  
pensioner åt  
två stenografer  
hos första  
kammaren.  
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Clasons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindley* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och justerades en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Clasons yrkande i anledning av bankoutsrottets utlåtande nr 19 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

### *Punkten 2.*

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. årligt  
understöd åt  
vaktmästaren

### *Punkten 3.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 29 av herrar *von Geijer* och *Rune* och den andra inom andra kammaren under nr 30 av herrar *af Ekenstam* och *Hagman*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till *J. A. Maniettes* änka *Emma Matilda Maniette*, född *Olsson*, måtte från och med den 1 februari 1925 under hennes återstående livstid, så länge hon förbleve ogift, utgå ett årligt understöd av 500 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 29 och II: 30, måtte åt vaktmästaren hos riksdagens tryckeriexpedition, *J. A. Maniettes* änka *Emma Matilda Maniette*, född *Olsson*, såsom gratifikation anvisa ett belopp av ettusen kronor, att utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

**Herr von Geijer:** Herr greve och talman! Det är ju synnerligen prekärt att, om jag så får säga, komma i andra hand, när det gäller ett anslag av ifrågavarande art, i synnerhet efter den utgång, som voteringen nyss fick. Jag anser mig i alla fall nödgad att säga några ord till försvar för den motion, som jag jämte herr *Rune* väckt. Jag skall icke uppehålla mig vid de principiella skälen för eller emot härvidlag — den saken är redan så noggrant diskuterad under föregående debatt. Jag skall endast erinra om vad det här gäller.

Framställningen avser pension åt förre vaktmästaren *J. A. Maniettes* änka. *Maniette* har i 43 år tjänstgjort i riksdagens tryckeriexpedition. Han avled innevarande år. Hans änka har en pension av 200 kronor från änke- och pupillkassan. Hade 1922 års avlöningsreglemente varit tillämpligt här, skulle hans änka fått en pension av 460 kronor. Emellertid hade *Maniette* en så hög ålder, att, när, reglementet trädde i kraft, det icke vann tillämpning på honom.

Härigenom har hans änka nödgats nöja sig med ett pensionsbelopp av allenast 200 kronor.

Herr Winberg yttrade för en stund sedan, att man borde taga hänsyn till, huruvida det belopp en person har i pension, är så ringa, att man inte kan antaga, att vederbörande kan existera på detsamma. Det förmenar jag, att förhållandet är i detta fall med dessa 200 kronor. Jag tycker därför, att riksdagen kunde finna sig föranlåten att öka denna summa, så att änkan får det belopp, som nu är lagstadgat, nämligen 460 kronor. Jag vet ju väl, att vid övergången till den nya pensionsstaten de, som blivit pensionerade före den nu gällande lagens ikraftträdande givetvis komma i en betydligt sämre ställning. Det är svårt och ofta omöjligt att göra något till förbättrande av ifrågasvarande personers förhållanden, men om tillfälle därtill bjödes i ett fall, där alla skäl tala för en dylik förhöjd pension, synes det mig, att riksdagen borde begagna sig därav. Jag skall be att få ändra motionens yrkande dithän, att det pensionsbelopp, som jag hemställer, att riksdagen måtte bevilja J. A. Maniettes änka, sättes till 260 kronor i stället för i motionen angivna 500 kronor. Därigenom skulle hon komma i samma läge som änkor efter personer i samma tjänsteställning, som hennes man hade. Det förefaller mig, som om många skäl tala härför. De 260 kronorna skulle man med rätta kunna anse, att Maniette i riklig mån gjort skäl för under de 43 år han oförvitligt arbetat i riksdagens tjänst.

Jag kan, herr greve och talman, icke underlåta att framhålla, att den fara för prejudikat, som hela den föregående diskussionen rört sig om, näppeligen här kan åberopas. Ett fall som detta torde vara sällsynt. Jag vill också erinra om att riksdagen år 1915 just beviljat pension åt änkan efter en person, som haft en anställning hos riksdagen. De skäl, som nu äro åberopade för att man icke skall avvika från den principiella ordningen, gällde även 1915, men det oakttat beviljade riksdagen denna pension. Förhållandena kunna givetvis i vissa fall vara sådana, att en avvikelse icke medför någon risk för prejudikat, utan endast innebär en full rättvisa. Ett sådant fall, anser jag, herr greve och talman, att det nu föreliggande är, och därför ber jag som sagt att få göra det yrkandet, att riksdagen måtte bifalla motionen, men med den ändringen, att pensionsbeloppet sättes till 260 kronor.

Herr Lindley: Herr talman! I detta liksom i de andra fallen har bankoutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionärernas framställning. Den avlidne vaktmästaren Maniette var på sin tid icke berättigad till någon pension på grund av sin anställning hos riksdagen. Änkan har sedan från civilstatens änke- och pupillkassa fått en pension på 200 kronor, och vi ha under sådana omständigheter icke ansett oss kunna gå med på att bevilja henne någon ytterligare pension. Vi ha haft ett liknande fall år 1918, då vaktmästaren i konstitutionsutskottet Anderssons änka Signe Elisabet Andersson erhöi en gratifikation på 1,000 kronor. Det konstaterades då, att hon befann sig i små omständigheter och hade att draga försorg om en minderårig son. Vi ha i detta fall velat förfara på samma sätt. Då vi icke ansett oss kunna bevilja änkan Maniette pension i enlighet med motionärernas framställning, ha vi hemställt, att hon måtte erhålla ett på en gång utgående bidrag på 1,000 kronor. Jag måste därför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Jag undrar i alla fall, om det inte vore klokare att gå den vägen, att man beviljar änkan Maniette en något mindre pension i stället för en gratifikation. Om hon erhåller den föreslagna gratifikationen, kan man ju mycket väl tänka sig, att den icke kom-

*Ang. årligt  
understöd åt  
vaktmästaren  
J. A.  
Maniettes  
änka.  
(Forts.)*

Ang. årligt  
understöd åt  
vaktmästaren  
J. A.  
Maniettes  
änka.  
(Forts.)

mer att ha så stort värde för henne annat än under en kortare tid, säg ett eller ett par år. Man vet ju inte, i vad mån en gammal kvinna som hon kan förståndigt använda sina pengar. Men om man ger henne en pension, även om det är en mindre sådan, har man sörjt något för denna gamla kvinnas ålderdom.

Jag vill påpeka, att det är ytterst få fall, som kunna komma att inträffa, då en person så länge varit i riksdagens tjänst som i det förevarande. Jag menar sålunda, att några konsekvenser, som man bör rädas för, i detta fall icke synas föreligga. Framför allt synes det mig vara mycket klokare, om man i ett sådant fall giver en gammal kvinna som denna en årlig pension, och det är för henne mycket värdefullare och bättre, än att man ger henne en gratifikation en gång för alla.

Sålunda skall jag, herr greve och talman, be att få förena mig i det yrkande, som framstälts av herr von Geijer.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna med den ändring, att understödsbeloppet bestämdes till 260 kronor; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för obotligt sjuk prästman att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritilön.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgrlig  
begravning.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 december 1924 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 8, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft nedannämnda inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 77, av herr *Bergqvist*,

nr 78, av herr *Karl Johan Ekman*, och

nr 79, av herrar *Oscar Olsson* och *Pauli*; ävensom

inom andra kammaren:

nr 235, av herr *Hallén*, och

nr 236, av herr *Pehrsson* i Göteborg m. fl.

I den av herr *Bergqvist*, väckta motionen samt i den därmed likalydande motion, som väckts av herr *Pehrsson* m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte



för sin del besluta att antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget med vissa ändringar och tillägg i 3, 4 och 8 §§.

I den av herr *Ekman* väckta motionen hade yrkats, att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda lagförslaget.

I den av herrar *Olsson* och *Pauli* väckta motionen hade vissa ändringar föreslagits i det genom propositionen framlagda lagförslaget.

Herr *Hallén* hade föreslagit viss ändring i 8 § 1 mom. av det genom propositionen framlagda lagförslaget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

- 1) att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Åkerman*: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 13 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det i utlåtandet behandlade lagförslaget paragrafvis samt, där så erfordras, momentvis och styckevis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgången, utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2 föredragas i ett sammanhang;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Det av utskottet förordade lagförslaget.*

2 §.

Denna paragraf var så lydande:

Den avlidne skall utom i fall varom i 8 § 1 mom. förmåles, jordfästas på sätt i denna lag sägs av präst i svenska kyrkan. Endast sådan förrättning (jordfästning i svenska kyrkans ordning) avses i denna lag med jordfästning.

Herr *Hederstierna*: Herr greve och talman! Om § 2 råder ju ingen skiljaktighet inom utskottet, men med herr talmannens tillåtelse får jag nu uttala mig om hela lagförslaget i denna fråga.

Som kammaren vet, skall nu enligt gällande lag var och en, som tillhör svenska statskyrkan, jordfästas enligt svenska kyrkans ordning. En särskild ordning är visserligen föreskriven för dem, som äro dödfödda och för dem, som avrättats eller dödat under förövande av grovt brott, men det är en detalj, som vi här icke behöva sysselsätta oss med. Bortsett från dessa undantag skola således alla, vilka icke som t. ex. katoliker, kalvinister eller judar tillhöra annat trossamfund, jordfästas i svenska kyrkans ordning. De frireligiösa — baptister, och alla andra dylika riktningar, vilkas anhängare ju ha mycket starka religiösa känslor — måste således, oaktat de tillhöra dessa sidolinjer, om jag så får säga, jordfästas i svenska kyrkans ordning. Jag förstår mycket väl, att man nu vill medgiva, att dessa frireligiösa, om de önska det, skola få jord-

*Ang. utsträckt rätt till s. k. borgerlig begravning.*  
(Forts.)

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

fästas på annat sätt. Jag förstår, att en baptist, som hela den del av sitt liv, då han över huvud reflekterat något, har tillhört sitt samfund och gått i sitt kapell, där han fått tröst av en predikant, tillhörande samma riktning, önskar, att han, när han dör, skall bliva jordfäst i sitt kapell av den predikant, som han varit van att lyssna till. Det synes mig vara en sådan berättigad önskan, att den bör av staten tillmötesgå. Jag förmodar, att detta är den yttersta grunden till det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, och det är med sådana utgångspunkter som jag är en bestämd vän till detta lagförslag. Jag tycker, att det är en fullt korrekt och riktig åtgärd av staten att tillmötesgå önskningarna av sådana personer, som jag nyss nämnde.

Det är endast när det sedan gäller att realisera dylika önskingar hos de frireligiösa, som jag icke i allo kan följa Kungl. Maj:ts förslag. Den nu gällande förordningen om jordfästning sysselsätter sig endast med jordfästning enligt svenska kyrkans ordning och utgår i sin formulering från den förutsättningen, att ingen annan jordfästning skall äga rum. Men när Kungl. Maj:t vill slå in på den nya princip jag talat om, går Kungl. Maj:t så tillväga, att det lämnas öppet för de enskilda prästerna att själva avgöra, huruvida jordfästning av annan beskaffenhet skall få äga rum i våra församlingskyrkor. Kungl. Maj:t vill icke lämna någon föreskrift om huruvida sådan jordfästning skall få äga rum där eller icke utan överlämnar, som sagt, åt prästen i varje kyrka att avgöra, om han vill lämna sitt tillstånd därtill eller icke.

Vid sin granskning av lagförslaget förklarade lagrådet, att då med jordfästning i lagen endast avsåges jordfästning enligt svenska kyrkans ordning, förstod icke lagrådet, varför formuleringen av 3 § skulle behöva ändras, i synnerhet som ändringen lätt kunde leda till en missuppfattning av stadgandet. Lagrådet hemställde därför, att man skulle giva paragrafen dess gamla lydelse. Detta förklarade emellertid departementschefen, att han icke alls ville vara med om, utan han ville just, att prästen i varje församling skall få avgöra, om annan jordfästning än den i svenska kyrkans ordning skall få förrättas i våra vanliga församlingskyrkor. Utan något ordentligt lagstadgande om saken skulle det således överlåtas åt prästen i varje församling att avgöra, huruvida andra jordfästningar än de, som äga rum enligt svenska kyrkans ordning, skola få förrättas i våra kyrkor. Man förstår ju lätt, hur det kommer att gå, om en sådan princip eller principlöshet, vilket man vill säga, skulle komma att bliva rådande. Det blir naturligtvis så, att den ena prästen kommer att bestämt avvisa varje begäran om förrättande av andra jordfästningar i kyrkan än sådana, som ske i svenska kyrkans ordning, medan prästen i en annan församling är mera medgörlig. Stämningen i hans församling är mera starkt utpräglad för ett annat förfaringsätt, och där finnas kanske en massa baptister, som han vill tillmötesgå. Han böjer sig alltså för denna allmänna opinion, och så förrättas där av t. ex. en baptistpredikant en jordfästning efter en ordning, som icke är svenska kyrkans. Jag kan icke förstå annat än att det måste leda till ett rent oeffter rättighetstillstånd, om man på detta sätt skall förfara olika i olika församlingar.

Vad som emellertid för mig är den förnämsta stötstenen är, att kyrkorna i våra församlingar tillhöra den svenska kyrkan. Det framgår tydligt av kyrkolagen, att de kyrkor, som våra församlingar ha byggt, tillhöra den svenska kyrkan, och i kyrkor, som tillhöra den svenska kyrkan, är det väl fullkomligt i sin ordning, att inga andra kyrkliga förrättningar äga rum än sådana, som ske i enlighet med svenska kyrkans ritual. Skulle man släppa efter på detta, är ju fältet fullkomligt uppgivet. Då finnes ju ingen ledande princip längre, och det är detta, som för mig är huvudsaken, nämligen att man skulle beröva svenska kyrkan förfoganderätten över dess kyrkor. Det kan icke vara riktigt, utan de svenska kyrkorna måste anses vara förbehållna den svenska

kyrkan, och därför kan jag för min del aldrig gå med på ett förfarande, som strider mot den principen. Frågan är ju uppå nu, därför att departementschefen bestämt förklarar, att oaktat det icke står något om saken i denna lag, är det hans mening att överlämna avgörandet åt vederbörande präst i varje särskilt fall. Enligt min uppfattning finnes alltså här en princip, som icke får läderas, men så blir fallet, om man bifaller det kungl. förslaget, vilket skulle föra till ett tillstånd, som jag måste betrakta som oeffterättligt.

Till detta skulle jag vilja foga ännu en sak. Herrarna veta ju, att en lag som denna om jordfästning icke kan utfärdas annat än med kyrkomötets samtycke. Jag känner visserligen icke kyrkomötets mening, men det skulle mycket förvåna mig, om kyrkomötet ginge med på ett eftergivande av den princip, varom jag nyss talat. Skulle riksdagen nu besluta i överensstämmelse med det kungl. förslaget, kan jag icke tänka mig annat än att kyrkomötet kommer att avslå denna lag, som då icke kommer att utfärdas. De av herrarna, som icke vilja vara med om min åsikt, att de svenska församlingskyrkorna måste tillhöra svenska kyrkan och att endast kyrkoförrättningar enligt svenska kyrkans ordning där få äga rum, och som därför vilja besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, riskera enligt min mening i synnerligen hög grad hela lagförslagets fall. Följden blir därför ett uppskov, och det vackra och riktiga i lagförslaget kommer icke att upphöjas till lag, om herrarna vilja besluta något sådant som jag nyss nämnde. Jag vill därför, som jag föreslagit i min reservation beträffande 3 § andra stycket, hemställa, att där måtte inflyta en bestämmelse om att i kyrka ej annan jordfästning må äga rum än sådan, som förrättas i svenska kyrkans ordning, och ej heller det särskilda slag av jordfästning, som jag i början av mitt anförande talade om. Detta är för mig en essentiell bestämmelse, som jag måste hålla på.

Minna skiljaktigheter i övrigt ha icke den vikt som den första, men de äro likväl betydelsefulla nog. I lagförslagets 8 § 1 mom. talas i första stycket om att en person, som vill bli jordfäst i annan än svenska kyrkans ordning, kan skriftligen förordna därom. Mot en sådan bestämmelse har jag intet att erinra. Men därjämte är i andra stycket föreslaget, att oaktat den avlidne icke lämnat någon sådan skriftlig förklaring, kunna den avlidnes närmaste anhöriga eller de, som eljest stått den avlidne nära, begära en annan jordfästning än i svenska kyrkans ordning, om icke den avlidne särskilt sagt ifrån, att han vill bli jordfäst i svenska kyrkans ordning. Denna bestämmelse kan jag icke heller vara med om. Som jag nyss sagt, ömmar jag för dem, som tillhöra någon särskild bekännelse, ehuru de äro medlemmar av svenska kyrkan, och jag vill därför vara med om detta lagförslag. Vill någon bli jordfäst i en baptistkyrka av en baptistpräst, är det en önskan, som statsmakterna böra tillmötesgå. Det kan ju för honom vara en tröst att där bli jordfäst. Men vad de efterlevande sedan anse om saken, har jag däremot mycket svårt att tänka mig, att man kan hava någon anledning att taga hänsyn till. Den avlidne har haft sina önskningsar, och dem kan man som sagt fästa sig vid, men att hans barn eller kanske mera avlägsna släktingar, därför att de äro baptister — jag nämner nu baptister endast som ett exempel — oaktat alla människor veta, att den avlidne, även om han kanske var en ganska ljum kristen, ändå tillhörde svenska kyrkan, skola kunna säga ifrån, att de vilja ha en jordfästning på något annat sätt, det kan jag inte vara med om. Denna strid om den dödes kropp synes mig ingalunda vara vidare tilltalande. Har en person inte sagt ifrån, hur han skall jordfästas, så får det väl ske efter den vanliga ordningen. Vad jag hela tiden fäst mig vid, är den avlidnes önskan. Jag kan mycket väl tänka mig, att en person, som ligger på sin dödsbädd, känner obehag vid tanken på att han icke skall få den slags jordfästning, som han varit van att närvara vid

*Any. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

och som hans föräldrar fått, utan att hans efterlevande skola taga hand om honom och jordfästa honom på något annat sätt. Jag tror, att jag såg i en tidning, att jag var en sådan förfärlig obskurant, därför att jag fäste mig vid sådana här synpunkter. Men jag talar icke alls om min egen åsikt i denna fråga, utan jag fäster mig uteslutande vid de önskningar den avlidne haft. Jag vill, att han skall få vara i fred och själv få bestämma över dessa ting, över sitt tankeliv och sitt religiösa liv, så att han icke i dödsstunden skall oroas av några föreställningar om hur hans efterlevande komma att bära sig åt med hans kropp. Det är en tillbörlig hänsyn till den döende, som jag anser bör vara ensam bestämmande i ett fall som detta. Det är därför jag har hemställt, att andra stycket i 8 § 1 mom., som giver de efterlevande denna bestämmanderätt, skall uteslutas.

Enligt det kungl. förslaget skall den präst, där den döde är kyrkoskriven, få avgöra, om sådana anstalter äro vidtagna, att jordfästning får äga rum i annan ordning än den vanliga, men om han avlidit annorstädes än där han skall begravas, står det icke i lagförslaget något om vem som skall besluta, när jordfästningen skall äga rum. Om en person dör här i Stockholm och skall jordfästas i landsorten, kan man således tänka sig, att prästen i Stockholm, där han är kyrkoskriven, säger, att han mottagit ett sådant förordnande, att den avlidne skall jordfästas i en annan ordning än kyrkans. Då komma sedan de efterlevande med kistan till begravningsorten i landsorten, och där kan det hända, att på den lilla kyrkogården två jordfästningar skola äga rum samtidigt, den ena enligt svenska kyrkans ordning, tyst och stilla, och den andra kanske ganska larmande på det sätt, som de efterlevande varit vana vid i sin troskrets. Det bör förebyggas, att dylika förrättningar ske samtidigt, så att den ena stör den andra. Därför har jag hemställt, att tiden för jordfästningen skall bestämmas efter överenskommelse, och avgörandet skall tillkomma kyrkoherden i den församling, där jordfästningen skall äga rum.

Ja, herr talman, detta är de anmärkningar jag för min del har mot utskottets förslag. Jag skall be att, när de olika punkterna sedan komma före, då framställa de yrkanden jag då har att göra. Nu gäller det ju endast 2 § i förslaget, och till den ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

**Herr Rogberg:** Herr talman! Denna proposition angår egentligen ett ämne, som blivit utbrutet från sitt rätta sammanhang, nämligen ur sitt sammanhang med frågan om rätt att utträda ur svenska kyrkan, utan att angiva det trossamfund, i vilket man vill inträda. Utbrytningen är olämplig. Propositionen lider av den stora ofullständigheten, att den icke ens lämnar en antydning om huvudgrunderna för tillvägagångssättet vid en begraving utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Jag skulle därför vid dessa brister i propositionen kunna vara med om ett rent avslag på Kungl. Maj:ts proposition, men jag har icke funnit det lämpligt eller nödvändigt att ansluta mig till en sådan uppfattning.

Beträffande den omtvistade tredje paragrafens andra stycke, således frågan om upplåtelse av kyrkor för begravingar utan jordfästning, har jag slutligen kommit till samma hemställan som herr Hederstierna i sin reservation; men utgångspunkten är för mig en något annan än för honom. För mig är det alldeles självfallet, att även med ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition kyrkorna måste bliva och böra bliva stängda för begravningsakter utan kristligt religiös innebörd. Antydningen härom i reservationen är mindre behöflig. Däremot är jag inte alldeles fullt säker på riktigheten av herr Hederstiernas uppfattning i frågan om vem som är ägare till våra församlingskyrkor. Det är ju möjligt, att herr Hederstierna i detta avseende har rätt och att kyrkorna

få anses tillhöra svenska kyrkan, men måhända de ock hellre böra anses tillhöra församlingarna. Härmed må vara huru som helst, jag skulle likväl vilja säga, att även om kyrkorna skola anses tillhöra församlingarna, så böra de icke stå öppna för personer, vilka i dem vilja utföra akter, som innebära ett för den svenska kyrkan främmande religiöst åskådningssätt. Troligen har propositionen samma tanke, men anser att denna frågas avgörande kan överlämnas till vederbörande prästerskap. Prästerskapet har emellertid tydligt undanbett sig detta, utan prästerskapet, liksom de svenska myndigheterna i allmänhet, vill ha en lag att stå på. Då propositionen i fråga om begravningar utan kyrkans jordfästning är fullkomligt negativ, så saknas den lag, som prästerskapet behöver. Följaktligen drives man, i det skick frågan nu föreligger, för närvarande enklast till att säga, att kyrkorna skola vara stängda för jordfästningar i annan ordning än kyrkan föreskriver. Därmed är min anslutning till herr Hederstierna i fråga om nyssnämnda 3 § andra stycket förklarad.

Beträffande den 8 §, som handlar om förutsättningarna för möjligheten att erhålla begravning i annan ordning än svenska kyrkans för medlem av kyrkan, veta vi alla, att svenska folket i allmänhet och kanske icke minst, då det gäller döden, har en fallenhet för att undvika skriftligt förordnande om begravningsförfarandet. Det blir efter min uppfattning således för strängt att följa den eljest fullt logiska ordning, som herr Hederstierna föreslagit, att endast den skall jordfästas i annan ordning än svenska kyrkans, av vilken en skriftlig bestämmelse därom föreligger. Det kan vara nog, om den avlidnes anhöriga begära en dylik begravning, men det bör dock ske under ett visst ansvar, helst ju presumptionen måste vara, att så gott som samtliga medlemmar av kyrkan önska kyrklig jordfästning. Därför har man rättighet att begära, att den som påyrkar jordfästning i annan ordning skall vara färdig att skriftligen intyga det, icke negativt, att ansökan icke strider mot den avlidnes önskan, utan med något positivt, att det överensstämmer med den avlidnes i livstiden hysta önskan. I anslutning till denna uppfattning har herr af Ekenstam med instämmande av mig m. fl. i en reservation föreslagit en viss avfattning av 8 § 1 mom. andra stycket.

Beträffande 8 § 1 mom. tredje stycket har jag varit ense med herr Hederstierna.

Med hänsyn slutligen till den paragraf, som nu närmast föredragits, har jag inget yrkande.

**Herr Åkerman:** Herr vice talman! Jag tror, att det är många, som med stor tillfredsställelse ha sett, att lagutskottets majoritet har slutit upp omkring den kungl. propositionen, ty efter allt att döma är det väl det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, som har utsikt att leda fram till det efterlängtade målet, jordfästningstvängets upphävande. Det är ju bekant, att utom i Sverige är det endast i Norge och Finland, där ett sådant tvång råder, och det är ju därför på tiden, att en ändring nu göres härutinnan. Frågan berör framför allt de utbredda meningsgrupper, som önska kvarstå inom kyrkan, men på detta liksom på andra områden kräva frihet i förhållande till de kyrkliga kulthandlingarna.

Under den offentliga behandlingen av denna fråga har den ju så småningom förskjutit sig från en önskan, att annan än präst i svenska kyrkan eller med honom likställd person skulle få förrätta jordfästning, till det nu föreliggande kravet, att den, som kvarstår inom svenska kyrkan, dock måtte kunna begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Saken ligger ju alltså nu mycket enklare till än den gjort vid föregående tillfällen, då denna fråga varit på tal i riksdagen.

Det är nu företrädesvis två frågor i denna mycket delikata och kanske för

*Ang. utsträckt rätt till s. k. borgerlig begravning.*  
(Forts.)

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

många mycket ömtåliga sak, som ådraga sig uppmärksamheten i främsta rummet. Den ena är den som den förste ärade talaren först vidrörde, frågan om kyrkornas upplåtande för begravning utan jordfästning. Jag vill då först yttra några ord därom och ber till en början få säga, att jag icke tror, att man har någon anledning att som den förste ärade talaren inlåta sig på den mycket svårlösta frågan, vem som äger våra kyrkor, om det är församlingen eller om det är staten eller om det, som den förste ärade talaren höll för troligt, är svenska kyrkan, vilken senare uppfattning jag för min del tror vara den, som har minst skäl för sig. Jag vill i alla fall säga, att jag tycker man kan lämna åt sidan denna äganderättsfråga i detta sammanhang, ty det är väl ändå så, att om statsmakterna finna, att en offentlig byggnad bör eller icke bör användas för ett visst ändamål, så må de väl kunna taga ställning till den saken, utan att inlåta sig på den svårlösta frågan om vem som verkligen äger byggnaden. Att nu vilja överhuvud taget avgöra denna svåra fråga om kyrkornas upplåtande för s. k. borgerlig begravning tycker jag för min del icke är klokt, utan jag tycker, att regeringspropositionen i det fallet är att föredraga, då den undanskjuter detta ämne.

Det är ju ändå så, att jordfästningen är en kyrklig kulthandling. Om det då ordnas så, att begravning kan äga rum utan denna kyrkliga kultakt, blir ju denna begravning, hur högtidlig den än må vara, att jämställa med vissa andra, också de fullt värdiga förrättningar, som man redan nu ofta ser få äga rum i kyrkor. Jag finner det därför klokt att undanskjuta denna fråga och låta det bero på prövning i varje särskilt fall av vederbörande präst. Jag har så mycket större anledning att hysa denna uppfattning, som hela detta spörsmål om kyrkornas användande till icke kyrkliga kulthandlingar är en stor och omfattande fråga, som väl kommer fram i sinom tid, men att nu löstrycka en särskild detalj av denna fråga och avgöra den i detta sammanhang tycker jag för min del icke skulle vara lyckligt.

Att stadga bestämt förbud mot borgerlig begravning i kyrkan, tror jag icke riksdagen kommer att inlåta sig på. Därför vill jag hellre tala om de i ämnet väckta motionerna, som gå ut på att man nu i denna lag skulle införa en bestämmelse om att det under vissa förhållanden skulle vara tvång att upplåta kyrkorna för dessa förrättningar. Jag har redan sagt, att det är att föregripa lösningen av den större frågan att på detta sätt löstrycka en liten detalj ur sitt sammanhang och kasta den in i denna lag, som redan i sig själv är ett tillräckligt stort stridsämne. Men därtill kommer, att de förslag, som äro väckta, åtminstone på mig personligen verkat föga tilltalande. I alla dessa förslag går det som en röd tråd, att det skulle stadgas bestämmelser, att kyrkorna skulle upplåtas endast när intet annat tjänligt rum vore tillgängligt. Jag tycker för min del, att det ligger något stötande i en sådan bestämmelse. Jag säger uppriktigt, att jag med min känsla är på samma sida som motionärerna i detta avseende, och anser, att kyrkorna borde upplåtas för dylika förrättningar. Att då i lagen inskriva, att det vore endast i de undantagsfall, då det icke finnes annan plats, som man skulle få komma in i kyrkorna, det ligger något slags motvilligt medgivande i en sådan lagtext, som på mig verkar stötande. Det är liksom ett tillkännagivande, att det här är en andra klassens begravning: om ni nu inte har plats åt honom någon annanstans, så må ni då gå in i kyrkan med denne döde. Men det är icke med den öppna famnen som kyrkan tar emot honom, utan det står — vad skall jag kalla det — ett litet märke på honom i lagtexten, och det vill icke jag vara med om. Nu vet jag nog, att man kommer att säga, att det i en sådan sak är opraktiskt att låta känslan tala på det sättet. Man skall taga vad man kan få och då nöja sig med att dessa begravningar i nödfall få försiggå i kyrkorna. Men jag säger uppriktigt, att jag icke vill vara med om en sådan lösning.

Vidare förekommer det i en av dessa motioner icke allenast detta villkor, att det ej skall finnas något annat tjänligt rum, utan även det, att det vid en sådan begravning icke får förekomma någonting, som är stötande för den kristna tron och den svenska kyrkan. Ja, mina herrar, vad är det som är stötande för den kristna tron? Det är nog för många allt som strider mot denna tro. Och vad som menas med att vara stötande för svenska kyrkan, det begriper jag icke. Det inlåter jag mig icke på, för det förstår jag inte. Det är i alla fall ett villkor av den svävande art, att jag för min del icke kan vara med om en sådan formulering. Då är herr Lybergs förslag bättre, att det vid denna förrättning icke får förekomma något, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Det är enligt mitt tycke bättre. Men som sagt, jag vill icke vara med om något av dessa villkorliga medgivanden, utan jag vill gå på den linje, som regeringen anvisat. Den förste ärade talaren trodde, att detta att skjuta saken åt sidan, skulle vara så farligt, och att kyrkomötet skulle komma att förkasta denna lag. Jag har en alldeles motsatt uppfattning. Jag tror inte, att kyrkomötet kommer att göra så, men jag vill tillägga, att om vi här i riksdagen också taga all möjlig hänsyn till vad som är utförbart eller ej, så kan jag icke vara med om att riksdagen skulle redan här i dag låta kyrkomötet till den grad hägra för sin syn, att man därav skulle låta bestämma sig. Vill kyrkomötet mot förmodan stjälpas ett gott förslag blott på grund av den omständigheten, att man lämnat åt sidan denna fråga om kyrkornas upplåtande, vill kyrkomötet taga detta på sitt ansvar, så må kyrkomötet göra det.

Nu är det min fulla tro, att beträffande dessa begravningar — vi kunna ju för enkelhetens skull kalla dem borgerliga begravningar — kommer prästerskapet att mer och mer inse, att deras plikt bjuder dem att icke ställa sig oförstående i denna sak. Toleransen är gudilov stadd i stark tillväxt, och det är dock min tro, att det finnes många, många både goda och kloka präster i detta land. Tyvärr höras de icke så mycket av, de goda och kloka, ty de hålla sig stilla; de sitta i sina församlingar och äro där ett exempel att efterfölja. Det finnes många sådana, men de låta icke höra av sig; de höra till de stilla i landet. Men det är de taktlösa, det är de dumma, som oftast träda fram och ställa till skandal och draga ned kyrkans anseende. Man skall dock icke döma kyrkans prästerskap efter de taktlösa och dumma personer, som träda fram på ett sätt, som är en skam för deras kår. Därför hoppas jag, att denna fråga tack vare alla goda och kloka präster, som finnas, kommer att ordnas i försoningens och toleransens tecken, så att dessa borgerliga begravningar i de flesta fall komma att försiggå i kyrkorna, när de efterlevande så önska.

Det var om den saken. Sedan är det den andra frågan, som dragit uppmärksamheten till sig. Det är förutsättningarna för att den s. k. borgerliga begravningen — jag kallar den alltjämt så för enkelhetens skull — skall få äga rum. Här har man gjort gällande, att det uteslutande skall vara den dödes vilja, som härvidlag skall vara bestämmande. Jag erkänner principens riktighet. Det är nog så, men å andra sidan bör man inte glömma, att också de efterlevande härvidlag ha ett mycket stort intresse, och jag tror för min del, att man gör sig onödiga bekymmer i denna fråga, ty det är väl oftast så, att den dödes önskan sammanfaller med de efterlevandes. Människor, som ha levat tillsammans och haft så många beröringspunkter som dessa haft, som det nu är fråga om att ordna det för, de ha väl i allmänhet ungefär samma åskådning, och att det skulle gå på det sättet, som herr Hederstierna skrivit i sin reservation, att det kanske skulle ligga en döende människa full av oro, att hans efterlevande mot hans egen bestämda önskan skulle handla så, att de skulle välja en annan form för begravningen än den han själv skulle åstundat, det tror icke jag. Det kan icke förekomma. Men även om en sådan oro skulle förekomma, så kan detta lika väl bli fallet, i händelse man icke skulle så lagstifta på området, som vi nu

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

vilja göra. Jag vill inte trötta herrarna med exempel, men den där oron, som jag icke tror kommer att förefinnas, den kan lika lätt inträda under andra förhållanden eller under de förhållanden, som herr Hederstierna vill ordna saken på.

I de aktstycken, som här föreligga, har det ju också mycket ordats om vilka som skola vara närmast till att göra denna framställning: om man skall skriva »de närmaste efterlevande» eller »närmaste anhöriga» med det tillägg, som propositionen har, »eller dem, som eljest stodo den avlidne nära». Jag finner, att det varit mycket riktigt av regeringen att göra detta tillägg, ty det kan finnas sådana personer, som stått den döde nära och för vilka det ligger mycket närmare till hands att göra en sådan framställning än för dem, som skulle ha rätt till kvarlåtenskapen, men som kanske icke komma att visa sig, förrän det gäller att skifta arvet och först då uppträda. Och jag tror, att det är alldeles onödigt att för säkerhetens skull införa en bestämmelse om skriftlig försäkran från dessa anhöriga och efterlevande. Ty är det verkligen så, att de ha panna att gå emot den avlidnes önskan, så tror jag inte de genera sig för att lämna skriftlig försäkran att det överensstämmer med antingen hans uttalande eller hans hysta önskan, att det skulle ske på det sättet. Det tror jag inte de skulle rygga tillbaka för.

Den detalj, som ytterligare är vidrörd, skall jag icke nu ingå på. Den är utförligt behandlad av departementschefen och det står refererat på sista sidan i utskottsutlåtandet, så jag kan hänvisa till det. Jag ber således, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottsförslaget.

**Herr Ekman, Karl Johan:** Herr talman, mina herrar! Om denna fråga skall kunna lösas utan bitter strid, så tror jag, att det är nödvändigt, att man undviker att begagna sådana uttryck som den närmast föregående ärade talaren yss begagnade om ämbetsmän, som fullgöra sin plikt.

Jag har en viss rätt att uttala mig i denna fråga, därför att den kommitté, som förberedde frågans framförande, tillsattes på grund av en av mig väckt motion. Det var en motion, som jag väckte vid riksdagen 1909, om rätt till fritt utträde ur kyrkan. I denna motion påpekade jag sammanhanget mellan denna rätt till fritt utträde ur kyrkan och den föreliggande frågan om rätt till borgerlig begravning samt frågan om skattskyldigheten för de utträdde till kyrkliga ändamål. Jag menar nämligen, att en konsekvens av det fria utträdet ur statskyrkan blir, att borgerlig begravning måste tillåtas och likaså att skattskyldigheten till kyrkliga ändamål upphäves för dem, som utträtt. Om man således, såsom stundom sker, vill påstå, att dessa, som icke vilja tillhöra kyrkan men som nu till följd av lagens bestämmelser nödgas formellt stå kvar inom densamma, skulle ha någon rätt till kyrkorna därför att de ännu betala skatt till kyrkliga ändamål, så vill jag framhålla, att denna fråga icke här kan spela in. Ty min mening är, att dessa frågor skola ordnas i ett sammanhang, att således skattefrihet skall medgivas, då man medgiver rätt till fritt utträde ur kyrkan och rätt till borgerlig begravning.

Den kommitté, som sysselsatte sig med dessa frågor, erkände också deras sammanhang. Jag talade flera gånger med professor Kjellberg, som var ordförande i denna kommitté, och han erkände detta tillfullo; men han erkände också, att dessa frågor lösning i ett sammanhang vore synnerligen svår. När han sedan gick bort och kommittén blev utan hans ledning, förlorade kommittén också möjligheten, kan man kanske säga, att upptaga frågorna till lösning i ett sådant vidare sammanhang. Hela resultatet av denna kommittés mångåriga arbete var en enda paragraf om borgerlig begravning, av vilken regeringen nu sökt göra det bästa möjliga.

Jag medgiver således för min del det berättigade i den borgerliga begrav-



ningen för dem som icke vilja begagna sig av kyrkans ordning. Men jag fasthåller också, att de frågor, om vilka jag nu talat, böra lösas i ett sammanhang, ty eljest invecklar man sig i svårigheter, som äro så gott som olösliga. Redan däri föreligger således enligt min mening ett skäl till avslag på den kungl. propositionen. Emellertid ligger nog frågan nu icke till på det sättet, utan det blir väl så, att om riksdagen i år icke skulle stanna för Kungl. Maj:ts förslag, så kommer frågan om den borgerliga begravningen separat fram ett annat år och peckar på lösning.

Vad som nu gör spörsmålet så svårt är det, att det finnes två rakt motsatta riktningar, som stå på mer eller mindre avstånd från statskyrkan och som här vilja ha sina intressen tillgodosedda. Den ena riktningen företrädes av de frireligiösa, som ju i kristligt avseende stå på samma grund som kyrkan, men som skilja sig från statskyrkan mest i fråga om den yttre församlingsformen. Den andra riktningen representeras av dessa icke kristna, som alldeles icke vilja veta av kyrka och kristendomen. De frireligiösa vilja, såsom den förste ärade talaren framhöll, icke alltid så gärna, att prästen skall förrätta jordfästningen, då de hela sitt liv förut icke ha anlitat honom, utan sin egen predikant eller församlingsföreståndare. Det kan man finna ganska naturligt, och det tycktes ju också den förste ärade talaren anse, att döma av hans yttrande. Den frikyrkliga begravningen är dock en kristlig akt. Om den får ske — i ungefärlig överensstämmelse med vad som är stadgat för begravning inom statskyrkan — av deras egna predikanter eller församlingsföreståndare, så vet jag icke, att man skulle kunna ha något emot, att kyrkorna för sådant ändamål upplätas. Det sker ju dock för ett kristligt ändamål av precis samma art som det, för vilket kyrkorna upplätas till statskyrkans egna medlemmar. Det är nödvändigt, att man försöker åstadkomma ett samförstånd och ett närmande mellan statskyrkan och de henne närstående mera fria kristna samfunden; och jag skulle tro, att de frireligiösa å sin sida alldeles icke skulle vägra att upplåta ett sitt missionshus till en begravning, som förrättades av präst enligt svenska kyrkans ordning. Då vore det väl ganska besynnerligt, om svenska statskyrkan skulle neka, om det behövdes, att upplåta en sin kyrka till en kristlig begravning, förrättad av en frireligiös församlingsföreståndare. Jag kan icke fatta, att däri skulle ligga något obehörigt.

Den andra gruppen däremot, de icke kristna, de vilja icke veta av någon kristlig begravning. De ha vänt kyrkan och kristendomen ryggen. Det är ju ganska egendomligt, att när de gjort så, de ändå skola pretendera att få begagna de kristna kyrkorna för sina ändamål. Det stämmer alldeles icke överens med den ställning de i övrigt intagit gent emot kyrkan. Jag tycker att det är en futtig synpunkt att för en lumpen lokalfråga försöka tränga in på det kyrkliga området, där de alls icke ha något att göra, med vilket de icke i något avseende eljest vilja ha något gemensamt. Det ligger något mothjudande i detta sätt att försöka tränga sig på.

Nå, nu har Kungl. Maj:t i sitt förslag sammanfört dessa bägge utom eller vid sidan av kyrkan stående riktningar under en hatt. Dessa olika riktningar, som äro sinsemellan stridande, behandlas av Kungl. Maj:t på ett och samma sätt. Det är där, som svårigheten ligger. Gränsen har dragits så, att kyrkan för ingendera är tillåten, men den är ej heller förbjuden, utan det skulle bero på den enskilde prästen, om han i särskilda fall ville upplåta kyrkan eller icke. Enligt min mening hade gränsen bort dragas så, att man å ena sidan hade ställt de kristna, vare sig de tillhöra statskyrka eller frikyrka, och å andra sidan de icke kristna, som alldeles icke vilja veta av kyrka och kristendom. För de förra skulle kyrkorna vara öppna, för de senare icke.

När jag nu säger detta, vill jag genast betona, att det icke gäller den döde.

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

Kyrkan vägrar icke sin tjänst åt någon. Jag vågar påstå, att den högtidliga begravning, som för några dagar sedan förrättades i Storkyrkan, visar, att en begravning även av den som under livet stått främmande för kyrkan kan äga rum, utan att man å någondera sidan kan ha någonting att däremot invända — om jag nu håller mig till, vad som skedde i Storkyrkan.

Men om en borgerlig begravning under *borgerliga former* skulle tillåtas i kyrkan, blir det en helt annan sak. Det har redan av herr Åkerman påpekats, att det kanske icke är så mycket enstaka uttryck eller handlingar, som därvid komma i betraktande, utan hela den anda, som där gör sig gällande. Den är stridande mot kyrkans anda.

För övrigt, vem kan garantera, att intet otillbörligt förekommer uti kyrkan. Jag har nyss nämnt, att, enligt min mening, Hjalmar Brantings begravning var allvarlig, storartad, gripande, men likaväl måste jag erinra, att — icke i kyrkan — men väl ute på kyrkogården förekom sådant, som icke hade bort förekomma. Där yttrades av en talare, för att nu taga ett exempel, följande: »arbetarklassens kultur tillåter ingen messiasdyrkan, men vägrar icke sitt fulla erkännande av stormäns dåd». Ett sådant åberopande av arbetarklassens kultur gentemot kristendomen är dock ett hån; och jag är viss om, att ifall ett sådant yttrande hade fällts i Storkyrkan, skulle det av många ha uppfattats som en hädelse.

Men jag undrar — i fall redan då borgerlig begravning varit tillåten och pastor primarius hade tillfrågats, om begravningen finge äga rum i Storkyrkan — om han då kunnat säga nej. Jag tror det icke. Han hade givetvis åberopat sig på lagen och sagt: här får naturligtvis intet anstötligt förekomma, det är förutsättningen. Men ändå: talaren, som fällde dessa ord vid graven, kanske icke ansåg dem vara stötande. Vem kan garantera, att icke sådant förekommer?

Här är icke fråga om annat än att göra full rättvisa åt var och en. Jag medgiver åt dem, som ställt sig utanför kyrkan, borgerlig begravning, det är en gård av rättvisa åt dem. Jag medgiver åt frikyrkliga, som vilja ha kristlig begravning, att kyrkan upplåtes åt dem, det är en gård av rättvisa; men jag måste också hemställa, om icke samma rättvisa kräver, att åt kyrkoförsamlingarna deras kyrkor bibehållas oförkränkta. Ett simpelt, tarvligt lokalbehov får väl icke kränka en så i människans väsen djupt ingripande rätt som den att få behålla sina helgedomar oskändade.

Jag vill påpeka i detta sammanhang, att den borgerliga begravningen innebär någonting helt nytt, helt annat än som förut i allmänhet förekommit. Som herrarna veta, förekommer vid en begravning inom svenska kyrkan av svenska kyrkans medlemmar uti kyrkan i regeln och enligt gällande föreskrifter aldrig något annat än den kyrkliga begravningsritualen. Det är en kyrklig akt, en religiös akt, där endast prästen fungerar, och ingen annan äger uttala sig vid kistan uti kyrkan. Sedan, när man kommit ut till den öppnade graven, står det anhöriga, vänner och andra fritt att uttala, vad de ha på hjärtat; och jag har förvissat mig om, att de frikyrkliga uppfatta begravningen på samma sätt, om kyrkan skulle öppnas för deras räkning. De skulle i kyrkan endast förrätta den religiösa akten, och om sedan vänner och anhöriga hade något att anföra, så skulle det sägas ute vid graven. Men helt annorlunda skulle det bli, om kyrkan, vilket eventuellt kan bli en följd av ett antagande av Kungl. Maj:ts förslag, skulle upplåtas för borgerlig begravning. Vad skulle det betyda? Dessa icke kristna, de ha ingen religiös ritual, de ha icke, så vitt jag vet, ens tänkt sig något slags ritual; utan det är vad de närmast anhöriga, bekanta och meningsfränder kunna komma att säga, som för dem utgör högtidligheten.

Jag har någon kännedom om borgerliga begravningar i Tyskland. Huru det är för närvarande vet jag icke. Men förr var det så, att på Hamburgs kyrkogård, som ligger långt utanför staden, funnos särskilda begravningskapell, ja icke riktiga kapell, där funnos icke kristna symboler, icke kors eller altare, det var rundbyggnader i form av kapell. Sådana funnos 5 stycken på kyrkogården. Där sattes kistan in på sin ställning i mitten av kapellet, där samlas begravningsgästerna, och där förrättas den kristliga ritualen, när sådant förekommer. Men när borgerlig begravning förekommer i kapellen, sker ingenting annat än att en vaktmästare eller annan person säger: låtom oss bedja, det är han ålagd att säga. Huvudena blottas, och man står tyst ett ögonblick, sedan ordnas processionen, kistan lyftes upp, och hela liktåget går ut på kyrkogården. Där ute hålles tal och där ute äger högtidligheten rum; men i kapellet äger ingenting annat rum än det som nyss nämnts.

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Nu frågar jag: är det meningen att kyrkorna skola upplåtas endast för detta; endast för att man skall stå tyst en stund, därefter upplyfta kistan och bära ut den? Det är nog icke meningen. Det händer, att kyrkorna stå på rätt så avsevärt avstånd från själva begravningsplatsen. Skall man upplåta kyrkorna bara för att gå den långa vägen dit och tillbaka och där stå tyst ett ögonblick, under det att alla anföranden skola hållas vid den öppna graven; eller är det meningen att dessa tal — kanske till och med politiska agitationstal — skola förekomma inuti kyrkan? Då skulle dessa icke kristna inom den kristna kyrkan tillåtas vad icke ens för den kristna församlingens egna medlemmar plägar vara tillåtet.

Det förvånar mig mycket, att icke första lagutskottet med ett enda ord omnämnt denna sak. Jag förstår icke, att de kunnat blunda på detta sätt. Vad är meningen? Skall allt detta, som icke ens är tillåtet för kyrkans egna medlemmar i deras egna kyrkor, tillåtas de icke kristna, då ber jag få fråga, ifall man verkligt har mod att rösta för förslaget?

Enligt min mening är lagen av den beskaffenhet, att den bör underkastas en omarbetning. Jag tror, att frågan kan lösas på ett sätt, som giver rättvisa åt alla, men i så fall fordras en omarbetning av lagen i sådant syfte, att kyrkan må kunna upplåtas till kristna begravningar, vare sig statskyrkliga eller frikyrkliga, men att de skola fredas för olämplig agitation. Sådant kan icke förekommas endast genom ett vagt uttryck i lagen därom, att intet anstötligt vid begravningen får förekomma.

Mitt yrkande är sålunda, herr greve och talman, avslag på hela det ifrågasvarande lagförslaget.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Meningsutbytet har här kommit att röra sig om två särskilda punkter.

Beträffande den ena, rätten att erhålla borgerlig begravning, erkände den förste ärade talaren det berättigade i själva principen, men han ansåg, att denna princip bäst tillgodosåges därigenom, att rätten till borgerlig begravning begränsades till endast sådana fall då den avlidne skriftligen förordnat därom. Jag tror emellertid, att om man drager gränsen så snävt, man icke kommer att vinna vad som åsyftas och önskas. Regeln torde bliva, att en person icke tänker på att meddela ett formligt förordnande angående huru det skall förfaras vid hans fränfalle.

Men även om man ställer sig på samma ståndpunkt som de övriga reservanterna i denna del, nämligen att medgiva borgerlig begravning i händelse av skriftlig förklaring av de närmast efterlevande, att sådan begravning överensstämmer med den avlidnes uttalade önskan, så tror jag ändock, att man icke når fram till den princip, som vi äro ense om är den rätta. Jag tror, att det

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

blir mycket liten risk för, att de efterlevande skola vilja gå i direkt strid mot, vad de trots vara den avlidnes intentioner. Tvärtom förde de i de ojämförligt flesta fallen komma att med den mest noggranna pietet söka fullgöra, vad de tro skulle överensstämma med den avlidnes önskan. De kunna nog därvid i regeln lätt säga sig vad denna skulle varit, däremot skulle det vara vida svårare för dem att säga huruvida det finnes en uttrycklig förklaring i ämnet. Det skulle vålla tvekan att avgöra huruvida, vad den avlidne yttrade den eller den gången, vore att förstå som en uttrycklig förklaring eller icke. Man skulle ofta nog ställa de efterlevande i ett pinsamt konfliktläge mellan att å ena sidan söka fullgöra den avlidnes verkliga önskan och å andra sidan att icke giva en förklaring, som *till ordalagen* icke vore sann och riktig.

Vad angår den andra sakfrågan, nämligen rätten att begagna kyrkor för jordfästningar, som icke skedde i svenska kyrkans ordning, så ville den förste ärade talaren, om jag fattade honom rätt, göra gällande, att det skulle finnas något slags motsättning i sak mellan mig och lagrådet. Under hand har jag sedan hört, att detta icke varit hans mening, och då är det onödigt att längre stanna därvid, utan vill jag endast erinra, att lagrådet uttryckligen förklarat båda formuleringarna innebära i sak detsamma.

Vad angår själva sakfrågan i denna del, så fälldes av den förste ärade talaren ett yttrande av ungefär det innehåll, att man genom regeringsförslaget berövade kyrkan förfoganderätten över kyrkliga lokaler. Detta är dock icke riktigt. För närvarande finnes det rätt för vederbörande pastor att upplåta kyrkolokal för vare sig det ena eller det andra ändamålet, och vad genom propositionen här har föreslagits, det är endast, att man icke skall göra någon rubbning i denna rätt, att man icke skall göra någon obligatorisk stängning av kyrkorna.

Den siste ärade talaren gjorde gällande, att man kunde befara förekomsten av olämpliga tal. Jag vill erinra honom om, att redan nu förekommer, att vid kyrkliga begravningar hålles tal inuti kyrkan av anhöriga eller andra personer. Det nya är endast det, att själva den kyrkliga ceremonien uteblir. Här blir emellertid icke, såsom den siste talaren antydde, fråga om ett »inträngande» i kyrkan med profana akter. Jag tror nämligen, att det kommer att bli mycket sällan som en begravning inne i kyrkan kommer att ifrågasättas av de efterlevande, där denna begravning skulle genom sitt innehåll eller på annat sätt kunna kränka någon medlem av kyrkan. Jag tror, att dessa konflikthanledningar endast äro teoretiska farhågor, som icke ha någon verklig grund.

Herr Rogberg sade, att prästerskapet behövde en författning, en bestämmelse att gå efter och att man icke borde överlämna prövningen åt dem till följd av de svårigheter, detta skulle medföra. Ja, vill man beakta den synpunkten, tror jag icke att man gärna kan gå den väg, som ifrågasatts av en annan reservant, nämligen kyrkas upplåtande, då ingen annan tjänlig lokal finnes. Därigenom skulle kunna uppkomma många och betydligt svårare konflikter. När skall man sålunda anse, att annan lämplig lokal icke finnes? När är avståndet från kyrkan sådant, att det kan motivera kyrkans upplåtande eller en vägran därtill? Jag tror icke, att man behöver lagstifta vare sig i den ena eller den andra riktningen. Jag har i andra kammaren, som nu håller på att fatta beslut i ämnet, framhållit, att det här under normala förhållanden gäller fall, när människorna äro minst av allt hågade att uppväcka strider och då de mest önska att visa ett pietetsfullt och lojalt uppträdande. Vi ha hittills kunnat reda oss utan bestämmelser ifråga om kyrkas upplåtande, vi ha hittills kunnat reda oss ifråga om tidpunkten för borgerlig begravning i den mån sådan redan nu fått äga rum, vi ha hittills rett oss utan några bestämmelser angående gravvårds utseende och inskriptioner o. s. v. Jag tror.

att det kommer att gå lika bra i framtiden. Man bör icke linjera upp detalj-föreskrifter, där sannolikt inga sådana behövas utan saken ändock kommer att ordna sig genom ömsesidig förståelse och ömsesidigt tillmötesgående.

Jag vädjar till kammaren att bifalla utskottets hemställan.

*Ang. utsträckt rätt till s. k. borgerlig begravning.*  
(Forts.)

**Herr Lyberg:** Då jag, herr talman, på några punkter låtit anteckna en avvikande mening från utskottets tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag alldeles oförändrat, betyder det inte, att jag i något avseende velat taga avstånd från det *syfte* Kungl. Maj:ts förslag vill vinna, att jag velat i mindre omfattning än lagförslaget avser giva möjlighet åt medlemmar av svenska kyrkan att erhålla så kallad borgerlig begravning. Såvitt jag förstår, utgör vad som föreslås ett väl motiverat, försiktigt steg på vägen till vidgad religionsfrihet inom den svenska statskyrkans ram. Då herr Ekman nyss yrkade avslag på det hela, kan jag därför gentemot honom inskränka mig till att erinra om, att dock samtliga domkapitel, kanske så när som på ett, förordat, att lagstiftning i ämnet skulle ävägabringas.

Men nästan lika viktigt som att detta steg mot vidgad religionsfrihet tages, nästan lika viktigt förefaller det mig vara, att lagen giver *klarhet*, att den icke giver alltför fritt spelrum åt växlande tillämpning allt efter den lagen tillämpandes egen subjektiva mening. Jag vill gentemot herr justitieministern säga, att detta, som ju är viktigt i fråga om all lagstiftning, framför allt är viktigt, då det gäller lagstiftning på ett så ömtåligt område som det ifrågavarande, där religiösa åskådningar starkt bryta sig mot varandra och där omdömet icke ledes så mycket av kallt tänkande som av känsla och tro. Jag vill gentemot justitieministern säga, att pinsamma uppträden och våldsamma meningsskiften av det slag, som icke sällan förekommit och föranletts av olika religiösa uppfattningar, giva oss en rätt god erfarenhet om behovet av sådan klarhet. Häftiga strider av det slag, som icke sällan utkämpats om människors stoft och som någon gång till och med dragits inför justitieombudsmannens prövning, bör den nya lagen såvitt möjligt förebygga.

Mina yrkanden ha sålunda tillkommit, icke för att begränsa den föreslagna lagstiftningens räckvidd, snarare då tvärtom, utan för att erhålla någorlunda uttömmande bestämmelser eller riktlinjer vid tillämpningen av den nya lagens föreskrifter.

I avgivna yttranden över de sakkunnigas förslag, som ligger till grund för regeringens förslag, ha de kyrkliga myndigheterna och prästerna enstämmigt uppställt krav på klarhet, och då ju dessa äro de närmaste att bära ansvaret för lagens tillämpning, är det givet, att dessa erinringar, dessa krav äro värda all hänsyn. Men även för dem, som i regel närmast beröras av lagens tillämpning, de frikyrkliga, är det av stort intresse, att lagen giver klarhet. Och slutligen är det påtagligt, att det är ett samhällsintresse, att split och tvister på området icke förekomma.

Vad nu först angår förutsättningarna för att borgerlig begravning må äga rum, är det ju naturligtvis så, att, om man följer den förste ärade talarens linje, man när all önskvärd klarhet d. v. s. om man fasthåller vid, att för borgerlig begravning skall fordras *skriftligt* förordnande av den döde. Men är det ändå icke att taga tillbaka med den ena handen vad man givit med den andra? Det är en gång så, att vi människor icke äro så snara med att förordna om — vare sig muntligt eller skriftligt — huru i det ena eller andra avseendet skall förfaras efter vår död. För övrigt, en människa, som levat kanske hela sitt liv under faktisk anslutning till en viss religiös eller kanske antireligiös åskådning och som vet, att hans anhöriga därom äga kännedom, tänker sig naturligtvis icke annat än att dessa anhöriga skola ordna med hans begravning därefter. Han tänker sig knappast, att lagen härför fordrar ett uttryckligt för-

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

ordnande av honom. Också ha varken Kungl. Maj:t eller någon av de sakkunniga, på vars betänkande Kungl. Maj:ts förslag är byggt, eller ens, i allmänhet åtminstone, prästerna och de kyrkliga myndigheterna velat följa en så rigorös linje.

Men när lagförslaget säger, att, ehuru icke skriftligt förordnande meddelats av den döde, borgerlig begravning ändock skall äga rum, då den avlidnes »närmaste anhöriga eller de, som eljest under hans livstid stodo honom nära», begära det, så inbjuder detta till konflikter. För det första därför, att formuleringen onekligen giver vederbörande kyrkliga myndigheter fog för den tolkningen, att det fordras, att, när *flera* lika närskylda äro närmaste efterlevande, *alla* skola deltaga i denna begäran. Således om en av dem ställer sig passiv eller är så långt borta, att hans medverkan icke kan åvägbringas, skulle den borgerliga begravningen vara omöjliggjord. Och vidare kan bestämmelsen om närmaste anhöriga och eljest närstående medföra olösliga motsättningar mellan dessa två kategorier. Om exempelvis den avlidnes moder, som är med den avlidne närmast besläktad, yrkar på borgerlig begravning, men hans trolovade opponerar däremot, uppstår frågan: Skall modern eller den trolovade hava vitsord? Spörsmålet har framkastats inom utskottet.

Min reservation — liksom den Rogbergska och liksom även motioner både från prästerligt håll och från herrar Olsson och Pauli — vill fastslå, att sådan samfärd positiv begäran *icke* är behöfelig, utan att det skall vara tillräckligt, om en av två eller flera lika närskylda, som äro närmast anhöriga, begära detta, men att, *om* någon av de övriga uppträder och hos vederbörande kyrkoherde inlägger gensaga mot den eller de andras uppgifter, att borgerlig begravning ej skulle stå i strid med den avlidnes önskan, frågan om borgerlig begravning då måste förfalla. När den döde tillhört svenska kyrkan, är det oundgängligt, att, vid sålunda till *uttryck* komma olika meningar bland de efterlevande, jordfästning sker i svenska kyrkans ordning.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att herr Rogberg, då han nyss avsåg att citera *sin* reservation, använde uttrycket »den avlidnes hysta önskan». Det uttrycket återfinnes emellertid i min reservation, men i herr Rogbergs säges: »den avlidnes uttryckta önskan». I övrigt ligga den Rogbergska reservationen och min mycket nära varandra. Vi ha bägge sökt genom vår formulering åstadkomma, utöver vad jag nyss antydde, även att man undgår eventuell konkurrens mellan närmast anhöriga och eljest närstående, detta genom att överlämna bestämmanderätten helt och hållet till närmaste efterlevande, d. v. s. till dem som stå i närmaste skyldskap till den döde. Skillnaden mellan min och herr Rogbergs reservation är — som han antydde — dels att jag ej fordrar *skriftligt* intyg om den avlidnes önskan, vilket ju emellertid kan anses vara av mindre betydelse, men dels att jag ej önskar den positiva formuleringen. d. v. s. att vederbörande skall intyga, att borgerlig begravning står i överensstämmelse med den dödes önskan, utan intyg om, att sådan begravning ej skulle strida mot hans önskan. Men framför allt synes mig för strängt kravet på att den döde formligen skall ha *uttryckt* sin önskan. Det bör vara nog, om de närmaste intyga, att borgerlig begravning icke står i strid med hans *hysta* önskan.

Jag får tillägga, att den formulering, jag föreslagit, nära ansluter sig till de sakkunnigas på denna punkt. Enligt de sakkunnigas förslag skulle nämligen för sådant fall, varom det är fråga, d. v. s. då skriftligt förordnande icke lämnats av den döde, han ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då, såsom det heter, »det av de närmast efterlevande begäres; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagandet, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan». Skillnaden mellan sakkunnigeförslaget och mitt är i sak endast den, att denna särskilda

anledning, varå hänsyftas i de sakkunnigas lagtext och som enligt de sakkunnigas *motivering* närmast avsåg just skiljaktiga uppfattningar hos de efterlevande, skulle direkt angivas i själva lagtexten.

Vad så angår frågan om upplåtande av kyrka för jordfästningsakt utanför svenska kyrkans ordning, så medger jag gärna, att det kan synas principiellt alldeles följdriktigt, att sådan begravning, som på sätt och vis tager avstånd från svenska kyrkans ritual, blir helt och hållet utomkyrklig. Men då man icke med rätt kan säga, att den svenska kyrkans helgedöm vanhelgas eller eljest tager skada genom en sådan jordfästningsakt, förutsatt att den förrättas på sätt lagen säger, d. v. s. förrättas med beaktande av förrättningens helgd och allvarliga innebörd, så kommer onekligen ståndpunkten, generellt förbud mot användande av kyrka i sådant fall, att te sig som något omedgörligt eller i allt fall mycket orättvist mot dem som ju dock i regel ha deltagit i kyrkans byggnad och underhåll — omedgörligt och orättvist under vissa förhållanden, nämligen för det fall att gravkapell eller annat för ändamålet tjänligt rum icke finnes vid eller i närheten av begravningsplatsen. Om t. ex. i begravningsföljet finnas sjuklingar, som skulle taga skada av en jordfästningsceremoni under bar himmel, eller om det är så, att väderleksförhållandena eller de klimatiska förhållandena på platsen över huvud äro sådana, att ej gärna begravningshögtidligheter kunna förekomma under bar himmel, komme förbudet att verka såsom en onödig hårdhet.

Mot att lämna frågan om kyrkans användande helt och hållet öppen, såsom lagförslaget gör, hava ju samtliga Sveriges domkapitel med, praktiskt taget åtminstone, fullständig enighet inom vart och ett av dem bestämt uttalat sig. Jag kan icke hjälpa, att jag tror, att det är alltför antagligt, att, om frågan på det sättet lämnas öppen, oppositionen mot lagförslaget icke kommer att stanna av, utan att man av, såsom jag tycker, rätt förklarliga skäl söker hindra lagens slutliga genomförande. Det har på grund härav och av i och för sig fullgiltiga skäl, syns mig bättre, att man i själva lagen uttryckligen stadgar, att då tjänligt rum icke är tillgängligt, kyrkan *skall* upplåtas.

Det är alldeles riktigt vad justitieministern säger eller, att det kan uppkomma en del fall, då det är svårt att pröva vad som menas med »tjänligt» och »tillgängligt» rum; därom kunna naturligtvis uppkomma olika meningar. Men man rör sig dock med faktiska förhållanden och låter icke allt bero på vad den ene eller den andre tycker. Jag kan ej se, att det är riktigt att bara hänvisa till toleransen, att hoppas på att sådana frågor lösas i »toleransens tecken», och detta därför, att, såvitt jag förstår, här icke alltid blir fråga om tolerans eller icke tolerans. Om en prästman har den bestämda övertygelsen och den fasta tron, att kyrkans upplåtande för visst ändamål är ett vanhelgande eller åtminstone något ytterst förkastligt, får man icke förtänka honom, att han säger nej till framställningar därom. Det är under sådana förhållanden jag vågat i huvudsaklig överensstämmelse med den Olsson-Pauliska motionen reservera mig på sätt, jag nyss antydde. Som redan utskottets ärade ordförande påpekat, har jag icke tagit upp motionens mycket obestämbara uttryck med förbud mot förekomsten vid jordfästning av något för den kristna tron störande, utan ansett, att det vore tillräckligt, att man beträffande jordfästning har samma föreskrifter som beträffande begravning, nämligen att därvid ej får förekomma något som stör förrättningens helgd eller icke överensstämmer med densamma allvarliga innebörd.

Jag vill till sist erinra om att vad jag föreslagit angående kyrkas upplåtande har jag föreslagit såsom ett tillägg till 9 § i lagförslaget, där redan enligt Kungl. Maj:ts förslag intagits bestämmelser, som röra borgerlig begravning, och icke såsom ett tillägg till 3 §, som eljest över huvud handlar om kyrkas upplåtande och till vilket lagrum herr Hederstiernas reservation ansluter sig.

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Ett bifall till mitt yrkande i denna del förutsätter alltså i första hand bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om 3 §. Om sålunda 3 § bifalles i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, torde jag komma att vid behandlingen av 9 § yrka bifall till min nu senast avhandlade reservation.

Med avseende på den föredragna paragrafen har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

**Herr Norling:** Herr greve och talman! Visserligen finner jag det både önskvärt och naturligt, att lagbestämmelser skapas, som möjliggöra s. k. borgerlig begravning även i sådana fall, då den avlidne formellt varit ansluten till svenska kyrkan. Trots denna min principiella ståndpunkt kan jag dock endast med synnerlig tvekan och icke utan vissa reservationer avgiva min röst för det nu föreliggande utskottsforslaget, och jag har begärt ordet i syfte att med några få ord motivera denna min tvekan.

Jag kan först som sist säga, att min tvekan hänför sig så gott som enbart till bestämmelserna i paragraferna 3 och 8. Ifall man går till de sakkunnigas och vederbörande departementschefs uttalanden, finner man, att den ändrade lydelsen av § 3 närmast innebär ett försök att lagfästa något, som redan förmenas vara i viss mån en praxis. Det framhålles nämligen, att kyrkorna i en del fall torde ha upplåtits, när det gällt jordfästning enligt annan ritual än svenska kyrkans. Det påpekas uttryckligen, att någon förändrad praxis härutinnan egentligen icke avses med vad som nu föreslås. Om så verkligen är förhållandet, skulle det ju vara enklare att icke alls i detta sammanhang beröra denna tvistefråga om kyrkornas upplåtande. Man skulle i varje fall kunna helt och hållet undvika att beröra den i lagtexten för att överlåta åt utvecklingen att bygga vidare på denna redan existerande praxis.

I realiteten förhåller det sig dock så, att ett nytt moment tillkommit. Förut har över huvud icke någon jordfästning utan religiös prägel kunnat ifrågakomma, och under dessa förhållanden kunde frågan om kyrkornas upplåtande för jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning aldrig bli fullt så ömtålig som den med naturnödvändighet måste bli efter tillkomsten av den borgerliga begravningen i detta begrepps mest vidsträckta innebörd. Enligt min övertygelse hade det, såsom jag också nyss anmärkte, varit bäst, om denna stridsfråga kunnat lämnas alldeles åsido i detta sammanhang, och så kunde nog ha skett, ifall utgångspunkten för departementschefens argumentering verkligen varit fullt oomtvistlig. Nu visar det sig emellertid, att det faktiskt förefinnes tvekan med avseende på vad de nuvarande bestämmelserna medge eller icke medge. Vissa motionärer i frågan ha yrkat, att § 3 måtte bibehållas i sin nuvarande lydelse, och de förmena, att man däri har en bestämmelse, att kyrka må upplåtas endast för jordfästning i svenska kyrkans ordning. Till denna tolkning av den nuvarande paragrafens innebörd ha även vissa reservanter inom utskottet anslutit sig och de motivera sin från utskottsmajoriteten avvikande uppfattning med bl. a. det kategoriska påståendet, att våra församlingskyrkor måste anses tillhöra den svenska kyrkan. Här berör man en äganderättsfråga, som visst icke lär vara så lätt avfärdad, som de ärade reservanterna förmena. För min ringa del skulle jag knappast vilja sträcka mig längre än till det medgivandet, att kyrkorna, hur det än kan vara med äganderätten, disponeras av de svenska kyrkoförsamlingarna och av dem allena. Jag tror också, att reservanternas motivering på den punkten skulle varit minst lika stark, om de alldeles lämnat äganderättsfrågan åsido. Såsom de nu ha tillspetsat sin mening, är jag förhindrad att följa dem, även om jag annars skulle varit starkt benägen att göra det.

Innan jag lämnar § 3 för att också säga några ord om § 8, måste jag också påpeka, att formuleringen av § 3 i det kungl. förslaget förefaller mindre till-



fredsställande jämväl i ett avseende, som ej alls torde ha beaktats av utskottet; åtminstone framgår det icke alls av utskottsbetänkandet, att så skulle varit fallet. Det stadgas, att jordfästning skall verkställas »å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästningen anvisat». De sakkunniga ha emellertid påpekat, att man kan tänka sig missionshus, ordenshus och vissa andra lokaler som användbara rum, å vilka jordfästning kan verkställas. Detta överensstämmer väl ockå med den praxis, som på många håll redan har utbildats. Icke minst när det gäller jordfästning utan religiös prägel, kan det väl antagas, att man i många fall skulle vilja förlägga ceremonien just till endera av dylika lokaler eller också till den avlidnes hem. Nu är det ju naturligt, att en lag kan tillämpas på mer än ett sätt, och man får ju hoppas, att särskilt denna lag skall tillämpas på ett förståndigt sätt, men det kan förekomma att lokala myndigheter påfordra en rigorös tillämpning, och då skapar denna paragrafs formulering möjlighet till trakasseri och tvister i det oändliga. Det hade varit bättre, om andra stycket i paragrafen fått helt och hållet utgå, ty lagstiftningen behöver knappast lägga sig i var en jordfästning skall verkställas, utöver vad som stadgas redan i paragrafens första stycke. Det skulle varit alldeles tillräckligt, om man nöjt sig med de bestämmelser, som ingå i första stycket.

Vad sedan beträffar § 8, som innehåller bestämmelser om förutsättningarna för begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, måste jag säga, att förslaget formulering endast helt ofullständigt har realiserat den uppfattning, till vilken såväl de sakkunniga som departementschefen anslutit sig, nämligen att den avlidnes önskan bör vara principiellt avgörande. Däremot måste jag erkänna, att denna uppfattning fullt ut realiserats i herr Hederstiernas reservation. Men å andra sidan kan man ju ej bortse från att vissa möjligheter till undantag från regeln böra medges, och några sådana möjligheter har herr Hederstierna uppenbarligen icke tänkt sig. Jag tvekar ej att påstå, att i utskottsförslaget ha de efterlevande tillerkänts en alldeles för vidstäckt initiativrätt, som till på köpet kan utnyttjas på ett föga tilltalande sätt. Det är riktigt, såsom åskilliga föregående talare också påpekat, att hela denna sak är mycket ömtåligt och att det är svårt att formulera en bestämmelse, som fullt ut täcker det syfte, man vill vinna, men icke ger utrymme åt ett anstötligt godtycke. Såvitt jag förstår, måste dock erkännas, att herr Lyberg i sin reservation på denna punkt har givit en formulering, som åtminstone har den fördelen, att den klarare än Kungl. Maj:ts förslag uttrycker det som enligt allas mening bör vara det principiellt bestämmande.

Jag kommer därför, herr talman, att på denna punkt rösta för herr Lybergs reservation.

**Herr Bergqvist:** Herr greve och talman! Frågan har redan under diskussionen så grundligt dryftats, att det ej torde vara mycket att tillägga utöver vad som redan från olika håll är sagt. Jag skall därför icke gå så djupt in i ämnet, men jag anser mig dock böra yttra några ord.

Då frågan om borgerlig jordfästning tidigare förekommit i riksdagen, har jag uttalat, att såvitt jag kunnat finna, kravet på sådan jordfästning icke är mycket utbrett i landet, utan att det mera är enstaka röster, som höjt sig till förmån för denna reform. Jag har i det fallet inte nu heller kommit till någon annan uppfattning, när jag åtminstone inom det verksamhetsområde, som är mig anvisat, icke har förspört någon strävan efter en reform i detta avseende. Jag uttalade också 1917, då frågan här behandlades, den uppfattningen, att frågan om jordfästning i annan ordning än efter svenska kyrkans ritual borde lösas i samband med frågan om rätt till utträde ur svenska kyrkan utan att behöva uppgiva något främmande trossamfund, och jag är fortfarande övertygad om

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

att det hade varit lyckligast, om frågan kunnat lösas i detta större sammanhang. Emellertid har ju nu hela denna fråga om underlättat utträde ur svenska kyrkan tills vidare skjutits åt sidan och det torde komma att ännu en följd av år stå kvar ett moment av tvång i fråga om denna rätt. Under sådana förhållanden kan jag icke neka till att det finns fog för att man nu lättar på det jordfästningstvång, som hittills ägt rum i kyrkan.

De kyrkliga myndigheter, som yttrat sig i saken, ha också kommit till den uppfattningen, att man från kyrkans sida ej bör motsätta sig en ändring i jordfästningslagen i sådant syfte, och för min del skall jag be att få hänvisa till det uttalande, som finnes bifogat den kungl. propositionen från Luleå domkapitel, ett uttalande, som jag själv skrivit, och där jag framlagt min uppfattning om frågans nuvarande läge. Vi ha sålunda enligt min uppfattning kommit till den punkt, att vi nog måste företaga frågan till ett positivt avgörande, och då jag nu har läst vad som förekommit under den förberedande behandlingen dels inom den s. k. religionsfrihetskommittén och dels i beredningen hos Kungl. Maj:t, så vill jag säga, att det har gjort ett gott intryck på mig, att frågan har behandlats med den takt och pietet, som skett. Jag skulle icke vara uppriktig, om jag icke gäve detta erkännande här i samband med frågans handläggning i riksdagen. Det har visats mycken hänsyn mot kyrkan och dess uppfattning, en sak för vilken jag håller såväl religionsfrihetskommittén som också Kungl. Maj:t räkning. Att det oaktat detta finnes vissa punkter, där jag icke kunnat ansluta mig till den kungl. propositionen, skall icke förringa detta erkännande, men jag har sökt att på sakliga grunder bedöma frågan, och då har jag kommit till de avvikelser, som äro framlagda eller uttalade i den motion, som jag framburit här i kammaren.

Det gäller nu först och främst, för att gå i logisk ordning, frågan om förut-sättningarna för rätt till begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning för medlem av svenska kyrkan. Jag kan icke neka till att den ståndpunkt, som av herr Hederstierna uttalats i hans reservation, synes mig klarast, ty detta stadgande om att en person i livstiden skriftligen uttalat sig för att han vill begravas utan jordfästning i kyrkans ordning, det är klart och redigt och behöver icke föranleda något tvivel eller några konflikter på något håll. Det hade varit önskvärt, enligt min uppfattning, om man kunnat stanna vid detta. Men jag kan å andra sidan icke neka till, vad som här under diskussionen framhållits, att det ju ofta inträffar, att personer icke precis skriftligen komma att fixera, vilka önsknings de kunna hava såsom sin yttersta vilja, och därför kan det och bör det också finnas möjlighet att på annat sätt kunna verifiera, att en person haft en viss önskan. Detta kan ju ske genom de efterlevande. Beträffande frågan, vilka dessa skola vara, har dels uttalats, att det bör vara de »närmast efterlevande» — detta är religionsfrihetskommitténs förslag — och dels av Kungl. Maj:t föreslagits, att det skall vara »den avlidnes närmaste anhöriga» eller de, »som eljest stodo den avlidne nära». För min del kan jag icke biträda det av Kungl. Maj:t i förevarande avseende framlagda förslaget, därför att, när prästen skall avgöra, huruvida borgerlig begravning må tillåtas eller icke, det blir synnerligen svårt för honom att kunna bestämma, vilka som stått den avlidne nära. Det kan ju ha varit olika personer under olika perioder av hans liv, och kanske de, som i det sista stodo honom närmast, endast helt kort tid stått i denna ställning till den avlidne. Däremot kan prästen avgöra, vilka de närmast efterlevande äro, genom att se efter i kyrkoböckerna, där han har släktskapsförhållandena upptecknade. För min del måste jag därför hålla på att man skall begränsa detta till att gälla endast »den avlidnes närmaste efterlevande».

Sedan kommer jag till frågan om vad dessa skola intyga för att borgerlig begravning skall kunna tillåtas. Det har föreslagits åtskilliga formuleringar i det avseddet, men för min del måste jag hålla på att det måste vara ett betygande

av att det varit den avlidnes uttalade önskan att begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, och det är också, enligt min uppfattning, nödvändigt, att detta intyg avgives skriftligen, ty när prästen skall avgöra saken, bör han hava ett papper i sitt arkiv, som håller honom ryggen fri mot alla invändningar och efterräkningar, från vilket håll de än må komma. En ämbetshandling av sådan vikt som denna bör icke äga rum, utan att det finns ett skriftligt dokument, på vilket prästen kan grunda sitt beslut.

*Ang. utsträckt rätt till s. k. borgerlig begravning.*  
(Forts.)

Det talades av herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet om att de efterlevande skulle kunna komma i en pinsam ställning, om de skulle nödgas avgiva ett sådant intyg. Ja, det är möjligt, men jag vill säga, att ställningen och belägenheten för prästen, om han endast på en muntlig framställning skall avgöra, huruvida han skall tillåta borgerlig begravning eller icke, mången gång torde bliva lika pinsam, om icke ännu pinsammare. Jag måste därför fasthålla vid att de närmast efterlevande skola avgiva ett skriftligt intyg om att det varit den avlidnes uttryckta önskan att begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, och jag får således förklara min anslutning till den reservation, som av herrar af Ekenstam m. fl. fogats till utlåtandet.

Om jag sedan övergår till frågan om kyrkornas upplåtande, vill jag ju först och främst erkänna, att regeringen icke gjort någon framställning om att dessa nödvändigtvis skola upplåtas, ty denna fråga har lämnats därhän. Frågan, huruvida kyrkorummet skall upplåtas för borgerlig begravning eller icke, skulle, enligt den kungl. propositionen och enligt utskottets förslag, lösas på det sätt som hittills varit vanligt beträffande kyrkors upplåtande för olika ändamål. Nu finns det emellertid, som vi veta, ingen bestämd föreskrift om vem det är, som upplåter kyrkorna, men enligt praxis är det kyrkoherden, som anses hava denna rätt. Det skulle sålunda bliva han, som skulle i de särskilda fallen avgöra, huruvida kyrkan skall upplåtas eller icke. Det är detta, som för mig förefaller vara så ytterst betänkligt. Jag skulle gärna kunna inrymma, att det kan förekomma fall, då man icke skulle hava några betänkligheter emot att jordfästning även i annan ordning än efter svenska kyrkans ritual finge förekomma i kyrkan, men då jag ser denna fråga i dess helhet, måste jag säga mig, att det blir svårt att uppdraga gränsen och utvälja de undantagsfall då kyrkan må upplåtas. Det är därför, enligt min mening, mycket betänkligt att lägga ansvaret för att i förevarande hänseende öppna eller stänga kyrkan på prästen, enär detta skulle ställa honom i en synnerligen svår belägenhet. Han skulle så att säga komma mellan två eldar, å ena sidan skulle han, i fall han icke upplåter kyrkan, klandras av dem, som begärt dess upplåtande och, å andra sidan, därest han upplåter kyrkan, skulle han klandras av dem i församlingen, som ogilla detta. Dessutom är väl att befara, att det skulle komma en massa klagomål till biskop och domkapitel över huruvida den ena prästen handlat si och den andra så. Det skulle komma klagomål från än den ena och än den andra sidan, i ena fallet över att prästen varit för efterlåten och i andra fallet över att han varit för sträng. Att skapa ett sådant osäkerhetsförhållande, som säkerligen leder till ständiga konflikter, anser jag vara ytterst betänkligt. Därför måste jag hålla på att det skall vara fasta och klara rättsregler, efter vilka prästerskapet kan handla ifråga om kyrkornas upplåtande för här berörda ändamål. Det bör därför i lagen införas bestämmelse om att kyrkor icke må upplåtas för borgerlig jordfästning.

Det skulle för övrigt icke bliva lätt för prästen att kontrollera, vad som skulle förekomma vid en sådan begravning. Man skall komma ihåg, att det ju icke på något sätt är föreskrivet, hur en borgerlig begravning skall äga rum. Den kan ju ske i de individuella fallen på olika sätt, och det är nästan ogörligt för prästen att på förhand kunna övertyga sig om att ingenting vid jord-

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

fästningen skall förekomma, som strider emot förrättningens allvar och helgd. Därvidlag skulle han få en mycket delikat uppgift och ett svårt värv att utföra. Även om vederbörande försäkra, att de skola iakttaga all möjlig försiktighet och icke låta någonting störande komma sig till last, är det icke sagt, att de hava samma uppfattning som prästen och församlingens flertal om vad som är störande. Icke heller är det stadgat om någon påföljd, ifall de skulle överträda den föreskrift, som i lagen är given.

Jag tror icke heller, att det förefinnes något behov av att kyrkorummet upplåtes, ty, om jag nu tänker på de frireligiösa, hava de sina bönehus i alla församlingar så gott som. Tänker jag på andra grupper, t. ex. arbetargrupperna, så hava de sina lokaler i Folkets Hus, och det finns ju godtemplarhus, ordenshus och lokaler av olika slag, där sådana förrättningar kunna äga rum. Jag kan även framhålla att det på nästan varje kyrkogård finns ett gravkapell. Inom Luleå stift finns det åtminstone sådana gravkapell överallt på kyrkogårdarna, och jag förmodar, att det även i södra och mellersta Sverige är sörjt för att man skall kunna komma under tak på begravningsplatsen, när det är otjänligt väder. Jag finner därför icke heller behovet påkalla, att kyrkorummet upplåtes för sådant ändamål. Jag är visserligen tacksam för det stora förtroende, som uttalats till våra präster och deras omdöme, men jag fruktar, att det i alla fall mången gång skulle komma att leda till mycket tråkiga situationer, ifall man icke får en klar och säker rättsregel att gå efter i förevarande fall.

Herr Akerman framhöll, att man icke bör lösgöra en särskild liten detalj sådan som den om lagstiftning angående kyrkors upplåtande. Men den invändningen kan jag icke tillmäta så stor betydelse, ty det är ju något, som redan skett i § 3 av den föreslagna lagen, där redan ett par fall äro undantagna, nämligen de, som omnämnas i 5 och 6 §§.

Beträffande slutligen frågan om tid för jordfästning eller begravning enligt svenska kyrkans ordning, så är det givet, att det måste sörjas för att icke sådan begravning kommer att störa kyrkogudstjänsten eller övriga kyrkliga förrättningar. Det är icke lämpligt att till exempel en begravning förläggas till begravningsplatsen eller kyrkogården under tid då gudstjänst förekommer i kyrkan och det är icke heller lämpligt, att borgerlig begravning äger rum samtidigt med begravning eller jordfästning i svenska kyrkans ordning på samma kyrkogård. Därför bör en föreskrift om tiden och om bestämmandet av tiden också införas. I sådant avseende finns en reservation av herrar Hederstierna m. fl., till vilken jag ansluter mig.

Jag vill hoppas, att när denna lag är genomförd, den må kunna framträda i sådant skick, att den förebygger konflikter och befrämjar ett gott samförstånd mellan olika åskådningar inom landet. För min del känner jag stor glädje över det växande samförståndet mellan kyrkans folk och de frireligiösa. Jag kan icke heller underlåta att känna glädje över att det även bland dem, som stå på en religiöst neutral eller kanske irreligiös ståndpunkt, likväl finns mycken förståelse för kristendomen och kyrkan och dess kulturvärde för folket. Det är nödvändigt att vid all lagstiftning söka befrämja tillväxten av detta inbördes samförstånd i de frågor, som ju röra det viktigaste och det högsta i den mänskliga samlevnaden.

Jag skall vid de särskilda paragraferna komma med de yrkanden, som stå i överensstämmelse med vad jag nu anført. I den föredragna paragrafen har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställen.

Herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Efter att i nära sex timmar ha åhört en debatt i denna fråga i såväl andra kammaren som nu i denna har jag kommit underfund med att allt det myckna, som säges, alldeles för lätt leder bort ifrån de enkla och klara linjer, som kunna läggas vid bedömandet av den

fråga, som det här gäller. Det är närmast för att nu, innan kammaren går till votering, söka återföra tankarna just till dessa linjer, som jag begärt ordet.

Den, som först yttrade sig i medkammaren, förklarade, att den kungl. propositionen såväl som utskottets utlåtande inte alls gav svar på den fråga, som riksdagen en gång hade framställt, och det må ju vara sant. Det är nog så, att den som varit med om debatterna här i den fråga, som på sätt och vis givit sitt namn åt det, som nu är före, den märker ju detta granneligen. Men om också inte svaret gives direkt på frågan, så gives det i alla fall på den andemening, som låg i den fråga, som en gång ställdes. Ty utgångspunkten, som vi nu alla äro med om, det är ju den, att den dödes vilja i detta stycke skall respekteras. Har han levat i en omgivning, som är kyrklig, men i döden inte vill foga sig under de åskådningar om en människas begravning, som där röra sig, och har han gett uttryck åt sin vilja i den riktningen, då är det för alla klart, att detta skall respekteras. Har han levat i frikyrkliga eller andra kretsar, är saken lika klar. Det är således inte om detta, som vi tvista, utan vi tvista om en annan sak, nämligen den: hur vi skola kunna skapa garantier för att denna vilja verkligen och under alla omständigheter respekteras. Utan att man egentligen har sagt ut det här under debatterna, är det den saken, som tvisten gäller. Och detta kommer särskilt fram, om det skulle visa sig, att den avlidne inte lämnat något som helst skriftligt efter sig eller annars något, som är bevittnat. Det är då, som vi ha två ståndpunkter att räkna med. Vi ha dels den prästerliga ståndpunkten, om jag får kalla den så. Den säger: Finns det inte någonting skriftligt, skall den det gäller begravas kyrkligt. Den andra ståndpunkten tror jag man kan kalla för den frikyrkliga, och den säger: Finns det inte någonting skriftligt, då är det de anhöriga, som böra bestämma i saken. De sakkunniga, Kungl. Maj:t och utskottet ha gått på den linjen, men nu komma reservanterna och säga, att det räcker inte; det bringar ingen klarhet, och det är klarhet, som framför allt måste till just nu. Det är svårartade förhållanden, som det här gäller, och ju klarare ju bättre. Och så tillägger man, att de anhöriga måste vara eniga, och denna anhållan om att den döde skall få begravas på ett visst sätt måste ske utan gensägelse från någon.

När jag en gång i tiden satt som ledamot i religionsfrihetskommittén och hade plikten att försöka tränga in i dessa spörsmål och söka komma till en ståndpunkt, som något så när kunde hålla, ty det är klart, att tankarna växla mycket och lätt i frågor sådana som dessa, då fann jag efter mina överbåganden, att de, som i grund och botten vore de närmast intresserade i denna sak — det var de anhöriga. Den döde spelar i alla fall en rätt stum och ointresserad roll i det som sker. Och det förefaller mig, som om man lugnt kunde låta på de anhöriga. Vi ha väl alltid skyldighet att gå ut ifrån, att det bästa förhållande rätt, och jag tänker mig väl, att de anhöriga och den döde levat i en frändskap, som också varit andlig. Jag tänker mig vidare, att det är riktigt, att i ett sådant ögonblick ha förtroende och säga sig, att det nog inte är tänkbart egentligen i normala fall, att de anhöriga skulle vilja göra något, som skulle gå den döde emot. Naturligtvis kan man inte se bort ifrån, att människor äro människor, att de ha olika uppfattningar och att de i värsta fall äro kivaktiga. Naturligtvis kan det råda skilda meningar och dessa kunna mynna ut i kiv, men är det inte rimligt att låta sådant få göras upp bland de anhöriga själva. Och är inte den sämsta utvägen just den, som reservanterna föreslå, nämligen att liksom skjuta in kivet i lagtexten och laga det så att, om någon av de anhöriga inte har samma uppfattning som de övriga, han då tvärt skall kunna sätta sitt veto mot alla de andra anhörigas vilja.

Det förefaller mig, som om reservanternas sätt att lösa frågan helt enkelt provocerar kivet och inte nog med detta utan också gör det nästan omöjligt att lösa frågan på sänjans väg.

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

Den andra stora tvistefrågan är ju frågan om, huruvida kyrkorna skola kunna få användas eller inte. De sakkunniga ha inga bestämmelser velat ge. Kungl. Maj:t har inte heller velat göra detta, men det är alldeles uppenbart, att man spårar en viss bestämd sympati för att kyrkorna skola kunna få upplåtas. På den punkten förefaller det mig som om den prästerliga fantasien hade fått de starkaste vingarna, och när prästerna samlat sig i myndigheter, ha de kommit till det resultatet, att man här måste ha en reglering. Och man måste ha en sådan reglering, som stadgar absolut förbud för att kyrkorna skola kunna på detta sätt användas. Och denna synpunkt har ju så småningom mynnat ut i den motion, som herr Bergqvist särskilt företräder. Men vi skola inte se bort ifrån att det också finns röster inom det prästerliga lägret, som säga, att ett sådant upplåtande i vissa enstaka fall bör kunna få ske, om det bara finns garantier för att inte något, som med ett hårt ord kan kallas otillständigt, inträffar.

På en annan sida har man också sökt precisera denna sak närmare, och man har stannat vid att säga, att för den händelse inte någon annan plats finnes o. s. v. bör ett upplåtande kunna ske.

Nu måste jag säga, att det här är en verkligt svår fråga. Det är inte tu tal om annat än att de sakkunniga ha rätt, när de påpeka att det för många naturligtvis måste förefalla rätt orimligt, att människor skola tränga sig in och samlas inom väggar, som äro helgade åt uppfattningar och åskådningssätt och en livssyn, som inte alls stämmer överens med deras, som tränga sig in, och att detta dessutom skall få kristallisera ut sig i ceremonier. Men när jag, såsom jag förut nämnde, satt som ledamot i religionsfrihetskommittén under dess första tid och gick igenom de diskussioner i denna punkt, som alldeles särskilt ägt rum i Norge, där man löpte hela skalan ut, allt ifrån den meningen, att det var obilligt, att människor skulle stå ute i oväder, och ända fram till det orimliga i att kanhända bygdens bästa barn, kvinnor och män, inte skulle kunna begravas i kyrkan i den församling, som de ägnat sina bästa tankar och sitt bästa arbete, fick jag den föreställningen, att det är någonting bestämt i alla fall, som talar för detta öppnande av kyrkorna. Men nu är det inte den saken, det gäller. Jag har suttit här och lyssnat till diskussionen och lagt märke till hur man rätt ordentligt gått omkring den punkt, som det egentligen gäller. Ty det är inte så mycket frågan om, huruvida kyrkorna skola öppnas eller inte öppnas, utan det är fråga om, hur prästens ställning i detta fall blir. Det är egentligen inte så mycket kyrkan, man vill skydda, som snarare prästen. Man resonerar som så, att han skulle kunna komma i en verkligt obehaglig ställning. Avslår han en framställning om att kyrkan skall få användas — ja, då alstrar detta kanhända tvedräkt mellan honom och stora delar av församlingen. Bifaller han — ja, då är det svårt för honom att kunna göra det med full garanti för att inte något skall hända, som han sedermera får bära skammen för. Och så blir det olika praxis, och denna olika praxis kommer i sin tur att föra med sig ytterligare konflikter.

Nu gå reservationerna även på denna punkt i klarhetens tecken, och herr Bergqvist sade alldeles nyss, att herr Hederstiernas reservation var den klaraste. Naturligtvis är det klart, att om man förbjuder allt, så blir det i varje fall inte någon olika praxis. Men jag tror, att vi i alla fall allesammans ha en förnimmelse av att den ståndpunkten är inhuman, intolerant och i viss mening fanatisk. Den ståndpunkt, som herr Lyberg företräder, löser heller ingenting, ty det kommer sedermera lika lätt att bli tvist om den meningen, huruvida det finns något annat ställe eller ej, som det kan bli tvist om allting annat. Personligen tror jag, att är man av den uppfattningen, att tolerans, humanitet och respekt för de andliga tingen ha framtiden för sig, då är den ståndpunkten, som regeringsförslaget intager, den enda riktiga. På sådana orter, där bild-

ningen och toleransen äro större, där kommer det utan vidare att kunna gå för sig, att kyrkorna öppnas, och på sådana orter, där bildningen och toleransen äro mindre, där blir man i tillfälle att övertänka den här saken. Man blir i tillfälle att besinna sig i dessa ting. Och det är ju på det sättet som framåt-skridandet sker. Det är ju på det sättet, som man så småningom odlar upp de andliga markerna och ringar in, så att säga, de områden, där naturtillståndet ännu råder. Jag menar, att i det arbetet har prästen också skyldighet att taga del. Och om det är så, att han är den andlige ledaren på en plats, då bör det vara hans plikt och skyldighet att taga det ansvar, som den ställningen för med sig.

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

Herr **Pauli**: Herr talman! Eftersom jag är motionär i frågan, skall jag be att få yttra några ord, men jag skall fatta mig kort med hänsyn till att tiden är så långt framskriden.

När man ser den behandling, som denna fråga underkastats vid innevarande riksdag, kan man icke underlåta att känna glädje och man frestas att upprepa den gamle italienarens ord: »Och ändå rör hon sig.» Ty det är en påfallande skillnad i den ställning, som särskilt de kyrkliga myndigheterna intaga den här gången, och den, som de intogo för endast relativt få år sedan. Man har kunnat konstatera en glädjande enighet såväl i själva huvudprincipen som även i fråga om en sådan detalj som kyrkogårds upplåtande för borgerlig begravning, en fråga, som för en del år sedan var föremål för en ganska animerad pressdiskussion. Denna principiella enighet företrädes icke bara av herr Bergqvist, utan till och med av herr Ekman, som annars här har representerat den starkast avvisande ståndpunkten.

Det föreföll, som om herr Ekman stödde sitt avstyrkande av hela propositionen på den synpunkten, att frågan om borgerlig begravning bör upptagas först i samband med frågan om utträde ur statskyrkan. En sådan ståndpunkt är dock ohållbar, när man tänker på att vi nu ändå ha kommit därhän, att man kan bli befriad från dop och kyrklig vigsel, utan att det därför fordras utträde ur statskyrkan. Det synes berättigat, att samma frihet, som härvidlag tillhör medlemmar av statskyrkan, även bör tillkomma dem i fråga om begravning.

I stort sett kan jag icke finna annat än att såväl regeringsförslaget som de sakkunnigas förslag, på vilket regeringen har stött sig, äro väl avvägda i de allra flesta avseenden. Det har likväl synts mig och min medmotionär, som om jämkningar skulle kunna vara nyttiga och nödiga i ett par punkter. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har alldeles nyss berört dessa två punkter. Jag kan icke känna mig övertygad av hans resonemang i fråga om vad som bör göras för respekterandet av den dödes vilja och i fråga om enigheten mellan de efterlevande. Han utgår ifrån, säger han, att de anhöriga i regel äro ense. Men man måste väl ändå lagstifta även för undantagen. Och jag kan icke finna annat än att den tanke, som vår motion och herr Lybergs reservation ger uttryck åt, nämligen fordran att icke några gensagor resas av några av de efterlevande, också har legat till grund för de sakkunnigas utlåtande. De säga nämligen, att »vid oenighet mellan flera, som måste anses lika närstående, forde regeln, att jordfästning, då skriftligt förordnande av den avlidne om motsatsen icke föreligger, skall ske i svenska kyrkans ordning, böra gälla».

Vad beträffar de argument, som herr justitieministern framlade mot lämpligheten av skriftligt intyg och uttrycklig önskan från de efterlevande, ber jag endast få framhålla, att dessa argument icke träffa den Lybergiska reservationen, i vilken varken påyrkas skriftligt intyg eller uttrycklig önskan. Jag skall för övrigt icke närmare uppehålla mig vid denna sak, då reservanten herr Lyberg redan närmare har utvecklat den. Jag vill endast understryka, att

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Ports.)

det för en lag av detta slag givetvis är av största betydelse, att icke några miss-  
hälligheter mellan dem det närmast gäller komma att ända från början verka  
störande på lagens tillämpning.

Beträffande den andra huvudfrågan, nämligen kyrkorummets upplåtelse för  
begravningar utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, har denna fråga  
visat sig vara av mera brännbar natur. Herr Rogberg framhöll i anslutning  
till herr Hederstiernas reservation, att det enklaste vore att helt stänga kyrkor-  
na. Och det kan man ju gå med på, att då vore alla tvistigheter undanskjutna.  
Kungl. Maj:t har, som det synes mig med full rätt, avvisat detta anspråk på  
att kyrkorna fullständigt skulle stängas för alla icke kyrkliga jordfästningar.  
Emellertid kunde det nog varit skäl för Kungl. Maj:t att taga litet mera hän-  
syn till de som det synes berättigade önskemål, som framställts från kyrkligt  
håll i denna sak. Det framhålles, att en tung ansvarsbörda här drabbar den  
enskilde prästen, när han skall avgöra, huruvida kyrkan skall upplåtas eller  
icke. Jag tillåter mig också erinra om att när det gällde prövningsplikt för  
präst i en annan fråga, nämligen utrönande av den avidnes vilja, har Kungl.  
Maj:t tagit sådan hänsyn. Det förefaller som om man skulle kunnat göra detta  
även här.

Herr Ekman har funnit det olämpligt, att kyrkor skulle upplåtas ens i så-  
dana fall, då ingen annan tjänlig lokal finnes att tillgå, och herr Bergqvist  
ville rent av göra gällande, att ett sådant behov, som motionärerna hänvisat  
till, icke skulle existera. Det är nog likväl alldeles tydligt, att det är icke  
överallt i vårt vidsträckta land med dess ofta mycket stora församlingar som  
det härvidlag finnes lämpliga lokaler, vare sig folkets hus, godtemplarhus  
eller kapell. Visserligen instämmer jag fullständigt med den ärade talare i  
medkammaren, som framhöll, att det vid en borgerlig begravning helt säkert  
kommer att anses att den bästa lokalen är ute i det fria under den blåa himlen,  
men det är tyvärr icke så, att himlen alltid är blå, utan vi ha också att göra  
med årstider, då bitande köld eller svårt oväder kan hindra en begravnings-  
hållande i det fria. Jag tillåter mig därför fråga herr Ekman, huruvida det är  
förenligt med den humanitet, som herr Ekman väl vill göra anspråk på i kraft  
av den religiösa åskådning han företräder, att icke taga några som helst hän-  
syn till sjuklingar och åldringar under sådana svåra väderleksförhållanden.  
Jag medger visserligen, att en sådan anordning ibland skulle kunna medföra  
nya konflikthanledning, men det har intygats, även från kyrkligt håll, att man  
här dock finge något fast att hålla sig vid, och det förefaller mig oriktigt att  
göra en lag så vag och svävande, som den föreslagna lagen är i denna punkt.

Vad beträffar herr Ekmans anförande vill jag tillägga, att jag icke kan finna,  
att de anmärkningar han tillät sig beträffande ett visst anförande vid en under  
stor anslutning nyligen hållen begravning ha något som helst i detta samman-  
hang att göra.

Jag ber, herr talman, att på de grunder, som jag nu har utvecklat, få yrka  
bifall till herr Lybergs reservation, som visserligen icke i alla detaljer täcker  
den av herr Olsson och mig väckta motionen, men som dock i det väsentliga  
tillgodoser de synpunkter, som jag här i korthet velat framhålla.

**Herr Bergqvist:** Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet  
betecknade den ståndpunkt, som jag och några andra med mig här i kammaren  
intagit, såsom intolerant och fanatisk. Detta gjorde mig ganska bedrövad,  
och jag vill säga därom med ett gammalt klassiskt ord: »detta är ett hårt tal.  
Ho kan det höra?» — Jag har under min verksamhet som präst funnit, att ju  
klarare linjer man har, ju mindre sammanblandning det behöver bli med  
lokaler och dylikt, på desto bättre fot står man såväl med de frikyrkliga som  
med andra grupper i församlingen, men konflikter åstadkommas ofta just



genom att man har hophävd på ett eller annat område. Det är därför som jag varit så ytterst angelägen, att det i denna jordfästningslag skulle bli klara och fasta rättsregler att gå efter. Skulle det kunna visas någon annan utväg, varigenom man icke behövde fastslå såsom absolut undantagslös regel, att kyrkorna skulle vara stängda för sådana begravningar som här är fråga, skulle jag för all del icke hava något emot det. Men när det framkomna förslaget, att t. ex. en högre kyrklig myndighet såsom domkapitlet skulle få det avgörande ordet i hithörande fall från Kungl. Maj:ts sida betecknats såsom praktiskt, har jag för min del icke kunnat tänka mig möjligheten av någon sådan utväg.

*Ang. utsträckt rätt till s. k. borgerlig begravning.*  
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å den nu föredragna paragrafen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

### 3 §.

#### *Första stycket.*

Godkändes.

#### *Andra stycket.*

Detta stycke hade följande lydelse:

Jordfästning verkställs å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästning anvisat. I kyrka må sådan jordfästning, varom i 5 och 6 §§ sägs, icke äga rum.

Enligt en vid den nu förevarande paragrafen avgiven reservation hade herr *Hederstierna*, med instämmande av herrar *Ernst Svenson, af Ekenstam* och *Johansson* i Brånalt, på anförda skäl föreslagit, att riksdagen måtte på det sätt bifalla herrar *Bergqvists* samt *Pehrssons* med fleras motioner, att andra stycket i 3 § finge följande lydelse:

Jordfästning verkställs å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästning anvisat. I kyrka må ej annan jordfästning äga rum än sådan, som förrättas i svenska kyrkans ordning; ej heller sådan jordfästning, varom i 5 och 6 §§ sägs.

Herr *Hederstierna*: Med åberopande av vad jag redan yttrat i dag, anhåller jag om bifall till min reservation i föreliggande stycke.

Herr *Åkerman*: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av det nu föredragna stycket samt vidare på bifall till herr *Hederstiernas* vid paragrafen anförda reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckets godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hederstierna* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och justerades en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 § andra stycket i det av första lagutskottet i utlåtande nr 13 behandlade lagförslaget, röstar

Ja;

*Första kammarens protokoll 1925. Nr 16.*

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hederstiernas vid paragrafen anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes, enligt av herr *Hederstierna*, jämte 17 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, omröstning medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 39.

De vid omröstningen avgivna svaren infördes å en över kammarens ledamöter uppgjord förteckning på följande sätt:

	Ja	Nej	Avstår
Herr förste vice talmannen . . . . .			
» andre vice talmannen . . . . .	1		
» Klefbeck . . . . .	1		
» Trygger . . . . .		1	
» Lindley . . . . .	1		
» Clason . . . . .		1	
» Berglund . . . . .			
» Stendahl . . . . .			
» Thorberg . . . . .	1		
» Hederstierna . . . . .		1	
» von Sydow . . . . .		1	
» Magnuson . . . . .			
» Möller . . . . .	1		
Greve Lagerbjelke . . . . .			
Herr Berge . . . . .	1		
» Reuterskiöld . . . . .		1	
» Ekman, Carl Gustaf . . . . .	1		
» Wahlmark . . . . .	1		
» Hammarskjöld, Hjalmar . . . . .			
» Julin . . . . .			
» Borell . . . . .		1	
» Fehr . . . . .	1		
» Svensson, Carl . . . . .			
» Sederholm . . . . .			
» Nothin . . . . .	1		
» von Stockenström . . . . .			
» Akerman . . . . .	1		
» Karlsson, John . . . . .			
» Björkman . . . . .			
» Bårg . . . . .	1		
» Kobb . . . . .			
» Swartz . . . . .		1	
» Olsson, Oscar . . . . .			1
» Westman . . . . .			

	Ja	Nej	Avstår
Herr Thulin . . . . .	1		
» Hammarskjöld, Carl Gustaf . . . . .		1	
» Bergström, Albert . . . . .	1		
» Andersson, Karl Emil . . . . .		1	
» Bergström, David . . . . .	1		
» Gustafsson, Karl . . . . .			
» Ericson, Oscar . . . . .	1		
Greve Spens . . . . .		1	
Herr Pauli . . . . .	1		
» Abrahamsson . . . . .	1		
» Ekman, Karl Johan . . . . .			1
» Rooth . . . . .		1	
» Elisson . . . . .		1	
» Johansson, Johan Bernhard . . . . .		1	
» Gustafsson, Per . . . . .	1		
» Larsén . . . . .	1		
» Ljunggren . . . . .	1		
» Bondeson . . . . .	1		
» Svensson, Martin . . . . .		1	
» Jeansson . . . . .		1	
» Nilsson, Petrus . . . . .		1	
» Anderson, Erik . . . . .		1	
» Rune . . . . .	1		
» Bodin . . . . .		1	
» Boberg . . . . .		1	
» Svänsson, Eli . . . . .			
» Nilsson, Johan, i Kristianstad . . . . .			
» Nilsson, Gustaf . . . . .			
Greve Wachtmeister . . . . .			
Herr Petrén, Bror . . . . .	1		
» Östergren . . . . .			
» Dahl . . . . .		1	
» Clemedtson . . . . .		1	
» Linder . . . . .	1		
» Nilsson, Alexander . . . . .		1	
» Andersson, Elof . . . . .	1		
» Persson . . . . .			
» von Geijer . . . . .		1	
» Larsson, Jacob . . . . .	1		
» Nilsson, Nils Anton . . . . .			
» Wohlin . . . . .		1	
» Olsson, Olof . . . . .	1		
» Nilsson, Johan, i Malmö . . . . .	1		
» Antonsson . . . . .		1	
» Johansson, Carl . . . . .	1		
» Pålsson . . . . .	1		
» Jönsson . . . . .		1	
» Lindblad . . . . .	1		
» Boman . . . . .		1	
» Wigforss . . . . .	1		

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

	Ja	Nej	Avstår
Fröken Hesselgren . . . . .	1		
Herr Hansson, Gustav . . . . .	1		
» Hallin . . . . .			1
» Andersson, Karl Andreas . . . . .	1		
» Hansson, Sigfrid . . . . .	1		
» Widell . . . . .		1	
» Svensson, Isak . . . . .			
» Andersson, Albin . . . . .		1	
» Pettersson . . . . .	1		
» Sandegård . . . . .	1		
» Johansson, Johan . . . . .		1	
» Heyman . . . . .		1	
» von Sneidern . . . . .	1		
» Vennersten . . . . .			
» Björnsson . . . . .	1		
» Larson, Edward . . . . .	1		
» Svenson, Ernst . . . . .		1	
» Ström . . . . .	1		
» Vrang . . . . .		1	
» Johansson, August . . . . .	1		
» Lundell . . . . .			
» Tengdahl . . . . .			1
» Hellberg . . . . .	1		
» Strömberg . . . . .			
» Carlsson, Johan . . . . .			1
» Ingeström . . . . .			
» Franzén . . . . .	1		
» Bergman . . . . .	1		
» von Koch . . . . .			
» Lindgren . . . . .			
» Örne . . . . .	1		
» Vindahl . . . . .	1		
» Åkerberg . . . . .			
» Petré, Alfred . . . . .			
» Lyberg . . . . .	1		
» Schedin . . . . .		1	
» Dalberg . . . . .	1		
» Pers . . . . .	1		
» Åström . . . . .	1		
» Sandler . . . . .	1		
» Norling . . . . .	1		
» Andersson, Per . . . . .			
» Norin . . . . .	1		
» Eriksson, Carl . . . . .			
» Andersson, Jonas . . . . .		1	
» Carlsson, Carl August . . . . .	1		
» Walles . . . . .	1		
» Enhörning . . . . .			
» Kvarnzelius . . . . .			
» Lindhagen . . . . .	1		

	Ja	Nej	Avstår
Herr Tjällgren . . . . .	1		
» Johansson, Johan Peter . . . . .			
» Frändén . . . . .		1	
» Luterkort . . . . .	1		
» Österström . . . . .	1		
» Andersson, Henrik . . . . .		1	
» Rosén . . . . .	1		
» Bergqvist . . . . .		1	
» Hellström . . . . .			
» Winberg . . . . .	1		
» Rogberg . . . . .		1	
» Almkvist . . . . .	1		
» Jonsson . . . . .	1		
» Gabrielsson . . . . .			1
» Asplund . . . . .	1		

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

### Tredje stycket.

Godkändes.

### 8 §.

#### 1 mom.

Detta moment lydde:

Har den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, där det begäres av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära; dock icke om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Framställning att begravning må äga rum utan jordfästning i svenska kyrkans ordning göres hos präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

### Första stycket.

Godkändes.

### Andra stycket.

Vid förevarande stycke hade reservationer avgivits

1) av herr *Hederstierna*, som på återopade grunder föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att andra stycket i 1 mom. av 8 § i den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen skulle utgå;

2) av herr *af Ekenstam*, som, med instämmande av herrar *Rogberg*, *Ernst Svenson* och *Johansson* i Brånalt, på anförda skäl inom utskottet föreslagit, att 8 § 1 mom. andra stycket måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, när hans närmaste efterlevande det begära

Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)

och därvid, utan gensägelse från någon av dem, skriftligen intyga, att detta överensstämmer med hans i livstiden uttryckta önskan;

3) av herr *Lyberg*, som av angivna orsaker hemställt, att 8 § 1 mom. andra stycket skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med motionerna nr 77 och 79 inom första kammaren och nr 235 inom andra kammaren, erhålla följande lydelse:

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, där närmaste efterlevande det begära och, om den avlidne fyllt femton år, därjämte, utan gensägelse från annan av dem, intyga, att detta ej skulle strida mot den avlidnes i livstiden hysta önskan.

Herr **Hederstierna**: I överensstämmelse med min reservation och vad jag förut anfört ber jag få yrka, att riksdagen måtte besluta, att andra stycket av 1 mom. i 8 § skall utgå.

Herr **Rogberg**: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren behagade godkänna detta stycke med den avfattning, som detsamma erhållit i den av herr af Ekenstam m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Åkerman**: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Lyberg**: Herr talman! Jag yrkar bifall till den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder framkommit följande yrkanden: 1:o) att det under behandling varande stycket skulle godkännas; 2:o) att berörda stycke skulle utgå; 3:o) att ifrågavarande stycke skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr af Ekenstam därom anförda reservationen; samt 4:o) att stycket skulle godkännas att lyda så som föreslagits i herr *Lybergs* reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av det ifrågavarande stycket vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lyberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och justerades en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § 1 mom. andra stycket i det av första lagutskottet i utlåtande nr 13 behandlade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande stycke med den lydelse, som förordats i den av herr af Ekenstam därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville

rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. utsträckt  
rätt till s. k.  
borgerlig  
begravning.  
(Forts.)*

*Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.*

Godkändes.

*Utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2.*

Biföllos, i vad de ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 81 och 83—85 till bankoutskottet samt nr 82 till statsutskottet.

Herr *Vindahl* avlämnade en av honom och herr *Almkvist* undertecknad motion, nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Herr *Luterkort* väckte en motion, nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 89, angående godkännande av förslag till konvention angående motarbetande av smuggling av alkoholvaror, m. m.

Propositionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om avskaffande av den ärftliga konungamakten och införande av republik; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att i större landskommuner överflytta vårdandet av folk- och fortsättningsskoleväsendet till den borgerliga kommunen;

statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; ävensom

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning angående inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,42 e. m.

In fidem  
*G. H. Berggren.*

---



## Tisdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 71, angående ytterligare medel för lån till egnaresbyggnader för statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal;

nr 87, angående antalet av ordinarie befattningar såsom byrådirektör vid statens vattenverk; samt

nr 93, angående befrämjande av lufttrafik.

Justerades protokollen för den 4 och den 6 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om beredande åt kommunerna av behörigt inflytande på beviljandet av rättigheter till rusdrycksförsäljning inom närliggande kommuner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av till skolväsendet upplåtna byggnader vid Strömsholms hingstdepå m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om försäljning av statens spannmålslagerhus i Roma;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikskogstaxeringens fullföljande m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egen-  
domar;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 28, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egen-  
domar;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av en kronans fordran mot jägmästaren i Kristinchamns revir Erik Danielsson.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av väckta motioner om vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad avser elfte huvudtiteln;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa icke-ordinarie befattningshavare vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå; samt

nr 68, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för obotligt sjuk prästman att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritilön.

---

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 89, angående godkännande av förslag till konvention angående motarbetande av smuggling av alkoholvaror m. m.

---

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtande nr 2 samt första lagutskottets utlåtande nr 14.

---

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att statsutskottets utlåtande nr 2 angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

---

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 71 och 87 till statsutskottet samt nr 93, såvitt angick anslag för komplettering av den officiella väderlekstjänsten, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

---

Herr *Petrén, Alfred*, väckte en motion, nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.39 e. m.

In fidem  
*G. H. Berggren.*